

VANNOMATTA PARAS?

**Matt. 5:33–37 modernin
argumentaatioanalyysin näkökulmasta**

Itä-Suomen yliopisto

Filosofinen tiedekunta, teologian osasto

Eksegetiikka

Pro gradu -tutkielma, kevät 2013

Ville Järvinen, 180963

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Teologian osasto	
Tekijät – Author Ville Veikko Tapio Järvinen			
Työn nimi – Title Vannomatta paras? Matt. 5:33–37 modernin argumentaatioanalyysin näkökulmasta			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Eksegetiikka	Pro gradu -tutkielma	X	21.05.13 75
	Sivuvainetutkielma		
	Kandidaatin tutkielma		
	Aineopintojen tutkielma		
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan jaksoa Matt. 5:33–37 modernin argumentaatiotutkimuksen tarjoamia työkaluja hyödyntäen. Tavoitteena on selvittää, miten evankelista Matteuksen kuvaama Jeesus pyrkii vaikuttamaan kuulijoihinsa kyseisessä tekstijaksossa, jossa hän kieltää heitä vannomasta.</p> <p>Tekstiin sovelletaan Stephen Toulminin kehittämää argumentaatioanalyysimetodia. Kyseinen metodin avulla argumentaatio saadaan esitettyä muodossa, jossa sitä on mahdollisimman helppo analysoida. Sen avulla saadaan myös paljastettua kommunikaatioon sisältyviä implisiittisiä oletuksia. Tämä metodi sopii hyvin tutkittavan tekstijakson analysointiin, sillä jakso sisältää paljon argumentaatiota, jolla Jeesus perustelee vannomiskieltoaan.</p> <p>Jakson analyysin myötä on selvinnyt, että Jeesus pyrkii siinä saamaan kuulijansa, opetuslapset, hyväksymään implisiittisen väitteen, jonka mukaan näillä ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voi vannoa. Jeesus perustaa vannomiskieltonsa tämän väitteen pohjalle, joten hänen on oleellista saada opetuslapset hyväksymään se, jotta nämä voisivat hyväksyä myös itse vannomiskiellon. Tämä väite voisi eksplisiittisesti ilmaistuna herättää vastaväitteitä, joten Jeesuksen argumentaatiostrategiana on pukea se neljän esimerkin muotoon. Näiden esimerkkien avulla Jeesus kuvaa, miten opetuslasten ei tule vannoa taivaan, maan, Jerusalemin tai oman pään kautta, sillä heillä ei ole niihin valtaa. Kun opetuslapset hyväksyvät näiden neljän esimerkin pohjalta tehdyn yleistyksen, että heidän ei tulisi vannoa lainkaan, hyväksyvät he samalla implisiittiseksi jäävän väittämän, jonka mukaan heillä ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta he voisivat vannoa.</p> <p>Koska Jumalalla on valta siihen, mihin opetuslapsilla ei ole, tulevat he vannoessaan aina vähintään epäsuorasti viitanneeksi Jumalaan. Vannomista tulee sen vuoksi pitää aina vakavana asiana. Itse asiassa Jeesuksen mukaan niin vakavana, että sitä ei tule harjoittaa ollenkaan. Vaikuttaa siltä, että erityisesti tämä on se ajatus, jonka Jeesus pyrkii argumentaationsa myötä saamaan opetuslapset hyväksymään.</p> <p>On myös selvinnyt, että Jeesuksen esittämän täydellisen vannomiskiellon taustalla on implisiittinen käsitys, jonka mukaan vannominen johtaa Mooseksen lain ja Jumalan tahdon rikkomiseen. Jeesus pyrkii vuorisaarnan jaksossa Matt. 5:21–47, johon vannomiskieltokin kuuluu, kertomaan opetuslapsille, miten Mooseksen laissa ilmaistua Jumalan tahtoa voisi noudattaa parhaiten. Jos hän kieltää tämän jakson sisällä kuulijoitaan tekemästä jotakin, tapahtuu se sillä perusteella, että Jumalan tahtoa vastaan ei tule rikkoa. Tästä voidaan päätellä, että vannominen, vaikka se onkin Mooseksen lain sallimaa, johtaa lopulta Jumalan tahdon ja Mooseksen lain rikkomiseen.</p> <p>Vannomiskiellon ja koko jakson Matt. 5:21–47 avulla Jeesus pyrkii kuvaamaan opetuslapsille, miten hankalaa Taivasten valtakuntaan on päästä. Siihen vaaditaan täydellistä Jumalan tahdon ja Mooseksen lain noudattamista. Edes juutalainen uskonnollinen eliitti tai fariseukset eivät noudata lakia tarpeeksi hyvin. Vannomisestakin täytyy luopua, jos tahtoo päästä Jeesuksen julistamaan valtakuntaan.</p>			
<p>Avainsanat – Keywords</p> <p>Evankeliumi Matteuksen mukaan, vuorisaarna, antiteesit, vannominen, argumentaatio, Mooseksen laki, Taivasten valtakunta.</p>			

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimushistoria.....	3
1.2 Metodi.....	12
2 ARGUMENTAATIO JAKSOSSA MATT. 5: 33–37.....	19
2.1 Johdanto analyysiin.....	19
2.2 Esi-isien välittämä opetus.....	20
2.3 Jeesuksen opetus.....	26
2.3.1 ”Älkää vannoko taivaan kautta”.....	30
2.3.2 ”Älkää vannoko maan kautta”.....	33
2.3.3 ”Älkää vannoko Jerusalemin kautta”.....	35
2.3.4 ”Älä vannoo pääsi kautta”.....	38
2.3.5 ”Älkää vannoko lainkaan”.....	39
2.4 Jeesuksen kaksi lisävaitetta.....	48
2.5 Analyysin yhteenveto.....	52
3 VANNOMISKIELTO VÄLITTÖMÄSSÄ KONTEKSTISSAAN.....	54
3.1 Matt. 5:21–47 osana vuorisaarnaa ja Evankeliumia Matteuksen mukaan.....	54
3.2 Vannomiskielto osana jaksoa Matt. 5:21–47.....	58
3.3 Analyysin yhteenveto.....	63
4 YHTEENVETO.....	65
KIRJALLISUUSLUETTELO.....	69
Lähteet ja apuneuvot.....	69
Kirjallisuus.....	70

1 JOHDANTO

”Lupaan ja vannon kaikkivaltiaan ja kaikkietävän Jumalan kautta, että – –.” – moni on varmasti kuullut tällaisen lauseen jonkun suusta, ellei peräti ole itse vastaavia sanoja lausunut. Vannominen on länsimaisessa yhteiskunnassa edelleen yleistä: sitä harjoitetaan niin todistajanvalassa, sotilasvalassa kuin tuomarivalassakin. Vannomisella on myös pitkä historia ja sitä esiintyy Raamatussakin aina Mooseksen kirjoista Paavalin kirjeisiin saakka.

Tähän vannomisen täyttämään metsään mahtuu kuitenkin yksinäinen ääni, joka huutaa: ”Älkää vannoko lainkaan!” Näin sanoo Jeesus evankelista Matteuksen mukaan. Hän näyttää olevan täysin eri linjoilla edeltävän juutalaisen ajattelun ja myöhemmän kirkollisen käytännön kanssa. Huolimatta päämiehensä sanoista kristitytkin ovat pitäneet vannomista normaaliin elämään kuuluvana. Tuo alussa lainattu lausekaan ei ole mistä tahansa yhteiskunnallisesta valasta, vaan pappisvalasta.¹ Lainauksen mukainen vala on ollut käytössä Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa. Vuonna 1993 hyväksytyn kirkkojärjestyksen myötä sanamuoto on kuitenkin hieman muuttunut. Enää ei vannota Jumalan kautta, vaan luvataan Jumalan edessä.²

Kontrasti Jeesuksen sanojen ja myöhemmän kristillisen käytännön välillä on selkeä. Toisaalta tämä on tilanne myös joidenkin muiden vuorisaaunan opetusten kohdalla. Myöskään kehotusta repiä silmä tai käsi irti (Matt. 5:29–30) ei ymmärrettävistä syistä ole noudatettu. Eikö Jeesusta vain ole haluttu kuulla, vai onko hänen opetuksensa käsitetty jotenkin toisin?

Jakson Matt. 5:33–37 tutkimuksessa on lähestytty tekstiä pääasiassa historialliskriittisestä näkökulmasta. Tekstin sanomasta on kahdenlaisia tulkintoja. Joidenkin tutkijoiden mukaan Jeesus todella esittää kuulijoilleen ehdottoman vannomiskiellon. Toiset taas pehmentävät vuorisaaunan Jeesuksen ja kristillisen kirkon välistä näkemyseroa: Jeesuksen sanat tulee ymmärtää kehotukseksi toden puhumiseen. Samaa tekstiä ymmärretään siis kahdella toisensa pois sulkevalla tavalla.

¹ Alun lainaus on kirkkolain (1964) 96 §:n mukainen.

² Ks. Kirkkojärjestys (1055/1991) 5 luku 6 §.

Tutkimuksessa on kuitenkin kiinnitetty hyvin vähän huomiota siihen, miten Jeesus perustelee vannomiskieltoaan. Vannomiskannanottoa on analysoitu pääasiassa osana historiallista kontekstiaan. Tässä yhteydessä on toki kiinnitetty huomiota myös Jeesuksen antamiin perusteluihin, mutta niitä ei ole kuitenkaan analysoitu mahdollisimman tarkasti pelkästään tekstin ehdoilla. Vain vähän huomiota aiemmassa tutkimuksessa on myöskin saanut kyseisen tekstikohdan tarkastelu kirjallisena tuotoksena, osana Matteuksen kertomusta Jeesuksesta. Argumentaatioanalyysimetodia jaksoon Matt. 5:33–37 ei ole aiemmin sovellettu lainkaan.

Juuri argumentaatioanalyysimetodi voisi tuoda uusia näkökulmia tähän tekstiin. Sen avulla voidaan analysoida selkeästi sitä, miten argumentaatio rakentuu kyseisessä tekstissä. Metodi nostaa myös esille tekstiin sisältyviä implisiittisiä olettamia, joille argumentaatio perustuu. Kun perustelu tunnetaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti, voidaan saada tarkempi käsitys myös siitä, mihin Jeesus vannomiskielloillaan pyrkii.

Tässä tutkielmassa tarkoitukseni on selvittää, miten Matteuksen Jeesus pyrkii vaikuttamaan kuulijoihinsa jaksossa Matt. 5:33–37. Tähän päämäärään päästäkseni lähestyn tekstiä Stephen Toulminin kehittämän argumentaatioanalyysimetodin keinoilla. Argumentaation mahdollisimman tarkan analyysin kautta, sekä ymmärtämällä se osaksi Matteuksen kertomusta Jeesuksen elämästä, kuolemasta ja ylösnousemuksesta, saadaan mahdollisesti uusia näkökulmia siihen, mihin Jeesus vannomiskannanotollaan pyrkii. Tutkimuksen kohteena oleva tekstikohta on osa laajempaa Jeesuksen puhetta opetuslapsilleen ja se sisältää paljon Jeesuksen argumentaatiota liittyen vannomiskieltoon. Näin ollen argumentaation analysoiminen osana kontekstiaan on luonteva lähestymistapa tähän tekstiin.

Tässä johdantoluvussa luon seuraavaksi katsauksen tekstikohdan tutkimushistoriaan. Pyrin näin osoittamaan, että tekstin analysointi tämän tutkielman edustamasta näkökulmasta on tarpeellista. Tämän jälkeen esittelen vielä Stephen Toulminin argumentaatioanalyysimetodin, jonka avulla pureudun toisessa ja kolmannessa luvussa tekstiin. Toisessa luvussa analysoin erityisesti jakson Matt. 5:33–37 argumentaation rakennetta. Kolmannessa luvussa tarkastelen tuota jaksoa osana välitöntä kontekstiaan, joka koostuu saman luvun muista Jeesuksen laintulkintoista, vuorisarnasta ja koko

Evankeliumista Matteuksen mukaan. Lopuksi koostan neljännessä luvussa yhteenvedon tämän tutkielman tuloksista. Esitän myös tutkielmastani kummunneita mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

1.1 Tutkimushistoria

Matteus kertoo Jeesuksen opettaneen vannomisesta näin:

Edelleen, te olette kuulleet että esi-isille on sanottu: ”Älä vannoo väärää valaa; täytä valasi Herralle.” Minä sanon teille: Älkää vannoko lainkaan. Älkää taivaan kautta, sillä se on Jumalan valtaistuin. Älkää maan kautta, sillä se on jalkakoroke hänen jaloilleen. Älkää Jerusalemin kautta, sillä se on suuren kuninkaan kaupunki. Älä vannoo pääsi kautta, sillä sinulla ei ole valtaa tehdä yhdestä hiuksesta valkoista tai mustaa. Olkoon sananne vain ”Kyllä, kyllä” (tai)³ ”Ei, ei”; enemmän kuin tämä on pahasta.
Matt. 5:33–37

Lähes vastaava vannomiskannanotto löytyy myös Jaakobin kirjeestä. Se on kuitenkin hieman suppeampi kuin Matteuksen teksti.

Ennen kaikkea, veljeni, älkää vannoko. Älkää (vannoko) taivaan kautta, älkää maan kautta, älkääkään mitään muutakaan valaa. Olkoon teidän (sananne) ”Kyllä, Kyllä” tai ”Ei, ei”, jotta ette joudu tuomion alle.
Jaak. 5:12

Toisin kuin Matteus, Jaakob ei suoraan sano että kielto vannoa olisi peräisin Jeesukselta. Tekstikohtien samankaltaisuuden perusteella on kuitenkin päätelty, että ne pohjautuvat samaan traditioon.⁴

Monet tutkijat ovat olleet kiinnostuneita tekstin hypoteettisesta alkuperäisestä ytimestä – tekstin tai Jeesuksen sanojen varhaisimmasta muodosta – josta Matteuksen ja Jaakobin vannomiskiellot ovat kehittyneet. Erityisesti Jeesus-tutkimuksessa tämä on ollut tarpeellista, jotta on saatu selville alkuperäisin muoto Jeesuksen sanoista. Tämän ytimen etsimisessä keskeistä on ollut Matteuksen ja Jaakobin tekstien vertaaminen keskenään.

³ Lainauksissa suluissa olevia sanoja ei esiinny alkutekstissä. Olen sisällyttänyt ne kuitenkin suomenoksiini, jotta teksti olisi mahdollisimman selkeästi ymmärrettävissä.

⁴ Ks. mm. Minear 1971, 6–7; Ito 1991, 11; Holmén 2001, 176–177; Meier 2007, 190–194; Vahrenhorst 2008, 375–376.

Yleisin käsitys on, että Jaakobin lyhyempi teksti muistuttaa enemmän alkuperäistä traditiota kuin Matteuksen.⁵ Tämä johtuu osittain Jaakobin tekstin lyhydestä yhdistettynä Jeesus-tutkimuksessa sovellettavaan usean todistuksen kriteeriin. Tämä kriteeri perustuu oletukselle, jonka mukaan raportoituja tapahtumia voidaan pitää sitä todennäköisempänä, mitä useampi toisistaan riippumaton lähde niistä todistaa. Tästä seuraa, että ne sanat, jotka löytyvät sekä Matteuksen että Jaakobin tekstistä, ovat todennäköisimmin alkuperäiseen traditioon kuuluvia, koska niihin on silloin viitattu kahdessa eri lähteessä. Muut sanat ovat näin joko kirjoittajien omaa lisäystä, tai osa alkuperäistä traditiota, jota vain toinen kirjoittaja jostakin syystä lainaa.

Matteuksen ja Jaakobin todistuksessa yhteisiä osia ovat yleinen kielto vannoa, erityinen kielto vannoa taivaan tai maan kautta sekä kehotus sanoa vain ”Kyllä” tai ”Ei”. Yleisimmin alkuperäisenä pidetään ainakin Matteuksen jakeiden 34–35a kieltoja, sekä jakeen 37a kehotusta.⁶ Vastaavasti jakeiden 35b–36 käskyjä olla vannomatta Jerusalemin tai oman pään kautta pidetään alkuperäiseen traditioon kuulumattomina. John P. Meierin mukaan tekstien takana oleva alkuperäinen ydin voisi olla yksinkertaisesti ”Älkää vannoko lainkaan: älkää taivaan tai maan kautta. Olkoon sananne vain ’Kyllä’ tai ’Ei’.”⁷ Myös Jeesus-seminaarin jäsenet muotoilevat varhaisimman tradition vastaavanlaisesti.⁸ Se siis sisältäisi vain kiellon vannoa, sekä erikseen maininnan, että taivaan ja maan kautta ei tule vannoa. Tämän lisäksi siihen sisältyi kehotus sanoa vain ”Kyllä” tai ”Ei”.

Tällainen alkuperäinen ydin voi kuitenkin olla parhaimmillaankin vain sivistynyt arvaus, kuten tutkijat tiedostavatkin.⁹ Koska alkuperäisintä vannomiskannanoton sanamuotoa on mahdotonta täysin luotettavasti selvittää, pitäydyn tässä tutkielmassa tarkastelemaan Matteuksen versiota tästä opetuksesta. Olisi kehäpäätelmä muodostaa itse teksti ja analysoida sitten sen argumentaatiota. Matteuksen tekstiä, joka on puhuttellut ihmisiä lähes kahdentuhannen vuoden ajan, voidaan käsitellä sellaisenaan, eikä sen analysoimisessa ole samankaltaista kehäpäätelmän vaaraa. Myös Matteuksen

⁵ Ks. mm. Meier 2007, 194–201. Lisäksi Minear (1971, 7) pitää myös Justinus Marttyyrin (Apol. 16:5) välittämää vannomiskieltoa alkuperäisemmän kaltaisena kuin Matteuksen.

⁶ Ks. mm. Funk et al., 1993, 143; Holmén 2001, 176–177; Meier 2007, 198.

⁷ Meier 2007, 198.

⁸ Funk et al., 1993, 143.

⁹ Ks. esim. Meier 2007, 194.

tekstissä olevat vannomiskiellon perustelut, joita ei rekonstruoituihin teksteihin yleensä sisälly, saattavat tarjota tarpeellista informaatiota vannomiskiellon ymmärtämiseksi.

Tutkijat ajattelevat lähes yksimielisesti vannomiskannanoton periytyvän jossakin muodossa historian Jeesukselta.¹⁰ Matteuksen ja Jaakobin tekstien tarjoama kahden toisistaan riippumattoman lähteen todistus on tutkimuksessa ollut vahva argumentti vannomiskiellon autenttisuuden puolesta.¹¹ Toinen autenttisuuden puolesta käytetty argumentti on kiellon erilaisuus aikansa juutalaiseen kontekstiin nähden. Tästä erilaisuudesta ei kuitenkaan olla yhtä yksimielisiä kuin Matteuksen ja Jaakobin tarjoamasta kahden eri lähteen todistuksesta.¹²

Kysymys siitä, kieltääkö Jeesus tässä tekstijaksossa kuulijoitaan todella vannomasta, on jakanut tutkijat kahteen leiriin. Osa tutkijoista uskoo Jeesuksen pyrkivän siihen, että kuulijat puhuisivat joka tilanteessa niin totuudellisesti ja luotettavasti, että vannominen menettäisi merkityksensä.¹³ Esimerkiksi esivallan vaatiman valan voi edelleen antaa, vain turha vannominen ja vakuuttelu on kiellettyä.¹⁴ Toiset taas näkevät Jeesuksen sanat ehdottomana kieltona vanna – vannominen ei ole hyvää toimintaa missään tilanteessa.¹⁵

Ne tutkijat, joiden mielestä Jeesuksen sanoja ei pidä ymmärtää kirjaimellisena kielto-

¹⁰ Ks. mm. Ito 1991, 5–13; Funk et al., 1993, 143; Holmén 2001, 177–186; Meier 2008, 22–24; Klawans 2008, 47. Ainoa tutkija joka näyttäisi kiistävän vannomiskiellon olevan lähtöisin historian Jeesukselta on Dautzenberg (1981), joka mm. kiinnittää huomiota siihen, että Jaakob ei vannomiskiellon yhteydessä mainitse sen olevan lähtöisin Jeesukselta, joten usean riippumattoman todistan kriteeriä ei ole mahdollista soveltaa. Kysymys kiellon autenttisuudesta näyttäisikin kulminoituvan siihen, perustuuko Jaakobin kielto Jeesuksen sanoihin vai johonkin muuhun traditioon. Kriittisiä arvioita Dautzenbergin näkemyksistä esittävät mm. Ito (1991, 10–13) ja Holmén (2001, 183–186).

¹¹ Ks. mm. Holmén 2001, 183–186; Meier 2008, 19–20.

¹² Jeesuksen opetus eroaa aikansa hellenistijuutalaisesta kulttuurista mm. Holménin (2001, 180) ja Meierin (2008, 5–6) mukaan. Klawans (2008, 45–47), joka ottaa kantaa erityisesti Meierin näkemykseen siitä, että Jeesus kumoo vannomiskiellolla juutalaisen lain, taas katsoo Fitzgeraldin (1995, 171) ja Vahrenhorstin (2008, 367–369) tavoin sen heijastavan aikansa muita mielipiteitä.

¹³ Ks. mm. Nikolainen 1983, 49; Hagner 1993, 128–129; Davies et al. 2000, 534–536; J. Thurén 2005, 95; France 2007, 215.

¹⁴ Davies et al. 2000, 536; J. Thurén 2005, 95; France 2007, 216.

¹⁵ Ks. mm. Betz 1995, 271–272; Holmén 2001, 186; Luz 2007, 262; Meier 2008, 22; Turner 2008, 172–174; Vahrenhorst 2008, 368. Myös Fitzgerald (1995) näyttäisi ajattelevan että Jeesus kieltäisi sanoillaan vannomisen kokonaan, muttei esitä sitä missään vaiheessa selkeästi.

na vannoa, kiinnittävät huomiota erityisesti niiden intentioon.¹⁶ Tämä intentio on heidän mukaansa toinen kuin sanojen kirjaimellinen merkitys. Jeesuksen aikana juutalaisten keskuudessa tapahtui monenlaista turhana pidettyä vannomista, mikä synnytti keskustelua sen tarpeellisuudesta – Jeesus tuo sanoillaan oman panoksensa tähän keskusteluun.¹⁷ Samalla hänen tarkoituksenaan ei suinkaan ole kieltää vannomista kokonaan, vaan karsia turha vannominen pois kehottamalla toden puhumiseen.¹⁸ Hän myös osoittaa, että kaikki vannottaessa käytettävät Jumalan kiertoilmaisut viittaavat lopulta Jumalaan, ollen näin turhia.¹⁹ Jotkut tämän tulkintavaihtoehdon kannattajat viittaavat myös siihen, että Jeesus näyttäisi itse hyväksyvän vannomisen silloin, kun hän suuren neuvoston edessä vastaa ylipapille tämän vannottaessa häntä (Matt. 26:63–64).²⁰ Tulkitsijat näyttävät ajattelevan, että jos Jeesus hyväksyy vannomisen muualla Matteuksen tekstissä joissakin tilanteissa, ei hän vuorisaarnassaan voi täysin sitä vastaan olla. Osa tämän tulkinnan kannattajista perustelee näkökulmaansa myös Matteuksen evankeliumin ulkopuolisilla kristillisillä lähteillä, kuten Paavalin kirjeillä, joissa tämä harjoittaa vannomista estottomasti.²¹ He näyttävät ajattelevan, että jos Paavali vannoo, ei Jeesus, jota Paavali julistaa, ole voinut esittää täydellistä vannomiskieltoa.

Jos Jeesuksen katsotaan kieltävän kaiken vannomisen, viitataan yleensä Jeesuksen sanojen ehdottomuuteen.²² Sanojen kirjaimellista merkitystä ei voi sivuuttaa. Jakeen 34 ”ei lainkaan” (ὄλως) tarkoittaa todellakin ”ei lainkaan”, eikä sitä voi selittää pois. Vannominen on vakava asia, sillä väärällä valalla vedetään Jumala mukaan petokseen, koska vannominen tapahtuu aina hänen kauttaan.²³ Kaikki kiertoilmaisutkin viittaavat lopulta Jumalaan tai sellaiseen, mihin Jumalalla on valta. Koska ihminen ei

¹⁶ Ks. mm. Nikolainen 1983, 49–50; Hagner 1993, 128–129; Davies et al. 2000, 535–536; J. Thurén 2005, 94–95; France 2007, 216.

¹⁷ Hagner 1993, 127–128; J. Thurén 2005, 95.

¹⁸ Nikolainen 1983, 49–50; Hagner 1993, 128–129; Davies et al. 2000, 536; J. Thurén 2005, 95; France 2007, 215–217.

¹⁹ Nikolainen 1983, 49; Hagner 1993, 128; Davies et al. 2000, 537; J. Thurén 2005, 94; France 2007, 215.

²⁰ Ks. mm. J. Thurén 2005, 95. Myös France (2007, 217) kiinnittää huomiota Jeesuksen vastaukseen ylipapille, muttei kuitenkaan esitä mielipidettään siitä, voidaanko Jeesuksen vastaus katsoa vannomiseksi.

²¹ Ks. mm. J. Thurén 2005, 95; France 2007, 217. Ks. esim. Room. 1:9, 2. Kor. 1:23 ja Gal. 1:20.

²² Ks. mm. Holmén 2001, 180–181; Luz 2007, 262–264; Meier 2008, 22; Vahrenhorst 2008, 368.

²³ Betz 1995, 268–272; Luz 2007, 264; Turner 2008, 173.

omista edes omaa päättään, ei edes sitä voi käyttää valansa takeena.²⁴ Niinpä Jeesus esittää, että vannomisesta tulee pidättäytyä kaikissa tilanteissa.²⁵ Osa tutkijoista toteaa, että vain näin on mahdollista välttää väärän valan vannominen tai valan rikkominen.²⁶ Jeesuksen vastauksen ylipapille tämän vannottaessa häntä ei tarvitse välttämättä nähdä olevan ristiriidassa vannomiskiellon kanssa: vannotukseen vastaaminen ei vielä todista, että Jeesus hyväksyisi vannomisen.²⁷ Epämääräinen ”sinähän sen sanoit” -vastaus voidaan tulkita myös haluttomuudeksi suostua ylipapin vannotukseen. Paavalin vannominen taas voi selittyä yksinkertaisesti sillä, että tämä ei vain ole tietoinen Jeesuksen esittämästä vannomiskiellosta.²⁸

Jaksoa Matt. 5:33–37 tarkastellessaan tutkijat ovat olleet kohtalaisen yksimielisiä siitä, että Jeesuksen päällimmäisenä tarkoituksena on estää väärä vala ja kehottaa puhumaan totta. Siinä, mitä tämä tarkoittaa käytännön kannalta, he ovat kuitenkin tulleet kahteen toisensa poissulkevaan johtopäätökseen: Jeesus sallii vannomisen joissakin tilanteissa tai Jeesus kieltää vannomisen kokonaan. Erityisesti jae 37 ymmärrettynä positiivisena kehotuksena puhua totta näyttäisi saavan paljon painoarvoa tulkinnassa, jonka mukaan Jeesus ei kiellä vannomista kaikissa tilanteissa: jakeiden 34–36 kieltöjä pidetään toissijaisina tähän kehotukseen nähden. Jeesuksen vannomiskielloa ehdottomana pitävät taas asettavat painoarvoa erityisesti jakeen 34 kiellolle. Vannominen ei ole missään tilanteessa hyväksyttävää. Tätä ei kumoa jae 37, vaikka se ymmärrettäisiinkin positiivisena kehotuksena puhua totta.²⁹

Pääosassa edellä käsiteltyä Matteuksen jakson 5:33–37 tutkimusta tekstiä on lähestytty historiallisesta näkökulmasta. Tässä lähestymistavassa tekstiä on tutkittu historiaan sijoittuvana kertomuksena. Osa näistä tutkijoista on myös rekonstruoinut Matteuksen tekstistä oman riisutun versionsa, jota he ovat tutkineet. Erityisesti näihin rekonstruoituihin teksteihin perustuvissa tutkimuksissa vannomiskiellon perustelujen

²⁴ Vahrenhorst 2008, 368.

²⁵ Betz 1995, 271–272; Holmén 2001, 180–181; Luz 2007, 263–264; Meier 2008, 22–23; Turner 2008, 174; Vahrenhorst 2008, 368.

²⁶ Ks. mm. Betz 1995, 272; Vahrenhorst 2008, 368.

²⁷ Meier 2007, 189; Turner 2008, 173.

²⁸ Luz 2007, 268.

²⁹ Hagner (1993, 128) ja Luz (2007, 265) viittaavat myös mahdollisuuteen tulkita jakeen 37 kreikan-kielisessä alkutekstissä esiintyvä kyllä ja ei sanojen toisto jonkinlaiseksi valakaavaksi. Molemmat tosin pitävät tällaista tulkintaa vääränä.

analysointi on jäänyt vähälle huomiolle, sillä rekonstruoineista kiellon perustelut puuttuvat lähes kokonaan. Toisaalta perustelujen analysointi ei ole saanut suurta huomiota muissakaan tutkimuksissa: niihin on kyllä kiinnitetty jonkin verran huomiota, mutta mitään tarkkaa ja yksityiskohtaista analyysiä niistä ei ole tehty.

Tekstuaalisena tuotoksena, jota ei välttämättä tarvitse sovittaa analyysissä osaksi historian tapahtumia, tekstiä ei ole käsitelty juuri ollenkaan. Muutamia poikkeuksia kuitenkin on. Tämän tutkielman tutkimuskysymyksen kannalta erityisen kiinnostava on Jo-Ann A. Brantin tutkimus, joka käsittelee vannomista Matteuksen evankeliumissa John L. Austinin puheaktiteoriaa soveltaen.³⁰ Puheaktiteorian avulla voidaan analysoida tekstissä mainitsemattomia sääntöjä, jotka ohjaavat kommunikaatiota. Brant haluaa erityisesti selvittää, mitä puheaktiteorian avulla saadaan selville siitä, mikä vannomisessa voi olla vialla ja miten tämä näkyy Matteuksen narraatiossa.³¹

Brant keskittyy erityisesti analysoimaan vannomiskieltoa suhteessa Matteuksen tekstin kohtiin, joissa jokin hahmo vannoo. Hänen tutkimustuloksensa on, että kaikki Matteuksen narraation kontekstissa sanotut valat vahvistavat Jeesuksen sanoja, joiden mukaan vannominen on pahasta.³² Joskus ne ajavat myös vannonjan tekemään sellaista, mitä tämä ei valaa tehdessään edes ajatellut: Herodes joutui vastoin tahtoaan tappamaan Johannes Kastajan.³³ Valat ovat tuomittuja epäonnistumaan tavalla tai toisella. Pietarikin kieltää Jeesuksen valalla, mutta samalla toteutuu kuitenkin Jeesuksen ennustus siitä, että hänet hylätään ja hän kuolee.³⁴ Näin lukijalle ei myöskään jää epäilystä siitä, että Jeesuksen ennustus omasta ylösnousemuksestaan on onnistunut.³⁵ Brantin mukaan valojen tehtävä Matteuksen narraatiossa on lopulta korostaa Jeesuksen jumaluutta ja sitä, että hän on ylösnoussut. Vannominen on pahasta ja se johtaa Jumalan tahdon vastaiseen toimintaan, mutta paha on Jeesuksen ylösnousemuksen myötä riisuttu aseistaan.³⁶

Brant ei kuitenkaan kiinnitä juurikaan huomiota kiellon asemaan vuorisäärnassa.

³⁰ Ks. Brant 1996.

³¹ Brant 1996, 4.

³² Brant 1996, 19.

³³ Brant 1996, 13. Ks. Matt. 14:6–12.

³⁴ Brant 1996, 18. Ks. Matt. 26:74.

³⁵ Brant 1996, 19.

³⁶ Brant 1996, 19–20.

Myöskään vannomiskiellon analysointi ei ole hänen tutkimuksensa keskiössä. Suurin huomio keskittyy Matteuksen eri vannomiskohtien vertailemiseen toisiinsa ja niille yhteisen linjan etsimiseen. Hänen tutkimuksensa tarjoaa mielenkiintoisia näkökulmia siihen, miten vannomien näky Matteuksen evankeliumin narraatiossa, mutta tarkemmalle vannomiskiellon analysoinnille osana vuorisaarnaa jää edelleen tilaa.

Sen ohella, miten Jeesuksen sanat tulisi ymmärtää, tutkijat ovat olleet kiinnostuneita myös siitä, löytyykö näille sanoille vastineita muista saman aikakauden teksteistä. Tässä ei kuitenkaan ole saavutettu juurikaan yksimielisyyttä. Kannatusta löytyy sekä ajanlaskun alun juutalaisuuden ja kiellon samankaltaisuuden puolesta että sitä vastaan.

Sekä juutalaiseen että hellenistiseen käytäntöön kuului kahden tyyppisiä valoja: assertorisia ja promissorisia.³⁷ Assertorinen vala viittaa menneisyyteen. Sen avulla esimerkiksi naapurin vastaan tapahtuneesta rikkomuksesta syytetyn oli mahdollista vannon syyttömyyttään.³⁸ Promissorinen vala taas viittaa tulevaan. Sillä voitiin todistella, että jokin luvattu asia pidettäisiin tai toteutettaisiin myöhemmin.³⁹ Kun Matteuksen Jeesus siteeraa jakeessa 33 esi-isien opetusta vannomisesta, käyttää hän verbiä ἐπιρκεῖν. Tämä sana voi tarkoittaa sekä promissorista että assertorista väärin vannomista.⁴⁰

Vannominen synnytti paljon keskustelua ja rajanvetoa hellenistijuutalaisuudessa.⁴¹ Samaan aikaan kun vannominen oli ajanlaskun alun paperittomassa yhteiskunnassa tarpeellista, liiallista vannomista toisaalta kritisoitiin. Jumalan kautta vannomista pidettiin tekona, joka oli otettava vakavasti. Useissa aikakauden kirjoituksissa, esimerkiksi Filonin teoksissa, suositellaankin jopa vannomisen välttämistä, sekä esitetään mahdollisia tapoja kiertää Jumalan kautta vannominen.⁴²

³⁷ Veijola 1988, 108; Fitzgerald 1995, 176; Garlington 1995, 141–142; Meier 2007, 179.

³⁸ Veijola 1988, 108; Meier 2007, 179.

³⁹ Veijola 1988, 108; Meier 2007, 179.

⁴⁰ Näin mm. Fitzgeraldin (1995, 176) sekä Garlingtonin (1995, 159) mukaan, joista edellisen mielestä opetus viittaa erityisesti promissoriseen valaan, joskaan assertoristakaan valaa hän ei sulje pois.

⁴¹ Fitzgerald 1995, 171–173; Holmén 2001, 171–176; Meier 2007, 181–187; Vahrenhorst 2008, 365–370.

⁴² Mm. Sirakin kirjassa (Sir. 23:9–11) kritisoidaan liiallista vannomista. Myös Filon (mm. Dec 84 ja Spec 2:2–28) suosittaa vannomisen välttämistä tai pakon edessä harkitsemaan asiaa tarkasti. Josefos (Bell. Jud. 2:135–142) taas kirjoittaa essealaisten välttäneen vannomista.

Tutkijat ovat kuitenkin erimielisiä siitä, oliko Jeesuksen vannomiskielto poikkeuksellinen tämän keskustelun ja rajanvedon piirissä. Vannomiskieltoa poikkeuksellisenä pitävät vetoavat erityisesti siihen, että hellenistijuutalaiselle vannomiskeskustelulle oli ominaista vannomisen liiallisen ja varomattoman käytön suitseminen; täydellinen, Jeesuksen esittämän kaltainen vannomiskielto ei kuulu enää tämän rajanvedon piiriin.⁴³ Osa tutkijoista kiinnittää myös huomiota siihen, että Josefos kertoo essealais-ten tehneen valoja joissakin tilanteissa, vaikka sanookin heidän vältäneen vannomista.⁴⁴ Myös Qumranin kääroissä olevista vannomisviittauksista voidaan päätellä, että ne tuottanut yhteisö oli sinut vannomisen kanssa.⁴⁵ Filonkaan ei halua kieltää vannomista kokonaan, vaan hyväksyy sen joissakin tilanteissa. Tähän viittaa esimerkiksi, että Filon mainitsee vannomisen olevan ”toiseksi paras vaihtoehto”, johon voitaisiin turvautua pakon edessä.⁴⁶ Joidenkin tutkijoiden mukaan vannominen kuului niin kiinteästi osaksi juutalaista identiteettiä, että siitä ei ollut mahdollista luopua kokonaan kieltämättä osaa juutalaisuudesta.⁴⁷

Ne tutkijat, jotka pitävät kieltoa samankaltaisena muun antiikin juutalaisuuden piirissä käydyn vannomiskeskustelun kanssa, ajattelevat, että tämän keskustelun piirissä oli mahdollista kieltää vannominen kokonaan, kuten Jeesus näyttää tekevän.⁴⁸ Kaikki juutalaisuuden piirissä käyty keskustelu vannomisesta tähtäsi väärin vannomisen ja lain rikkomisen ehkäisemiseen. Myös Jeesuksen sanat tähtäävät tähän samaan päämäärään.⁴⁹ Jeesus voi olla ainoa henkilö, joka tähän tavoitteeseen pääsemiseksi kieltää vannomisen kokonaan, mutta se ei tarkoita sitä, että hänen kantansa olisi yhteen sovittamaton muun rajanvedon kanssa.⁵⁰ Filonin esittämästä vannomisen välttämisestä ei ole pitkä matka täydelliseen luopumiseen siitä. Jeesuksen kantaa voidaan pitää myös täysin yhteensopivana Mooseksen lain kanssa, jossa myös kiinnitetään huo-

⁴³ Ks. mm. Holmén 2001, 175–176, 186–187; Meier 2007, 186–187.

⁴⁴ Tähän kiinnittää huomiota mm. Holmén 2001, 173. Ks. Bell. Jud. 2:139–142.

⁴⁵ Holmén 2001, 174; Meier 2007, 183–184. Ks. esim. CD 15.

⁴⁶ Holmén 2001, 174; Meier 2007, 184–185.

⁴⁷ Ks. mm. Holmen (2001, 175, 187) ja Meier (2008, 22). Vastakkaista näkökulmaa edustaa Klawans (2008, 43–47).

⁴⁸ Ks. mm. Fitzgerald (1995, 171), Klawans (2008, 36–47) ja Vahrenhorst (2008, 367–369), joista ensimmäinen lisäksi liittää Jeesuksen vannomiskieltoon osaksi laajempaa kreikkalais-roomalaista rajanvetoa.

⁴⁹ Fitzgerald 1995, 173; Klawans 2008, 36–43, 45–47; Vahrenhorst 2008, 367.

⁵⁰ Fitzgerald 1995, 172–173; Vahrenhorst 2008, 368–370.

miota väärin vannomisen ehkäisemiseen.⁵¹ Mooseksen lakiin ei niin ikään sisälly oletusta, että sen täyttämiseksi olisi pakko vannoa.⁵² Näin tämän kohdan saama antiteesi -nimitys on täysin väärä, sillä Jeesus kertoo siinä lainkohdalle vain syvemmän merkityksen, eikä kumoa sitä.⁵³

Näillä kahdella vastakkaisella näkökulmalla näyttäisi lopulta olevan varsin paljon yhteistä. Molempiin kuuluu oletus, että Jeesuksen täydellinen vannomisen kieltäminen oli erityinen verrattuna muuhun vannomiskeskusteluun. Ainoastaan Jeesus kieltää vannomisen täysin. Eroa tutkijoiden välille syntyy kuitenkin siinä, miten he näkevät tämän vannomiskiellon suhteessa ajanlaskun alun hellenistijuutalaisuuteen. Toisten mielestä vannomisen kieltäminen on yhteen sovittamatonta ajanlaskun alun juutalaisiin käytäntöihin nähden. Tämän ajattelun taustalla näyttäisi olevan seuraava ajatus: koska mikään tähän Jeesus-traditioon liittymätön saman aikakauden teksti ei kiellä vannomista, täytyy itse vannomiskiellon olla jollakin tavalla yhteen sovittamaton tuon aikakauden juutalaisten käytäntöjen kanssa. Toiset taas katsovat, että vannomisen kieltäminen voidaan nähdä loogisena osana juutalaisten vannomisesta käymää keskustelua. Tämän mielipiteen taustalla näyttäisi vaikuttavan sen näkökulman korostus, että niin Tooran, Filonin kuin Jeesuksenkin sanoilla on sama päämäärä: väärän valan estäminen. Vain Jeesuksen keinot ovat radikaalimpia, sillä väärinkäytösten estämiseksi hän kieltää vannomisen kokonaan.

Edellä kuvatussa tutkimusnäkökulmassa huomion keskipiste ei ole tekstissä. Sen sijaan siinä keskitytään tekstin sanomaan, joka on ymmärretty kielloksi vannoa, suhteessa aikansa kulttuuriin. Tämä tutkimus tarjoaakin mielenkiintoista taustatietoa siitä, miten vannomisesta on keskusteltu tuon ajan hellenistijuutalaisuudessa. Kuitenkaan nämäkään tutkijat eivät kiinnitä huomiota Jeesuksen perusteluihin vannomiskiellolle. Tekstin historiallinen konteksti on kiinnostanut heitä enemmän kuin pelkän tekstin analysointi.

Kuten tutkimushistoriaa tarkasteltaessa on selvinnyt, valtaosa tutkimuksesta lähestyy jaksoa Matt. 5:33–37 historiallisesta näkökulmasta. Myös poikkeuksia toki on, kuten

⁵¹ Vahrenhorst 2008, 370.

⁵² Klawans 2008, 43–45.

⁵³ Vahrenhorst 2008, 367.

Brantin edustama tekstuaalinen näkökulma. Polttopisteessä tutkijoilla on ollut joko se, miten Jeesuksen vannomiskannanotto tulisi ymmärtää, tai Brantin tapauksessa se, miten vannomista kuvataan Matteuksen tekstissä. On myös selvinnyt, ettei tutkijoilla juurikaan ole yhteisymmärrystä siitä, kieltääkö Jeesus todella kuulijoitaan vannomasta, sekä siitä, onko vannomiskielto poikkeuksellinen kannanotto ajanlaskun alun juutalaiseen vannomiskeskusteluun. Yhdestä asiasta kuitenkin näytetään olevan lähes yksimielisiä: vannomiskannanotto periytyy jossakin muodossa ajanlaskun alussa eläneeltä Jeesukselta.

Mistä nämä erimielisyydet sitten johtuvat? Kaikilla on kuitenkin käytössään sama lähde, Matteuksen teksti, jossa Jeesus näyttää kieltävän kaikenlaisen vannomisen. Osittain erimielisyydet saattavat johtua tulkitsijoiden taustasta ja heille tutuista käytännöistä. Vannomista harjoitetaan sekä yhteiskunnassa että kirkoissa, mikä saattaa tiedostamattomasti ohjata tutkijoita ymmärtämään tekstiä niin, että kirkon päämies ei kiellä vannomista. Toisaalta halu osoittaa, että Jeesuksen opetus eroaa nykykirkkojen opetuksesta, saattaa tiedostamattomasti ohjata tutkijoita juuri vastakkaiseen suuntaan.

Tutkimuksessa varsin vähälle huomiolle on jäänyt kysymys siitä, miten Jeesus vannomiskieltoaan perustelee. Tähän on toki kiinnitetty jonkin verran huomiota samalla kun on selvitetty sitä, kieltääkö Jeesus vannomisen vai ei. Kuitenkaan mahdollisimman tarkasti vannomiskiellon perusteluiden analysointiin keskittyvää tutkimusta ei ole tehty. Tämä on se aukko, jota pyrin tällä tutkielmalla paikkaamaan. Perusteluiden analysoinnin avulla voidaan samalla saada myös uusia näkökulmia itse vannomiskannanottoon.

1.2 Metodi

Tässä luvussa esittelen Stephen Toulminin argumentaatioanalyysimetodin. Tämä metodi on keskeisessä asemassa analysoidessani Jeesuksen vannomiskieltoa.

Kuten tutkimushistoriaa tarkasteltaessa huomattiin, vannomiskiellon perusteisiin ei ole kiinnitetty erityistä huomiota. Näin ollen niiden analysointi voisi tuoda uusia näkökulmia siihen, miten Matteuksen Jeesus pyrkii vaikuttamaan kuulijoihinsa jaksossa

Matt. 5:33–37. Perusteluiden tarkasteluun oivallinen keino on argumentaatioanalyysi. Tässä tutkielmassa tekstiin sovelletaan Toulminin argumentaatioanalyysimetodia. Sen avulla voidaan tuoda selkeästi esille Jeesuksen perustelujen ja koko hänen argumentaationsa rakennetta, sekä mahdollisesti paljastaa tekstiin sisältyviä implisiittisiä olettamia.⁵⁴

Modernin argumentaatiotutkimuksen juuret ovat antiikin Kreikassa ja Aristoteleen muotoilemassa syllogistiikassa.⁵⁵ Antiikin maailmassa kehitetyt teoriat argumentaatiosta olivat vallalla aina 1900-luvun puoliväliin asti. Tuolloin argumentaatiotutkimus sai uutta nostetta ja useampikin filosofi julkaisi argumentaatiota käsitteleviä teoksia. Keskeisiä vaikuttajia tässä keskustelussa olivat erityisesti Chaim Perelman, joka julkaisi vuonna 1958 yhdessä Lucie Olbrechts-Tytecan kanssa teoksen *La Nouvelle Rhétorique*, sekä Stephen Toulmin, jonka teos *The Uses of Argument* julkaistiin samana vuonna.⁵⁶ Näissä julkaisuissa esitetyille argumentaatiomalleille on yhteistä pyrkimys ottaa Aristoteleen logiikkaa paremmin huomioon käytännön tilanteet.⁵⁷

Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan argumentaatioteoriassa keskeistä on yleisö. Formaalin logiikan kannalta argumentaatio on onnistunutta, jos päättelyketju on onnistunut, kun taas retorisesti ajateltuna argumentaatio on onnistunutta, jos kohdeyleisö hyväksyy sen. Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan mukaan argumentaation tehtävä on tehdä esitetystä väitteestä mahdollisimman hyväksyttävä yleisön silmissä. Ainoastaan sillä, hyväksyykö yleisö esitettyä väitettä, mitataan argumentaation onnistuneisuus.⁵⁸ Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan tavoitteena on määritellä tekniikoita, joilla yleisön hyväksyntä jollekin väitteelle voidaan saada.⁵⁹

Myös Toulmin pitää perinteistä formaalia logiikkaa ongelmallisena silloin, kun sitä sovelletaan ihmisten väliseen käytännön argumentaation analysointiin. Sen geometrinen ”Jokainen joukon A alkio kuuluu joukkoon B ja jokainen joukon B alkio kuuluu joukkoon C, joten kaikki joukon A alkiot kuuluvat joukkoon C” -hahmotustapa on

⁵⁴ L. Thurén 1995, 48.

⁵⁵ van Eemeren et al. 1996, 29–33.

⁵⁶ van Eemeren et al. 1996, 51–53.

⁵⁷ van Eemeren et al. 1996, 52–54.

⁵⁸ van Eemeren et al. 1996, 98–102.

⁵⁹ van Eemeren et al. 1996, 53, 98.

liian yksinkertainen ja staattinen. Se ei ota riittävästi huomioon eri aloilla tapahtuvan argumentaation erilaisuutta.⁶⁰ Tähän haasteeseen vastatakseen Toulmin kehitti oman argumentaatiomallinsa: geometrisen muodon sijaan argumentaatio muistuttaa enemmän kohta kohdalta etenevää prosessia.⁶¹ Hän vertaa sen rakennetta oikeudenkäyntiin, jossa aluksi esitetään väite, jota perusteellaan esittämällä todistusaineistoa. Jokapäiväinen argumentaatio on samankaltaista: esitetään väite, jota voidaan myös perustella. Usein perustelut jäävät arkielämässä kuitenkin implisiittiseksi, jolloin kuulija voi kysyä väitteen esittäjältä, mihin hän tämän mielipiteensä perustaa.⁶²

Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan käsitykseen verrattuna Toulminin malli pyrkii esittämään argumentaation muodossa, jossa sitä on mahdollisimman helppo arvioida, kun taas edellinen pyrkii ennen kaikkea kuvailemaan argumentaatiota.⁶³ Juuri soveltuvuus argumentaation kuvaamiseen luontevasti analysoitavissa olevassa muodossa tekee Toulminin mallista perustellun valinnan Jeesuksen argumentaation analyysiin.

Toulminin mallissa argumentaation osia ovat Data, Claim, Warrant, Backing, Qualifier ja Rebuttal. Kutsun näitä yhteisellä nimityksellä tekijä. Tekijöistä päärunгон muodostavat Data ja Claim. Data on pohja, jonka päälle argumentaatio rakentuu. Se on aina tapauskohtaista tietoa, josta sekä argumentaation esittäjät että kuulijat ovat yhtä mieltä. Claim taas on argumentaation varsinainen väite, joka on seurausta tästä tapauskohtaisesta tiedosta. Claim rakentuu Datan muodostamalle perustalle.⁶⁴

Otetaan esimerkiksi lause ”Sepolla on ranskalainen auto, joten se on usein korjaamolla”. Tästä lauseesta voidaan erottaa tapauskohtainen Data (Sepolla on ranskalainen auto) ja sen pohjalta esitetty Claim (Sepon auto on usein korjaamolla).

Sepolla on ranskalainen auto (D) Sepon auto on usein korjaamolla (C)

Kaavio 1

⁶⁰ van Eemeren et al. 1996, 131–134.

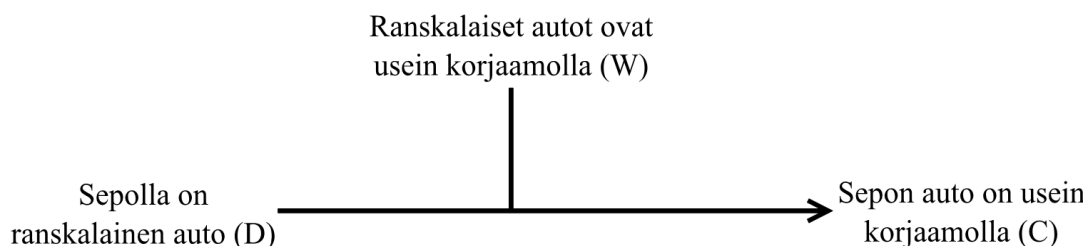
⁶¹ Toulmin 1958, 43; van Eemeren et al. 1996, 135.

⁶² Toulmin 1958, 7, 16.

⁶³ van Eemeren et al. 1996, 54.

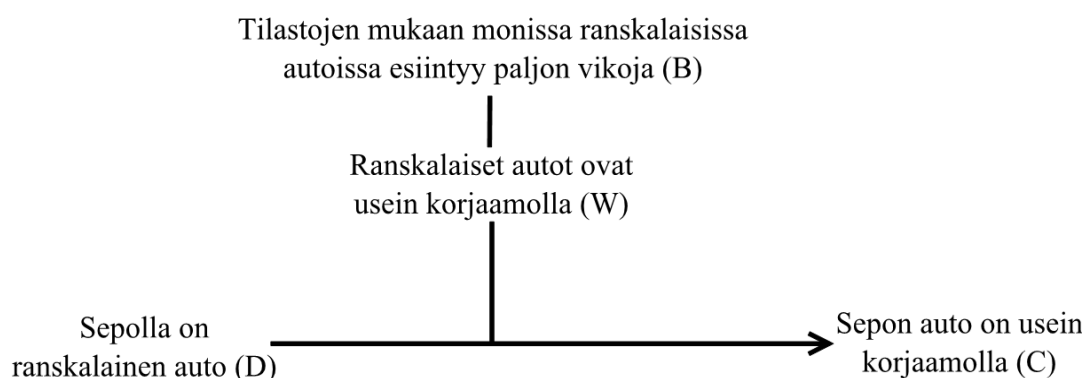
⁶⁴ Toulmin 1958, 97–98; Toulmin et al. 1984, 37–39. Jälkimmäisessä teoksessa Data-termistä käytetään nimitystä Grounds.

Tähän argumentaatioon sisältyy implisiittisenä Warrant, yleinen sääntö jonka perusteella Datasta seuraa Claim. Kuvaava suomenkielinen nimitys Warrantille voisikin olla peruste, sillä esimerkiksi väitteitä, joita ei voida pitää pätevinä, sanotaan suomen kielessä perusteettomiksi. Datan ja Claimin toisiinsa linkittävä Warrant onkin argumentaation pätevyyden kannalta keskeinen osa. Warrant vastaa kysymykseen ”Kuinka tulit tähän johtopäätökseen?”⁶⁵ Warrant on tässä tapauksessa ”Ranskalaiset autot ovat usein korjaamolla”.

Kaavio 2

Warrant ei välttämättä sellaisenaan ole aina vakuuttava. Implisiittisesti väitetystä ranskalaisten autojen säännöllisestä korjaustarpeesta voidaan olla montaa mieltä. Niinpä Warrant tarvitsee tuen, josta käytetään nimitystä Backing.⁶⁶ Backing on tietoa, joka on kaikkien saatavilla. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tilastot ja tutkimukset.⁶⁷ Esimerkkiargumentin Warrantin Backing voisi olla ”Tilastojen mukaan monissa ranskalaisissa autoissa esiintyy paljon vikoja”.

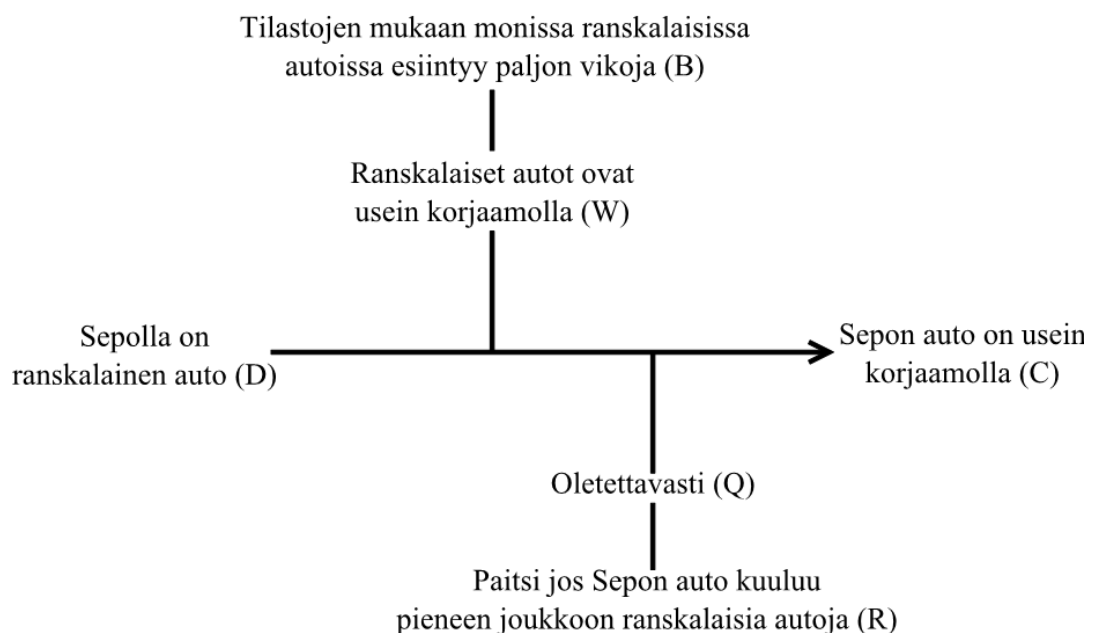
Kaavio 3

⁶⁵ Toulmin 1958, 98; Toulmin et al. 1984, 45–49.

⁶⁶ Toulmin 1958, 103; Toulmin et al. 1984, 62–63.

⁶⁷ Toulmin et al. 1984, 63–68.

On mahdollista, että Warrant ei kaikissa tilanteissa ole pätevä. Qualifierin avulla ilmaistaan Warrantin sekä argumentaation vahvuutta ja todennäköisyyttä.⁶⁸ Rebuttal Qualifieriin liitettynä ilmaisee milloin Warrant ei ole voimassa.⁶⁹ Esimerkkinä käytetyn Warrantin ”Ranskalaiset autot ovat usein korjaamolla” paikkansapitävyys voidaan myös ehdollistaa. Jo Backingin sanamuodon perusteella voidaan päätellä, että kaikissa ranskalaisissa autoissa ei esiinny paljoa vikoja. Tilastojen mukaan nimittäin ranskalaisen PSA-konsernin Peugeot 107 ja Citroën C1 -kaupunkiautot ovat yhdessä Toyota Aygo -sisarmallinsa kanssa pitkään olleet luokkansa vähävikaisimpien joukossa. Toisaalta myös joissakin uudemmissa ranskalaisissa autoissa huoltoa vaativat tekniset viat ovat edeltäviin malleihin verrattuna vähentyneet huomattavasti. Nämä autot eivät siis kuulu Backingin osoittamaan ranskalaisten autojen pääjoukkoon. Qualifier voisi tässä tapauksessa olla ”Oletettavasti” ja Rebuttal ”Paitsi jos Sepon auto kuuluu pieneen joukkoon ranskalaisia autoja”.

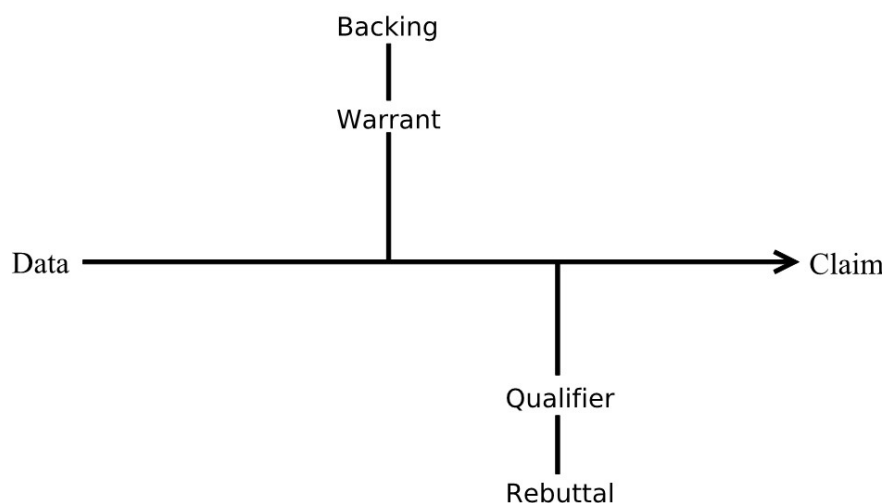
Kaavio 4

Toulminin mallin mukaan esitetty väite (Claim) pohjautuu aina jollekin tapauskohtaiselle perustalle (Data). Väitteen ja sen perustan yhdistää toisiinsa jokin peruste (Warrant), jolla on myös oma tukensa (Backing). Argumentaation todennäköisyyttä voidaan ilmaista karsijalla (Qualifier). Tähän liitetään vastaväite (Rebuttal), joka ilmai-

⁶⁸ Toulmin 1958, 100–101; Toulmin et al. 1984, 86–88.

⁶⁹ Toulmin 1958, 101; Toulmin et al. 1984, 95–98.

see milloin Warrant ei ole voimassa.

Kaavio 5

Yllä olevassa kaaviossa on kuvattuna yksi argumentaation vaihe. Siinä kuvataan, miten Datan pohjalta muodostuu Claim. Tällainen vaihe sisältää aina vähintään Datan, Claimin ja Warrantin. On tarpeellista huomioda, että argumentaatio voi olla, ja usein myös on, luonteeltaan ketjumaista. Tämä tarkoittaa sitä, että hyväksytystä Claimista tulee Data argumentaation seuraavaan vaiheeseen.⁷⁰ Näin voidaan muodostaa pitkiäkin useista vaiheista koostuvia argumentaatioketjuja. Tämä toimii tietenkin myös toisin päin, eli hataralla pohjalla olevalta vaikuttavasta Dataa voidaan tarkastella Claimina ja etsiä sille perusteluja. Yhdestä tai useammasta vaiheesta koostuvaa yhtenäistä argumentaatiota nimitän argumentaatiokokonaisuudeksi.

Toulminin argumentaatioanalyysimetodia on sovellettu aiemminkin raamatuntutkimuksessa.⁷¹ Moderneja metodeja voidaan soveltaa klassiseen tekstiin, sillä teksti ei itsessään tarvitse olla sidottu mihinkään aikansa teoriaan argumentaation koostumuksesta. Kun pyritään ymmärtämään tekstiä ja siinä esiintyvää argumentaatiota, voidaan niitä aina analysoida siihen parhaiten soveltuvilla menetelmillä, riippumatta näiden menetelmien kehittämisajankohdasta.⁷² Ei siis ole olemassa käytännön estettä sille, miksi Toulminin metodia ei voisi soveltaa Jeesuksen argumentaation analysointiin käsiteltävässä jaksossa.

⁷⁰ Toulmin et al. 1984, 73–74.

⁷¹ L. Thurén 2002, 84. Ks. Esim. L. Thurén 1995.

⁷² L. Thurén 1995, 34.

Jotta sen merkitys, miten Matteuksen Jeesus pyrkii argumentaatiollaan jaksossa Matt. 5:33–37 vaikuttamaan kuulijoihinsa, saadaan selvitettyä, täytyy ensin itse argumentaatio analysoida mahdollisimman tarkasti. Tämä jakson Matt. 5:33–37 argumentaation analyysi tapahtuu luvussa kaksi. Tämän jälkeen argumentaatio voidaan istuttaa paikalleen Matteuksen kertomuksessa, jolloin sen vaikutustapoja kuulijoihin on mahdollista tarkastella tuon kertomuksen keskellä: luvussa kolme jaksoa analysoidaan osana laajempaa Matteuksen evankeliumin kokonaisuutta.

2 ARGUMENTAATIO JAKSOSSA MATT. 5: 33–37

Tässä luvussa analysoidaan Jeesuksen jaksossa Matt. 5:33–37 esittämä argumentaatio mahdollisimman tarkasti. Apuna analyysissä käytetään edellisessä luvussa esiteltyä Toulminin argumentaatioanalyysimetodia. Tämän argumentaation perusteellisen analyysin avulla, yhdistettynä luvussa kolme tehtävään tämän kohdan tarkasteluun osana laajempaa kontekstiaan, on tarkoitus vastata kysymykseen siitä, miten Matteuksen Jeesus pyrkii jaksossa Matt. 5:33–37 vaikuttamaan kuulijoihinsa.

2.1 Johdanto analyysiin

Jotta argumentaatioanalyysin suorittaminen olisi mahdollisimman selkeää, Matteuksen Jeesuksen vannomista käsittelevät sanat on tarpeellista jakaa pienempiin, mielekkäisiin kokonaisuuksiin. Jaan ne kolmeen eri osaan, joista jokaista tarkastellaan omissa alaluvuissaan.

Jakeessa 33 Jeesus viittaa kuulijoidensa entuudestaan tuntemaan argumentaatioon valan pitämisestä. Tämän jakeen väitteet muodostavat ensimmäisen tarkasteltavan kokonaisuuden. Jakeen aloittavan *πάλιν* -sanana tehtävä on liittää Jeesuksen vannomisopetus osaksi saman vuorisaarnan luvun muuta Jeesuksen opetusta. Se ilmaisee uuteen aiheeseen siirtymistä.

Edelleen, te olette kuulleet, että esi-isille on sanottu: ”Älä vannoo väärää valaa; täytä valasi Herralle.”
(Matt. 5:33)

Tämän jälkeen jakeissa 34–36 Jeesus esittää oman väitteensä sekä perustelee sitä lisäväitteillä. Tämä pääväite perusteluineen muodostaa toisen tarkasteltavan tekstin osan.

Minä sanon teille: Älkää vannoko lainkaan. Älkää taivaan kautta, sillä se on Jumalan valtaistuini. Älkää maan kautta, sillä se on jalkakoroke hänen jaloilleen. Älkää Jerusalemin kautta, sillä se on suuren kuninkaan kaupunki. Älä vannoo pääsi kautta, sillä sinulla ei ole valtaa tehdä yhdestä hiuksesta valkoista tai mustaa.
(Matt. 5:34–36)

Jakeessa 37 Jeesus jatkaa vielä opetustaan esittämällä kaksi lisäväitettä. Tämä jae muodostaa kolmannen ja viimeisen analysoitavan osuuden.

Olkoon sananne vain ”Kyllä, kyllä” (tai) ”Ei, ei”; enemmän kuin tämä on pahasta.
(Matt. 5:37)

Tekstikohdan jako esiteltyihin kolmeen erilliseen osaan vaikuttaa luontevalta. Kaksi ensimmäistä osaa alkavat johtolauseilla, jotka ovat ”Te olette kuulleet että esi-isille on sanottu” ja ”Minä sanon teille”. Näistä ilmaisuista voidaan päätellä että tekstissä siirrytään uuteen väitteeseen ja mahdollisiin perusteluihin. Viimeisessä osassa olkoon-sana voidaan tulkita merkitsevän uuteen väitteeseen siirtymistä. ”Olkoon sananne vain” -ilmaisu myös eroaa edellisen osuuden kieltomuodossa esitetyistä ”älkää” -ilmaisuista. Näin sekkin on luontevaa erottaa omaksi jaksokseen. Tässä eriteltyjen Jeesuksen argumentaation osien analyysi suoritetaan omissa alaluvuissaan.

2.2 Esi-isien välittämä opetus

πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις οὐκ ἐπιορκήσεις ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὄρκους σου
Jälleen, te olette kuulleet että esi-isille on sanottu: ”Älä vannoo väärää valaa; täytä valasi Herralle.”
(Matt. 5:33)

Tässä alaluvussa analysoidaan tarkemmin Matteuksen Jeesuksen vannomiskannanoton ensimmäistä osaa Matt. 5:33. Tarkalleen ottaen tässä jakeessa esiintyy kaksi erillistä väitettä: kieltomuodossa oleva ”Älä vannoo väärää valaa” sekä kehottava ”Täytä valasi Herralle”.

Tässä jakeessa Jeesus viittaa kuulijoiden jo ennestään tuntemaan opetukseen. Teksti sisältää kuitenkin hyvin vähän informaatiota tästä opetuksesta. Ainoastaan Claim ”Älä vannoo väärää valaa” sanotaan selkeästi. Tämä voi viitata siihen että Matteus olettaa lukijoidensa ymmärtävän Claimin perustan, Datan, ilman, että sitä tarvitsee selittää. Näin voi olettaakin, sillä Jeesus nimenomaan kertoo kyseisen opetuksen olevan kuulijoilleen tuttua. Matteuksen Jeesus ei esitä jakeessa mitään uutta ja mullistavaa argumenttia, vaan yksinkertaisesti palauttaa kuulijoidensa mieleen jotain, minkä he tietävät jo entuudestaan. Lähdän siitä olettamuksesta, että Jeesus ei vain huvin

vuoksi siteeraa tätä opetusta, vaan sen täytyy palvella hänen argumentaatioissaan jotakin tarkoitusta. Näin ollen koko jakson Matt. 5:33–37 tarkempaa analyysia varten on tärkeää selvittää, mihin tällä käskyllä, joka on ”esi-isille sanottu”, viitataan.

Vala voi olla lupaus tehdä jotakin tulevaisuudessa tai valan avulla voidaan todistaa, että menneisyydessä on tehty tai jätetty tekemättä jokin asia.⁷³ Lisäksi siinä viitataan johonkin ihmiselle tärkeään tai korkea-arvoiseen, Vanhassa testamentissa yleensä Jumalaan, valan vakuudeksi.⁷⁴ Jumalan tehtävänä tässä yhteydessä on yleensä valan todistaja oleminen.⁷⁵ Toisaalta Vanhassa testamentissa, erityisesti Samuelin kirjoissa, esiintyy myös valakaava ”Niin totta kuin Herra elää”. Tällöin vaikuttaa siltä, että Herraa ei kutsuta ensisijaisesti todistajaksi. Sen sijaan omien sanojen todenmukaisuutta vakuutellaan sillä, että ne ovat yhtä totta kuin se, että ”Herra elää”.⁷⁶ Jos sanottu asia ei pidäkään paikkaansa tai ei toteuta lupaamaansa tekoa, tulee ilmeisesti samalla sanoneeksi, että Herra ei elä. Vanhassa testamentissa Jumalaan valassa viittamisella näyttää siis olevan ainakin kahdenlaista funktiota.

On kuitenkin hyvä huomioida, että tarkkaa ja yhtenäistä käsitystä siitä mitä vala on, ei ajanlaskun alun hellenistijuutalaisuudessa ollut olemassa.⁷⁷ Vasta myöhemmin kristinuskon ja juutalaisuuden piirissä valan merkitystä on alettu määrittelemään tarkemmin.⁷⁸ Myöskään valan (שְׁבוּעָה) ja lupauksen (נֶזֶר) ero ei ole kovin selkeä, sillä kuten edellä todettiin, valaakin voidaan käyttää asioiden lupaamiseen.⁷⁹ Monissa juutalaisissa teksteissä nämä termit eivät näytä juurikaan eroavan toisistaan.⁸⁰ Näin ollen on varottava rajaamasta valaa liian tarkasti pelkästään johonkin tiettyyn muottiin, joka saattaa olla tekstille vieras.

⁷³ Schneider 1967, 458; Veijola 1988, 108; Holmén 2001, 170.

⁷⁴ Schneider 1967, 458; Veijola 1988, 108; Holmén 2001, 170.

⁷⁵ Schneider 1967, 458.

⁷⁶ Ks. esim. Tuom. 8:19; 1. Sam. 1:26; 1. Sam. 14:39; 1. Sam. 14:45; 1. Sam. 19:6; 1. Sam. 20:3; 1. Sam. 20:21; 1. Sam. 28:10; 1. Sam. 29:6; 2. Sam. 2:27; 2. Sam. 4:9; 2. Sam. 14:11; 2. Sam. 15:21; 1. Kun. 1:29; 1. Kun. 17:12; 1. Kun. 18:10; 2. Kun. 2:4.

⁷⁷ Meier 2009, 183.

⁷⁸ Meier 2009, 183.

⁷⁹ Meier 2009, 183, 209.

⁸⁰ Meier 2009, 183–184, 209. Meier (2009, 183) toteaa myös, että jos lakiteksteissä ja pyhissä kertomuksissakin valan ja lupauksen ero on epäselvä, täytyi sen olla vielä epäselvempi kansan keskuudessa. Ks. esim. 2. Sam 3:35 ja Ps. 132:1–5, jossa vala ja lupaus näytetään ymmärtävän synonyymeiksi.

Opetuksen, johon jakeessa 33 viitataan, voidaan siis ymmärtää kieltävän väärän valan tekemisen. Väärän valan tekemisellä tarkoitan sekä valalla tehdyn lupauksen rikkomista, että menneisyydestä valalla väärin todistamista. Lisäksi jakeen 33b opetus vaatii, että valalla Jumalan kautta tai Jumalalle luvatut teot tai asiat tulee toteuttaa.

Kuten aiemmin tutkimushistoriaa tarkasteltaessa on käynyt ilmi, vannomiseen liittyvät kysymykset ovat herättäneet paljon keskustelua hellenistijuutalaisuudessa ajanlaskun alussa, minkä myötä syntyi myös kiertoilmaisuja Jumalan nimelle.⁸¹ Vanhassa testamentissa valoihin ja Jumalan mainitsemiseen valassa suhtaudutaan kuitenkin positiivisesti: vannomista esiintyy usein ja myös Jahve itse vannoo, tosin itsensä kautta.⁸² Kuitenkin myös valan pitämisen tärkeydestä muistutetaan painokkaasti. 2. Moos. 20:7 kieltää Jumalan nimen käyttämisen väärin ja 2. Moos 20:16 kieltää väärän valan tekemisen oikeuden edessä.

Älä tee Herran, sinun Jumalasi, nimeä tyhjäksi, sillä Herra ei jätä rankaisematta ketään joka tekee hänen nimensä tyhjäksi.
(2. Moos. 20:7)

Älä anna väärää todistusta lähimmäistäsi vastaan.
(2. Moos 20:16)

Valaan suhtauduttiin äärimmäisen vakavasti, sillä vannominen tapahtui Jumalan nimen kautta. Valan rikkominen ja väärän valan vannominen olivat pyhän häpäisemistä.⁸³ Vala liittyi keskeisesti myös Jumalan ja hänen kansansa väliseen liittoon: Jumala ja Israel olivat molemmat luvanneet pysyä liitossa. Vakavin valan rikkomisen muoto oli tämän liiton rikkominen.⁸⁴

Käsitys siitä, että Jumalan nimi on pyhä, on yksi tapa ymmärtää se, miksi valaa ei tule rikkoa. Jeesuksen aikalaisille tuttu kehotus ”Älä vannoo väärää valaa” pohjautuu näin siihen, että vannominen tapahtuu Jumalan nimen kautta, eikä Jumalan nimeä sopinut vetää lokaan. Mooseksen lain mukaan Jumala rankaisee hänen nimensä väärinkäyttäjää. Kaavioissa 6 ja 7 kuvaan tällaista suhtautumista vannomiseen. Esitän tä-

⁸¹ Fitzgerald 1995, 171–173; Holmén 2001, 171–176; Meier 2007, 181–187; Vahrenhorst 2008, 365–370.

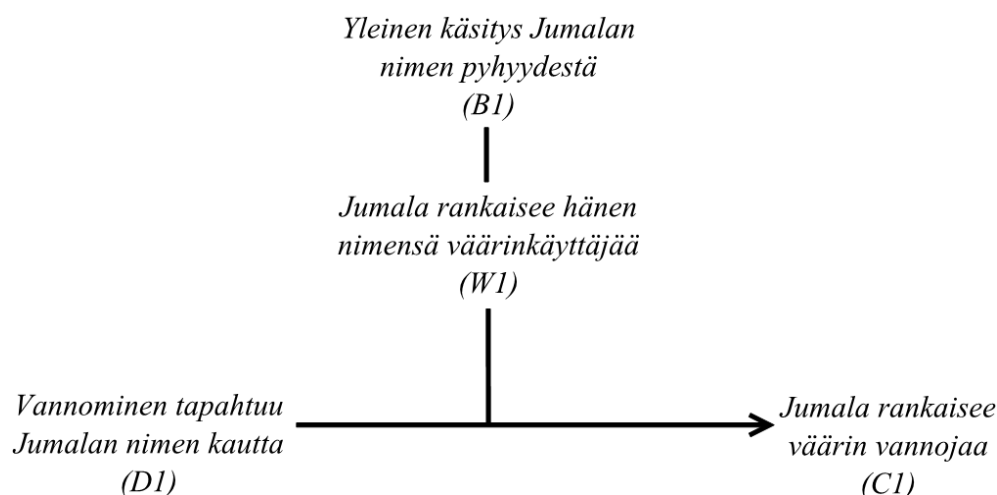
⁸² Betz 1995, 262; Holmén 2001, 172. Pyhän häpäisemisestä Vanhassa testamentissa ks. esim. 3. Moos. 24:16.

⁸³ Betz 1995, 262; Holmén 2001, 172.

⁸⁴ Betz 1995, 262.

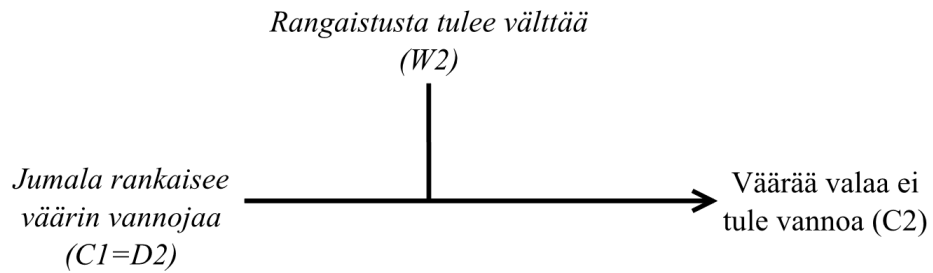
män suhtautumisen argumentaationa, jonka väite on lopulta Jeesuksen siteeraama opetus, jonka mukaan valaa ei tule väärinkäyttää eikä rikkoa. Kuvaan kaavioissa siis Jeesuksen aikalaisille tuttua opetusta, josta Matteuksen tekstissä mainitaan vain Claim ”Älä vanno väärää valaa”.

Koko argumentaatio lähtee liikkeelle siitä tilanteesta, että vannominen tapahtuu Jumalan kautta. Tämä tapauskohtainen ”Vannominen tapahtuu Jumalan kautta” alkuoletus toimii siis Datana. Tässä vaiheessa Datan pohjalta esitetään Claim, jonka mukaan Jumala rankaisee väärin vannojaa. 2. Moos. 20:7 kieltää Jumalan nimen väärinkäyttämisen rangaistuksen uhalla. Tämä Mooseksen lain käskyn perustelu toimii Claimin ja Datan yhdistävänä Warrantina. Warrantia voidaan perustella vielä lisää yleisellä juutalaisella käsityksellä Jumalan nimen pyhydestä. Koska Jumalan nimi on pyhä, hänen nimensä väärinkäyttö on lopulta pyhän häpäisemistä. Esitän ne kaavioiden tekijät, joita ei mainita Matteuksen tekstissä, aina kurssiivissa.

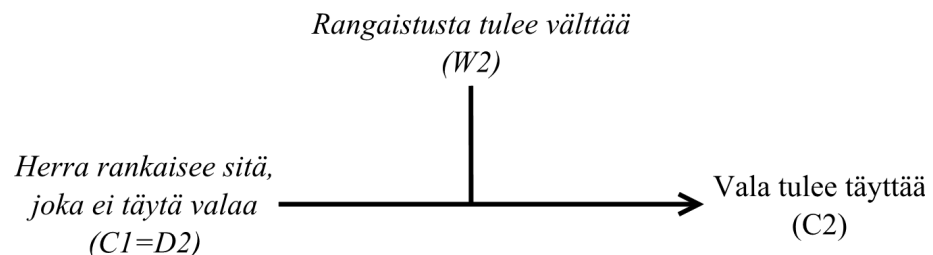
Kaavio 6

Kaavion 6 Claim siirtyy tässä vaiheessa kaavion 7 Dataksi. Nämä kaaviot muodostavat yhdessä argumentaatioketjun, joka tässä jälkimmäisessä kaaviossa johtaa lopulta Jeesuksen esittelemään ”Älä vanno väärää valaa” opetukseen, joka on kaavion 7 Claim. Warrantiksi saadaan yleinen käsitys siitä, että rangaistusta tulee välttää.

Kaavio 7

Väitteen ”Täytä valasi Herralle” perustelut ovat käytännössä samanlaiset. Vain sanamuodoissa on eroa. Kun tämä väite asetetaan Claimin paikalle, on se analyysin selkeyttämiseksi hyvä muuttaa indikaatiivimuotoon. Esittelen tämän väitteen perusteluja kaaviossa 8, jossa Data on kaavion 6 Claim uudelleen muotoiltuna, jotta se olisi yhteensopiva kaavion Claimissa käytettyjen ”Herra” ja ”täytä valasi” -ilmaisujen kanssa. Tämä kaavio tulee siis ymmärtää jatkoksi kaaviolle 6, jossa Jumala-ilmaisun tilalle tulisi vastaavasti Herra-ilmaisua.

Kaavio 8

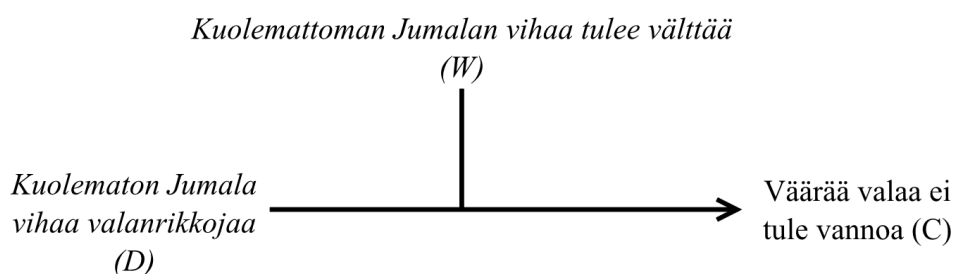
Jos Matteuksen Jeesuksen Matt 5:33 esittelemä esi-isien opetus valan täyttämisen tärkeydestä ymmärretään edellä esitettyjen kaavioiden mukaisesti, se sisältää ajatuksen siitä, että Jumalan kautta vannomien on vakava asia. Hän rankaisee, jos hänen nimeään käytetään väärin tarkoituksiin. Tätä rangaistusta tulee välttää, kuten rangaistuksia yleensäkin.

Toinen tapa ymmärtää Jeesuksen siteeraamaa opetusta on käsittää se aikansa hellenistijuutalaisiin ohjeisiin perustuvaksi. On ehdotettu, että Jeesus siteeraa jakeessa 33 halakhaa, joka sekin perustuu Mooseksen lain käskyyn.⁸⁵

⁸⁵ Ks. Betz 1995, 263.

Älä tee väärää valaa, älä piittaamattomuudesta, äläkä tahallaan. Kuolematon Jumala vihaa valan rikkojaa, ketä tahansa, joka on vannonut.
(Ps.-Phocyl. 16)

Tämän halakhan mukaan vannottu vala piti pitää, koska kuolematon Jumala vihaa valan rikkojaa. Argumentaatiokaavion asetettuna ”Kuolematon Jumala vihaa valan rikkojaa” on Data. Claim on ”Väärä valaa ei tule tehdä”, joka kattaa sekä tietoisien väärän valan vannomisen että valan rikkomisesta myöhemmin. Näin siinä tiivistyvät Jeesuksen jakeessa 33b siteeraamat väitteet ”Älä vanno väärää valaa” ja ”Täytä valasi Herralle”. Warrantiksi saadaan ”Kuolemattoman Jumalan vihaa tulee välttää”. Esitän jälleen Datan ja Warrantin kaaviossa kursiivissa, sillä ne eivät sisälly Matteuksen tekstiin.

Kaavio 9

Tämä ajatuskulku muistuttaa hieman kaavioiden 7 ja 8 argumentaatiota. Se että saa Jumalan vihan päällensä, ei ajatuksena ole kovin kaukana siitä, että Jumala rankaisee: rangaistus voi olla seurausta vihasta. Tämä opetus korostaa samalla myös Jumalan kuolemattomuutta ja näin mahdollisesti myös vihan pysyvyyttä. Jumalan viha ei vanhene, vaikka ihminen kuolisikin. Sisältyykö tähän ajatus siitä, että Jumalan viha vaikuttaa vielä väärinvannojan jälkeläisiinkin?⁸⁶

Tässä alaluvussa on esitelty kaksi mahdollisuutta sille, miten tätä alkuperäistä opetusta voidaan perustella. Käskyä voidaan perustella Mooseksen lain pohjalta sillä, että Jumala rankaisee valan rikkojaa ja tätä rangaistusta tulee välttää. Halakha taas perustelee käskyä sillä, että Jumala vihaa valan rikkojaa. Jumalan vihan alle ei tule joutua. Lopulta nämä perustelut muistuttavat varsin paljon toisiaan. Näin on mahdollisesti siksi, että myös kyseinen halakha perustuu Mooseksen lakiin.

⁸⁶ Ks. 2. Moos. 20:5; 5. Moos. 5:9.

Tässä yhteydessä on myös käsitelty valan merkitystä ja todettu, että Vanhassa testamentissa esiintyy ainakin kahta erilaista tapaa ymmärtää Jumalan rooli valassa. Jumala voidaan kutsua todistajaksi tai sitten omien sanojen todenmukaisuutta voidaan todistella sillä, että ne ovat yhtä totta kuin se, että Herra elää. Samalla kuitenkin todettiin myös, että on varottava rajaamasta valaa liian tarkasti tiettyyn muottiin, joka on mahdollisesti tekstille vieras. Ajanlaskun alun juutalaisuudessa ei ollut yhtenäistä ja tarkkaa käsitystä siitä, mitä vala on.

Jeesus ei tässä vaiheessa kerro kuulijoilleen vielä mitään uutta tulkintaa. Hän vain viittaa kuulijoidensa entuudestaan tuntemaan opetukseen palauttaen sen heidän mieleensä. Vasta seuraavassa jakeessa Jeesus esittää oman väitteensä, joka ottaa kantaa tähän kuulijoiden entuudestaan tuntemaan opetukseen.

2.3 Jeesuksen opetus

ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ μήτε ἐν τῇ γῆ ὅτι ὑποπόδιον ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ποιῆσαι ἢ μέλαιναν

Minä sanon teille: Älkää vannoko lainkaan. Älkää taivaan kautta, sillä se on Jumalan valtaistuini. Älkää maan kautta, sillä se jalkakoroke hänen jaloilleensa. Älkää Jerusalemin kautta, sillä se on suuren kuninkaan kaupunki. Älä vanno pääsi kautta, sillä sinulla ei ole valtaa tehdä yhdestä hiuksesta valkoista tai mustaa.

(Matt. 5:34–36)

Viitattuaan jakeessa 33 kuulijoidensa jo entuudestaan tuntemaan opetukseen vannomisesta, Jeesus esittää seuraavassa jakeessa varsinaisen pääväitteensä, oman opetuksensa vannomisesta. Tämä väite on: ”Älkää vannoko lainkaan”. Tässä alaluvussa keskitytään analysoimaan tuota väitettä sekä sen perusteluja.

Ajanlaskun alun vannomiskeskustelulle oli ollut tyypillistä vannomisen välttäminen. Vaihtoehtona oli kiertoilmaisujen kehittäminen Jumalalle. Tämä oli tyypillistä koko antiikin maailmassa. Vannominen saattoi tapahtua taivaan, tähtien, maan, maailman-kaikkeuden tai vaikkapa vanhempien kautta. Tässä alaluvussa Jeesuksen ”Älkää vannoko lainkaan” Claimin yhteydessä analysoitavat jakeissa 34b–36 esitetyt perustelut

viittaavtkin vastaaviin kiertoilmauksiin.⁸⁷

Alkutekstin sanalla $\delta\epsilon$, joka liittää Jeesuksen sanat edellisessä alaluvussa analysoituun aiempaan vannomisopetukseen, on useampia merkityksiä. Se voidaan suomentaa kolmella tavalla: sanalla ja, ilmaisulla ”ja sitten” tai sanalla mutta. Sitä voidaan käyttää liittämään tapahtumia toisiinsa, kuten kohdassa Matt. 1:2a: ”Aabrahamille syntyi Iisak ja sitten ($\delta\epsilon$) Iisakille syntyi Jaakob”.⁸⁸ Sana $\delta\epsilon$ voi merkitä myös edelliseen ajatukseen jotakin lisäävää suhdetta, kuten kohdassa Tit. 1:1a: ”Paavali, Jumalan palvelija ja ($\delta\epsilon$) Jeesuksen Kristuksen apostoli”.⁸⁹ Sanalla $\delta\epsilon$ voidaan myös kuvata kontrastia, kuten kohdassa Matt. 22:14: ”Monet ovat kutsuttuja, mutta ($\delta\epsilon$) harvat valittuja”.⁹⁰

Tekstin $\delta\epsilon$ -sana ei siis välttämättä aseta Jeesuksen sanoja vastakkain aiemman opetuksen kanssa; ne voidaan ymmärtää myös lisäykseksi siihen tai loogiseksi seuraamukseksi siitä. Näin ollen Jeesuksen argumentaatiota analysoidessa ei tule automaattisesti olettaa, että hän haluaisi kumota sitä alkuperäistä opetusta, johon hän viittaa oman opetuksensa edellä.

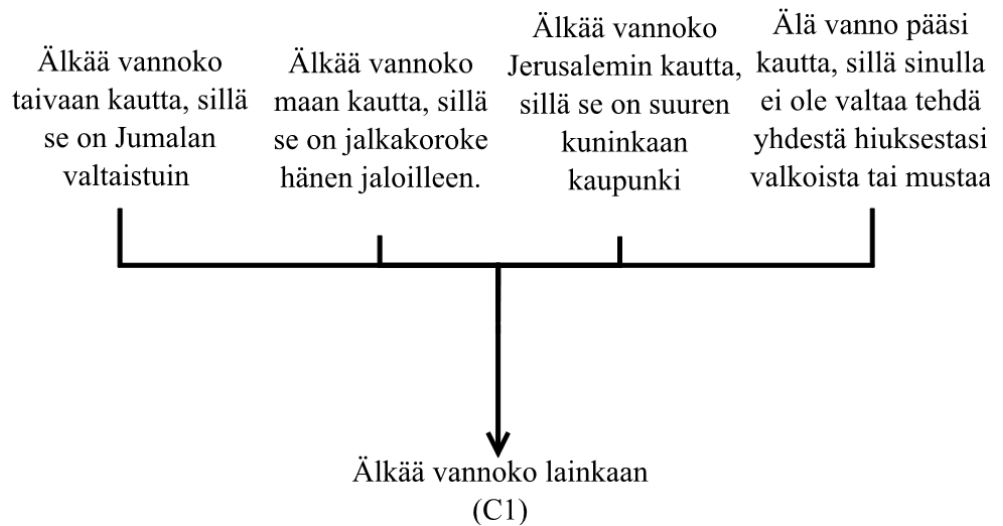
Riippumatta siitä, haluaako Jeesus kumota alkuperäistä opetusta, kuulostaa ”Älkää vannoko lainkaan” äärimmäisen vahvalta ilmaisulta. Jeesus kieltää sellaisen toiminnan, joka vaikuttaa joissakin tilanteissa jopa välttämättömältä. On helppo kuvitella sen herättävän ensimmäisenä hieman hämmentyneen reaktion. ”Millä perusteella hän noin sanoo?” voi olla yksi yleisön mieleen tuleva kysymys. Heti tämän väitteen jälkeen esitetäänkin jakeissa 34b–36 väitteelle perusteluja, joissa ilmaistaan että taivaan, maan Jerusalemin ja oman pään kautta vannominen ei ole suotavaa. Vannoa verbiä ei mainita tekstissä, mutta koska on selvää, että Jeesus viittaa aiemmin mainittuun kieltoon vannoa lainkaan, voidaan se lukea osaksi perusteluja. Kuvaan tätä argumentaatiota kaaviossa 10, joka on tilankäyttösyiden vuoksi pystysuunnassa.

⁸⁷ Betz 1995, 264–268; Holmén 2001, 172. Vannomisen välttämiseen kehottaa esim. Filon (Dec 84 ja Spec 2:2–28).

⁸⁸ Louw et al. 1993, 789.

⁸⁹ Louw et al. 1993, 790.

⁹⁰ Louw et al. 1993, 794

Kaavio 10

Kaavion yläosassa kuvattuja perusteluja voidaan kuitenkin jäsentää edelleen. Jokaisessa niistä on sekä Claim että Data.

”Älkää vannoko taivaan kautta” toimii Claimina. Tämän väitteen Data on tekstissä esillä selkeästi: ” – – sillä se on Jumalan valtaistuin”. Datana toimii siis ”Taivas on Jumalan valtaistuin”.

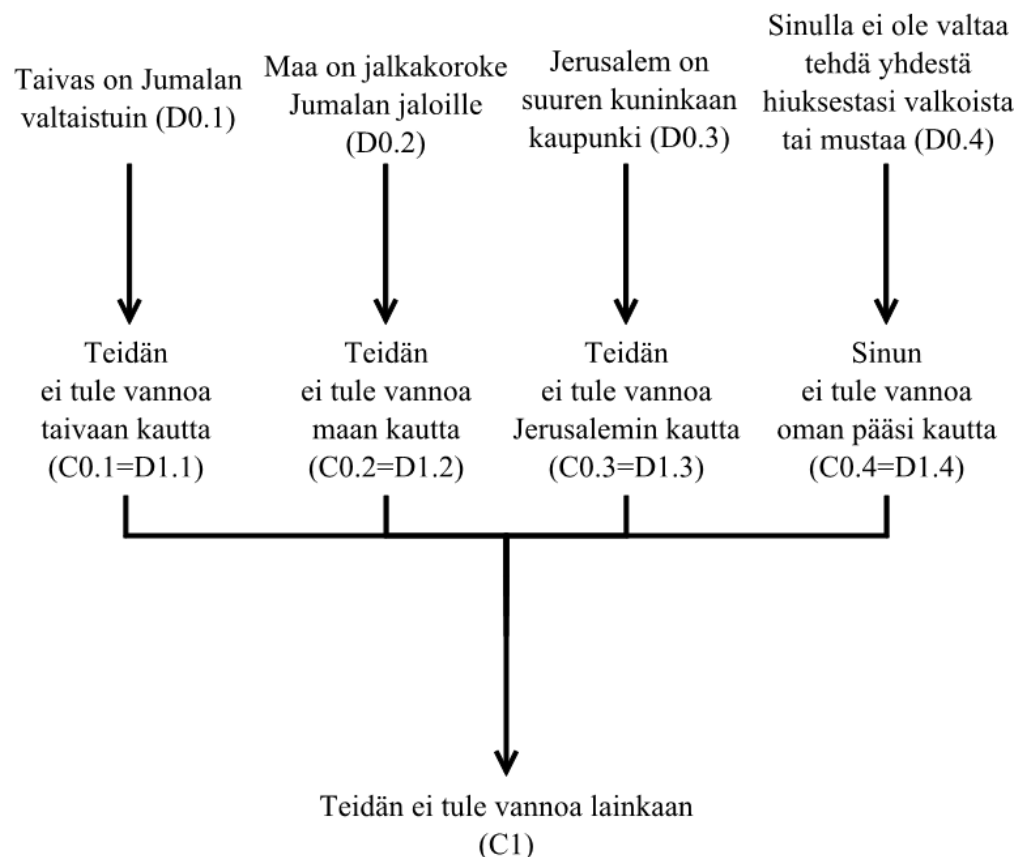
”Älkää vannoko maan kautta” on myös selkeä Claim. Data ilmaistaan heti Claimin jälkeen: ” – – sillä se on jalkakoroke hänen jaloilleen”. Data on näin ”Maa on jalkakoroke Jumalan jaloille”.

”Älkää vannoko Jerusalemin kautta” on Claim, jolle tekstissä on selkeästi ilmaistu Data sivulauseessa ” – – sillä se on suuren kuninkaan kaupunki”. Data on siis ”Jerusalem on suuren kuninkaan kaupunki”.

Edellisten tapaan myös Claimille ”Älä vannoo pääsi kautta” ilmaistaan Data sivulauseessa. Se on ”Sinulla ei ole valtaa tehdä yhdestä hiuksestasi valkoista tai mustaa”.

Näin jokaisesta perustelusta muodostui myös erillinen kokonaisuus, joissa on sekä Claim että Data. Ne muodostavat yhdessä Jeesuksen pääväitteen kanssa argumentaatioketjun. Väitteet ”Älkää vannoko taivaan kautta”, ”Älkää vannoko maan kautta”, ”Älkää vannoko Jerusalemin kautta” ja ”Älä vannoo oman pääsi kautta” muodostavat

yhdessä Datan Claimille ”Älkää vannoko lainkaan. Datana toimivat väitteet taas ovat argumentaatioketjun edellisen vaiheen hyväksytyjä Claimeja, joiden Data ilmaistaan tekstissä heti niiden jälkeen. Esimerkiksi ”Taivas on Jumalan valtaistuimella” toimii Datana Claimille ”Älkää vannoko taivaan kautta”. Kaikki edellä Claimeiksi tulkitut argumentaation osat ovat käskymuotoisia. Argumentaation analysoimisen selkeyttämiseksi Claimeissa imperatiivimuodossa esiintyvät verbit on vielä syytä muuttaa indikatiivimuotoon. Esitän tämän argumentaation kulun kaaviossa 11.

Kaavio 11

Kaaviossa 11 esitettyssä argumentaatioketjussa alkuperäisenä Datana toimivat Jeesuksen ”Taivas on Jumalan valtaistuimella” (D0.1), ”Maa on valtaistuimen edessä oleva koroke Jumalan jaloille” (D0.2), ”Jerusalem on suuren kuninkaan kaupunki” (D0.3) ja ”Sinulla ei ole valtaa tehdä yhdestä hiuksestasi valkoista tai mustaa” (D0.4) -perustellut. Claimeina, jotka nojaavat tämän Datan pohjalle, toimivat Jeesuksen väitteet ”Teidän ei tule vannoa taivaan kautta” (C0.1), ”Teidän ei tule vannoa maan kautta” (C0.2), ”Teidän ei tule vannoa Jerusalemin kautta” (C0.3) ja ”Sinun ei tule vannoa oman pääsi kautta. (C0.4) Nämä väitteet ovat hyväksytyinä Claimeina Jeesuksen

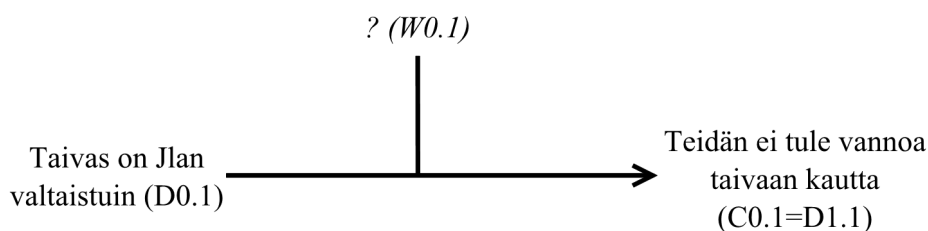
esittämän pääargumentin ”Älkää vannoko lainkaan” (C1) Datana (D1.1–D1.4).

Seuraavassa tämän argumentaatioketjun analyysissä lähdetään liikkeelle kaavion alkupäästä. Ensin käsitellään perustelut joiden Claim (C0.1–C0.4) muodostaa Datan (D1.1–D1.4) väitteelle C1. Vasta tämän jälkeen voidaan käsitellä Jeesuksen pääväitettä ”Teidän ei tule vannoa lainkaan”.

2.3.1 ”Älkää vannoko taivaan kautta”

μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ
Älkää (vannoko) taivaan kautta, sillä se on Jumalan valtaistuin.
(Matt. 5:34b)

Tässä alaluvussa käsitellään Jeesuksen ensimmäistä perustelua vannomiskiellolle. Kun näitä Jeesuksen sanoja istutetaan argumentaatiokaavioon, toimii ”Teidän ei tule vannoa taivaan kautta” Claimina (C0.1), kuten aiemmin todettiin. Vannoa-verbiä ei mainita tekstissä, se voidaan kuitenkin lukea osaksi väitettä, sillä lauseen yhteys aiempaan vannomisen kieltämiseen ei jää lukijalle epäselväksi. Data (D0.1) on myös aiemmin todetun mukaisesti ”Taivas on Jumalan valtaistuin”. Väitteen Warrant (W0.1) jää implisiittiseksi.

Kaavio 12

Datasta saadaan muodostettua Claim säännöllä, ”Jumalan valtaistuimen kautta ei tule vannoa”. Tämä sääntö on kuitenkin todella tapauskohtainen, kun Warrantin taas tulisi olla mahdollisimman yleinen ja laajasti sovellettavissa oleva. Vastaavat, erittäin tapauskohtainen säännöt ”Jumalan jalkakorokkeen kautta ei tule vannoa” ja ”Suuren kuninkaan kaupungin kautta ei tule vannoa”, näyttäisivät yhdistävän myös kaavion 11 tekijät D0.2 ja D0.3 Claimeihin C0.2 ja C0.3. Näihin kaikkiin on tärkeää löytää

Warrantiksi jokin yleinen sääntö. Tässä alaluvussa keskitytään kuitenkin pelkästään etsimään tekijät D0.1 ja C0.1 yhdistävää yleistä sääntöä. Muita saman tason tekijöitä käsitellään myöhemmin omissa alaluvuissaan.

Tekstissä valtaistuimeen viittaava kreikankielen sana $\theta\rho\nu\nu\omicron\varsigma$ tarkoittaa korkeaa selkä- ja käsinojallista tuolia, johon kuuluu jalkakoroke.⁹¹ Hebreankielisessä Vanhassa testamentissa sitä vastaa sana ספד . Se tarkoittaa erityisesti kuninkaan tai Jumalan valtaistuinta, jolta käsin hallitaan ja käytetään valtaa.⁹² Näin valtaistuin viittaa siis kiinteästi valtaan. Kun Vanhassa testamentissa puhutaan Jumalan valtaistuimesta, viitataan silloin Jumalan mahtavuuteen, siihen miten Jumala on ylivertainen kaikkiin muihin nähden.⁹³ Ajatus taivaasta Jumalan valtaistuimena esiintyy myös Vanhassa testamentissa.⁹⁴ Jes. 66:1 viittaa tämän lisäksi myös maahan Jumalan jalkakorokkeena.

Myös Uudessa testamentissa valtaistuin on vallan symboli, joskin ainoastaan Luuk. 1:52 viittaa tuolla sanalla maalliseen kuninkaan valtaan. Muuten sitä käytetään pääasiassa symbolina jumalallisesta vallasta.⁹⁵ Evankeliumissa Matteuksen mukaan Ihmisen Poika istuutuu 12 opetuslapsensa kanssa valtaistuimille hallitsemaan Israelin 12 heimoa.⁹⁶ Ihmisen Poika myös tulee tuomitsemaan kaikki kansat tällaiselta istuimelta.⁹⁷

Valtaistuin symboloi siis ennen kaikkea valtaa, joka voi olla ihmisten tai Jumalan toteuttamaa. Jumalan valtaistuin symboloi näin Jumalan valtaa. Vannottaessa Jumalan valtaistuimen kautta tullaan viitanneeksi johonkin sellaiseen, mikä viittaa suoraan Jumalaan ja hänen valtaansa. Eikä oikeastaan vain viittaa, vaan on symbolisesti paikka, josta tuota valtaa käytetään. Jumala hallitsee valtaistuimeltaan. Tähän valtaistuimeen tavallisella ihmisellä, vannotajalla, ei ole minkäänlaista auktoriteettia.

⁹¹ Schmitz 1965, 160.

⁹² Schmitz 1965, 162.

⁹³ Schmitz 1965, 162; Fabry 1995, 253. Ks. esim. Jes. 6:1 ja Ps. 11:4.

⁹⁴ Ks. Jes. 66:1 ja Ps. 103:19.

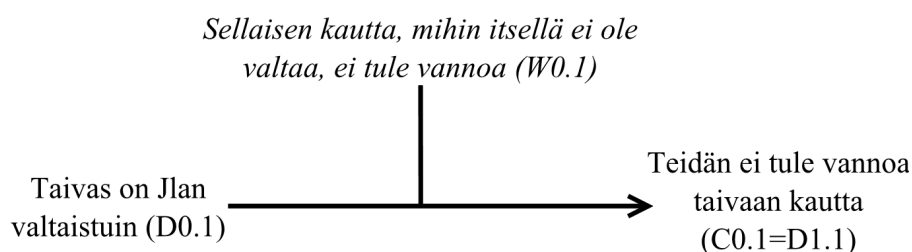
⁹⁵ Schmitz 1965, 166.

⁹⁶ Matt. 19:28.

⁹⁷ Matt. 25:31.

Tapauskohtainen sääntö, jonka mukaan Jumalan valtaistuimen kautta ei tule vanhoa, vaikuttaa sisältävän yleisemmän ajatuksen siitä, että sellaisen kautta, mihin vanhojalla itsellään ei ole valtaa, ei tule vanhoa. Sisältyykö tähän myös ajatus, että sellaista, mihin itsellä ei ole valtaa, ei voi pantata valansa vakuudeksi? Myös sääntö ”Sellaisen kautta mihin Jumalalla on valta ei tule vanhoa” on mahdollinen, mutta koska ensin mainittu sääntö on yleisempi, on se jälkimmäistä luontevampi Warrantiksi.

Yleinen sääntö, joka yhdistää Datan ”Taivas on Jumalan valtaistuin” Claimiin ”Teidän ei tule vanhoa taivaan kautta” on siis ”Sellaisen kautta, mihin itsellä ei ole valtaa, ei tule vanhoa”. Se voidaan asettaa argumentaatiokaavioon Warrantin paikalle.

Kaavio 13

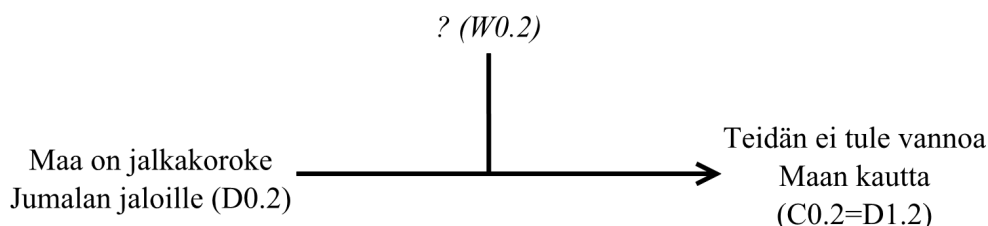
Jos vannottaessa taivaan kautta tullaan viitanneeksi suoraan Jumalaan ja hänen valtansa alla olevaan asiaan, on kyseenalaista, onko kyseisestä Jumalan kiertoilmaisusta mitään hyötyä. Taivaan kautta vannominen on lopulta aivan sama kuin vanhoisi suoraan Jumalan kautta: kumpikin viittaa Jumalaan ja kumpaankaan vanhojalla ei ole valtaa. Ajatus siitä, että Jumalan ja Jumalan valtaistuimen kautta vannomisella ei ole keskenään juurikaan eroa, löytyy toisaaltakin Matteuksen tekstistä. Matt. 23:22 esittää Jeesuksen opettamassa vastaavasti: ”Ja joka vannoo taivaan kautta, vannoo Jumalan valtaistuimen kautta ja hänen kauttaan joka sillä istuu”.

Jeesuksen väite ”Teidän ei tule vanhoa taivaan kautta” perustuu implisiittiselle säännölle, jonka mukaan minkään kautta, mihin itsellä ei ole valtaa, ei tule vanhoa. Lopulta Jumalan valtaistuin viittaa Jumalaan. Näin tulee vannoneeksi kaikesta huolimatta Jumalan kautta.

2.3.2 ”Älkää vannoko maan kautta”

μήτε ἐν τῇ γῆ ὅτι ὑποπόδιον ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ
Älkää (vannoko) maan kautta, sillä se jalkakoroke hänen jaloillensa.
(Matt. 5:35a)

Tässä alaluvussa analysoidaan tarkemmin Jeesuksen toista perustelua vannomiskiel-
lölleen. Aiemmin todetun mukaisesti ”Teidän ei tule vannoa maan kautta” on Claim
(C0.2). Vannoa-verbiä ei tässäkään kohdassa mainita tekstissä, mutta edellisen koh-
dan tavoin se voidaan lukea osaksi myös tätä väitettä. On selvää, että Jeesus viittaa
aiemmin mainitsemaansa kieltoon olla vannomatta lainkaan. Data on ilmaistuna täs-
säkin kohdassa heti Claimin jälkeen: ” – – sillä se on jalkakoroke hänen jaloilleen”.
Data (D0.2) on siis ”Maa on jalkakoroke Jumalan jaloille”. Warrant (W0.2) jää impli-
siittiseksi.

Kaavio 14

Tässä tapauksessa Datan yhdistää Claimiin sääntö ”Jumalan jalkakorokkeen kautta ei
tule vannoa”. Mutta, kuten aiemmin jo todettiin, tällainen sääntö ei ole tarpeeksi
yleisti sovellettavissa, jotta se voisi toimia Warrantina. Näin jälleen on välttämätöntä
löytää Warrantiksi jokin yleinen sääntö.

Kreikankielisessä alkutekstissä sanaa jalkakoroke vastaa sana ὑποπόδιόν. Tällainen
jalkakoroke kuuluu muun muassa valtaistuimen yhteyteen, kuten edellisessä alalu-
vussa kävi ilmi. Matteuksen Jeesus on viitannut Jumalan valtaistuimeen juuri edelli-
sessä väitteessään, joten on oletettavaa, että tämän väitteen ὑποπόδιόν viittaa nimen-
omaan tuon valtaistuimen edessä olevaan korokkeeseen. Jalkakoroke on siis osa Ju-
malan valtaistuinta. Ilmaisun ”τῶν ποδῶν αὐτοῦ” vielä korostaa, että kyse on nimen-
omaan Jumalan jaloille tarkoitettusta valtaistuimen edessä olevasta korokkeesta, josta
Jeesus on juuri puhunut edellisessä väitteessä. Tässä kohdassa alkutekstissä esiintyy

jonkin verran toistoa. Sana ὑποπόδιόν tarkoittaa kirjaimellisesti ”jalkojen alla”. Näin ollen ilmaisu ”ὑποπόδιόν τῶν ποδῶν αὐτοῦ” on tautologinen. Ainakaan suomeksi ”Jalkojenalus hänen jaloilleen” ei kuulosta kovin hyvältä: pelkkä ”hänen jalkojenalusensa” sisältäisi saman informaation. Huomionarvoista on että vastaava tautologisuus esiintyy Raamatussa kaikissa psalmia 110 lainaavissa kohdissa (Matt. 22:44, Mark 12:36, Luuk. 20:43, Ap. t. 2:35 Hepr. 1:13 ja Hepr 10:13) sekä Septuagintan versiossa tästä psalmista.

ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου
Jalkojenalus sinun jaloillesi.
(Septuagintan Ps. 109:1c)⁹⁸

Myös Septuagintan Jes. 66:1 sisältää samanlaisen toiston, kuten myös nyt käsiteltävä tekstikohta Matt. 5:35 sekä Jesajaa lainaava Ap. t. 7:49.

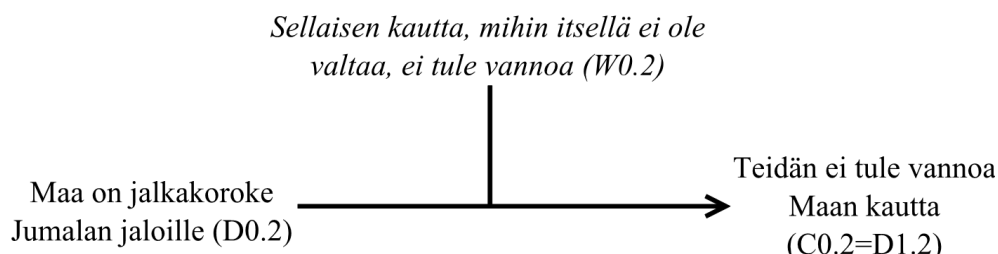
ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου
Jalkojenalus minun jaloilleni.
(Septuagintan Jes. 66:1b)

Muissa Raamatun teksteissä tautologisuutta ei esiinny tämän ilmaisun yhteydessä. Näin ollen on oletettavaa, että tautologiset ilmaisut ovat syntyneet Septuagintan vaikutuksesta. Koska Jes. 66:1 nimittää Matteuksen Jeesuksen tavoin taivasta Jumalan valtaistuimeksi ja maata jalkakorokkeeksi ja koska Matteuksen Jeesuksen sanoissa esiintyy samankaltainen toisto kuin Septuagintan ilmaisussa, voidaan olettaa, että juuri Septuagintan Jes. 66:1:n on näiden sanojen taustalla. Ajatus taivaasta Jumalan valtaistuimena ja maasta jalkakorokkeena ei näin ollen ole mikään uusi ja ihmeellinen, vaan se on kuulijoille jo entuudestaan tuttu. Tässä Jesajan kirjan luvun 66 alussa mainitaan Jumalan luoneen taivaan ja maan. Ne ovat siis hänen omaisuuttaan. Tähän luotuun lopullinen valta on tietenkin luojallaan, ei ihmisillä.

Jalkakorokkeena oleminen viittaa Raamatussa myös nöyrytykseen ja alamaisuuteen: Matt. 22:44, Mark 12:36, Luuk. 20:43 ja Ap. t. 2:35 mainitsevat psalmiin 110 viitaten ”Teen vihollisistasi sinun jalkojenkorokkeesi.” Ps. 99:5 ja Ps. 132:7 mainitsevat jalkojenkorokkeen paikkana, josta Jumalaa ylistetään.

⁹⁸ Septuagintassa Masoreettisen tekstin Psalmia 110 vastaa Psalmi 109.

Jumalan jalkakoroke, maa, on siis sen päällä olevien ihmisten tavoin Jumalan vallan alla. Maa on myös Jumalan luoma, joten ainoastaan hänellä on siihen lopullinen valta. Näin Warrantiksi voidaan edellisen Jeesuksen esimerkin tavoin asettaa yleinen sääntö, jonka mukaan sellaisen kautta, mihin ei ole valtaa, ei tule vannoa. Warrant on siis ”Sellaisen kautta, mihin itsellä ei ole valtaa, ei tule vannoa”.

Kaavio 15

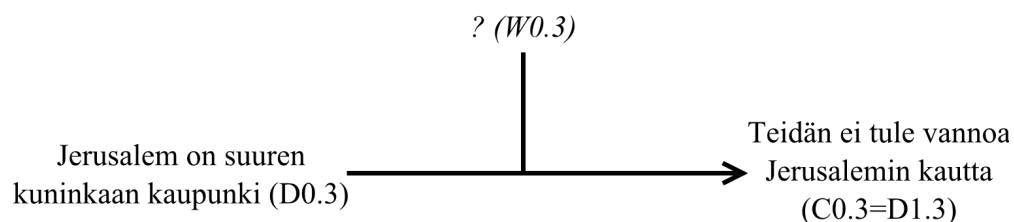
Jeesus perustaa tämänkin väitteensä implisiittiselle säännölle, jonka mukaan sellaisen kautta, johon ei ole valtaa, ei tule vannoa. Koska maa on Jumalan valtaistuimen edessä oleva jalkakoroke, tulee maan kautta vannova lopulta vannoneeksi Jumalan valtaistuimen ja Jumalan kautta. Samalla hän toisaalta alistaa maan alhaisemmaksi paikaksi taivaaseen nähden: jalkakoroke ei ole niin loistelas vertauskuva kuin itse valtaistuin. Maan päällä olevat ovat Jumalalle alamaisia ja hänen valtansa alla. Näin tämäkin vannottaessa käytetty kiertoilmaisu osoittautuu turhaksi, sillä sekin viittaa Jumalaan ja johonkin Jumalan vallassa olevaan.

2.3.3 ”Älkää vannoko Jerusalemin kautta”

μήτε εἰς Ἱερουσόλυμα ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως
 Älkää (vannoko) Jerusalemin kautta, sillä se on suuren kuninkaan kaupunki.
 (Matt. 5:35b)

Tässä alaluvussa analysoidaan Jeesuksen vannomiskiellolle esittämää kolmatta perustelua. On selvää, että tässäkin on edellisten kohtien tapaan kysymys vannomiskiellon perustelemisesta, joten vannoa verbi voidaan lukea osaksi lausetta. Claim (C0.3) ilmaistaan tässäkin kohdassa ensiksi. Se on, kuten aiemmin todettiin, ”Teidän ei tule vannoa Jerusalemin kautta”. Data ilmaistaan sivulauseessa ” – – sillä se on suuren kuninkaan kaupunki”. Data (D0.3) on näin aiemmin todetun mukaisesti ”Jeru-

salem on suuren kuninkaan kaupunki”. Warrant (W0.3) on jälleen implisiittinen.

Kaavio 16

Datan ja Claimin yhdistää toisiinsa implisiittinen sääntö ”Suuren kuninkaan kaupungin kautta ei tule vanhoa”. Tämä sääntö on liian täsmällinen Warrantiksi, kuten aiemmin jo todettiin. Koska Warrantin tulisi olla mahdollisimman laajasti sovellettavissa, on tässäkin kohdassa tarpeellista selvittää, mikä mahdollisimman yleisluontoinen sääntö yhdistäisi Datan Claimiin. Samalla selvitetään voidaanko tähänkin perusteluun soveltaa samaa sääntöä, kuin edellä analysoituihin perusteluihin.

Kreikan kielen ilmaisu *μεγάλου βασιλέως* merkitsee kirjaimellisesti suurta kuningasta. Ilmaisun merkitystä tämän jakeen yhteydessä on tarkasteltu paljon. Suurin osa tutkijoista katsoo, että *μεγάλου βασιλέως* viittaa Israelin Jumalaan.⁹⁹ Dennis C. Duling kiistää kuitenkin tämän ja esittää, että termillä viitattaisiin Juudean kuningas Herodes Agrippaan, joka hallisi vuosina 41–44 jKr.¹⁰⁰ Hän perustelee tätä väitettään erityisesti sillä, että Agrippaan tiedetään lyöttäneen kolikoihinsa ”Suuri kuningas”-tekstin. Näin hänet olisi tunnettu tällä nimellä koko Palestiinan hallintoalueellaan. Sitä, että *μεγάλου βασιλέως* viittaisi Jumalaan, tukee kuitenkin Vanhasta testamentista lähtöisin oleva traditio nimittää Jumalaa Suureksi Kuninkaaksi (*מְלֶכְךָ הַגָּדוֹל*).¹⁰¹ Tätä nimitystä Jumalasta käyttävät Ps. 47:2, Ps. 95:3, Mal. 1:14 ja Tob. 13:15. Näiden lisäksi Ps. 48:1–2 viittaa sekä Jumalaan suurena kuninkaana, että Jerusalemiin suuren kuninkaan kaupunkina. Samassa kohdassa viitataan myös tässä kaupungissa sijaitsevaan vuoreen, jolla tarkoitetaan todennäköisesti Siioninvuorta, temppelin sijaintipaikkaa. Jerusalem ja Siioninvuori on Jumalan, Suuren Kuninkaan, asuinpaikka: juuri Siioninvuorella hän istuu valtaistuimellaan ja hallitsee kaikkia kansoja.¹⁰² Muun muassa Ul-

⁹⁹ Hagner 1993, 128; Betz 1995, 270; Luz 2007, 265.

¹⁰⁰ Duling 1991, 309.

¹⁰¹ Mosis 1977, 406–410; Betz 1995, 270.

¹⁰² Mosis 1977, 407–408. Ks. Ps. 48:1–3, Ps. 47:2 ja Ps. 47:8–9.

rich Luz kommentoi Dulingin näkemystä, eikä pidä tarpeellisena nähdä tässä kohdassa viittausta Herodes Agrippaan.¹⁰³

Toisaalta μεγάλου βασιλέως voi viitata myös Israelin kuningas Daavidiin ja Jerusalemiin Daavidin kaupunkina. 2. Sam. 5:6–9 kertoo miten kuningas Daavidin johdolla Jerusalem vallattiin ja nimettiin Daavidin kaupungiksi.

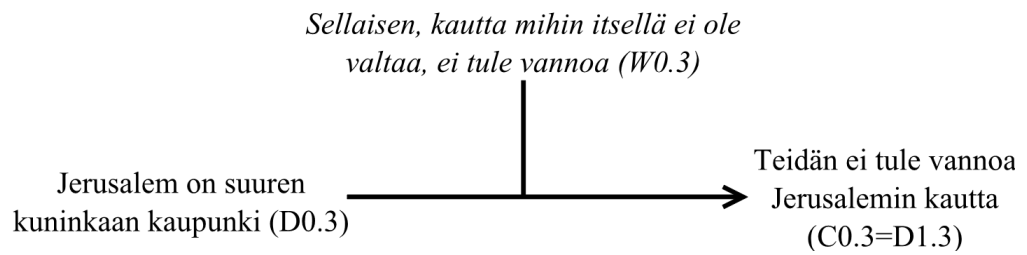
Katson, että Vanhassa testamentissa ilmenevät nimitykset Jumalasta suurena kuninkaana, sekä erityisesti Psalmin 48 viittaus Jumalaan suurena kuninkaana ja Jerusalemiin suuren kuninkaan kaupunkina ovat vahva peruste ajatella, että tässä kohdassa suuri kuningas -termi viittaa Jumalaan. Juutalaisuudessa Jumalalla suurena kuninkaana on tausta, joka on paljon vanhempi kuin Herodes Agrippan käyttämä nimitys itsestään. Jos μεγάλου βασιλέως viittaa maalliseen kuninkaaseen, on Daavid todennäköisin vaihtoehto, sillä hän valloitti Jerusalemin Israelilaisille ja se nimettiin hänen mukaansa Daavidin kaupungiksi.

Jos katsotaan, että tässä yhteydessä suuri kuningas viittaa Jumalaan, Datan ja Claimin yhdistävä yleinen sääntö voisi muistuttaa merkitykseltään paljon kahta edellistä Warrantia. Jeesuksen mukaan Jerusalemin kautta ei tule vanhoa, sillä vannomalla tämän suuren kuninkaan, siis Jumalan, kaupungin kautta tulee vannoneeksi sellaisen kautta mikä kuuluu Jumalan valtaan. Toisaalta, jos suuri kuningas -nimitys viittaa kuningas Daavidiin, ei Warrantin merkitys muutu. Daavidin ja häntä seuranneiden kuninkaiden valta oli Jumalalta saatua valtaa, josta he olivat vastuussa Siioninvuorella hallitsevalle kaikkien kansojen Suurelle Kuninkaalle.¹⁰⁴ Lopulta Jerusalemiin on täydellinen valta ainoastaan Herralla, joka vain delegoi valtaansa alaisilleen, jollaisia Israelin kuninkaat ovat.

Tämänkin Jeesuksen esimerkin Warrantiksi sopii yleinen sääntö ”Sellaisen kautta, mihin itsellä ei ole valtaa, ei tule vanhoa”. Tämä Warrant on sopiva siinäkin tapauksessa, että suuri kuningas -termi viittaisi pelkästään kuninkaiden tai jonkin yksittäisen kuninkaan valtaan. Silloin kaupungin valta kuuluisi nimenomaan kuninkaalle, eikä Jeesuksen kuulijoille.

¹⁰³ Luz 2007, 265.

¹⁰⁴ Ks. 2. Sam. 5: 12.

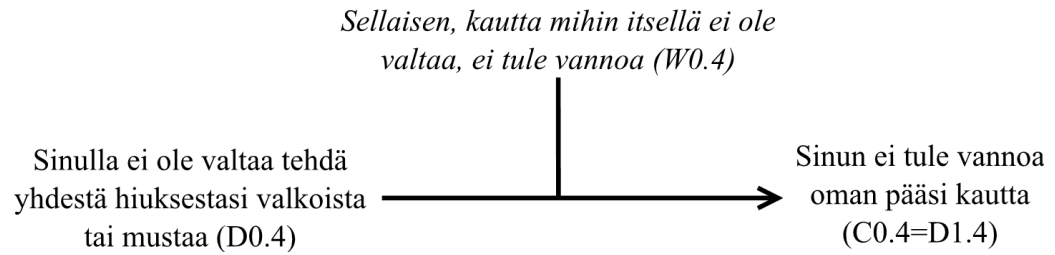
Kaavio 17

Jeesuksen väitteellä on siis saman implisiittisen peruste kuin edellä analysoiduilla väitteillä: jos itsellä ei ole valtaa johonkin, sen kautta ei tule vanna. Jerusalemin kautta vannaessa vannaetaan lopulta jonkin sellaisen kautta, mihin Jeesuksen kuuli-joilla ei ole valtaa. Tämän vuoksi he eivät Jeesuksen mukaan voi vanna Jerusalemin kautta.

2.3.4 ”Älä vanna pääsi kautta”

μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ποιῆσαι ἢ μέλαιναν
 Älä vanna pääsi kautta, sillä sinulla ei ole valtaa tehdä yhdestä hiuksesta valkoista tai mustaa.
 (Matt. 5:36)

Tässä alaluvussa analysoidaan Jeesuksen neljättä perustelua vannomiskielloilleen. Kuten aiemmin todettiin, Claim (C0.4) ”Sinun ei tule vanna oman pääsi kautta” erottuu tekstistä selkeästi. Aiemmin todetun mukaisesti myös Data (D0.4) mainitaan selkeästi sillä-sanon jälkeen sivulauseessa ”Sinulla ei ole valtaa tehdä yhdestä hiuksesta valkoista tai mustaa”. Jälleen Warrant (W0.4) on implisiittinen. Tosin edellisistä Jeesuksen vannomiskieltoa perustelevista esimerkeistä poiketen Datasta ja Claimista on selkeästi nähtävissä Warrantiksi soveltuva yleinen sääntö: ”Sellaisen kautta, mihin itsellä ei ole valtaa, ei tule vanna”. Se ei kiellä jonkin tietyn tarkemmin määritellyn asian kautta vannomista, kuten Jumalan valtaistuimen tai suuren kuninkaan kaupungin, vaan yleisesti vannomisen kaiken sellaisen, joka ei ole oman vallan alla, kautta. Se on siis tässä tapauksessa jo valmiiksi riittävän yleisessä muodossa. Tämä muoto on sama kuin edellisiin Jeesuksen vannomiskieltoa perusteleviin esimerkkeihin muodostettu yleisemmin sovellettavissa oleva muoto.

Kaavio 18

Tämänkin Jeesuksen esimerkki perustuu ajatukselle, jonka mukaan sellaisen kautta, mihin itsellä ei ole valtaa, ei tule vanhoa. Jeesuksen mukaan edes omaan päänsä hiuksiin ihmisellä ei ole valtaa, vaan niihinkin viimeinen sana on Jumalalla. Samalla tämä esimerkki myös osittain tiivistää ja selittää edellisten kolmen esimerkin ajatusta. Edellisissä väittämissään Jeesus vain vihjaa että kuulijoilla ei ole valtaa mihinkään hänen mainitsemisensa kiertoilmaisuihin mainituista asioista. Valta sanaa ei mainita. Tässä esimerkissä ajatus vallasta esiintyy suoraan, mitään vihjailematta. Viimeistään tässä vaiheessa kuulijoille käy selväksi, että heillä ei ole valtaa mihinkään taivaassa ja maan päällä, eivätkä he Jeesuksen mielestä voi vanhoa minkään sellaisen kautta. Se, että Jeesus puhuttelee tässä kuulijoitaan yksikön toisessa persoonassa monikon toisen persoonan sijaan on ilmeisesti retorinen tehokeino. Näin hän saa korostettua jokaiselle yksittäiselle kuulijalleen, että nimenomaan tällä ei ole valtaa omaan päähänsäkään.

2.3.5 ”Älkää vannoko lainkaan”

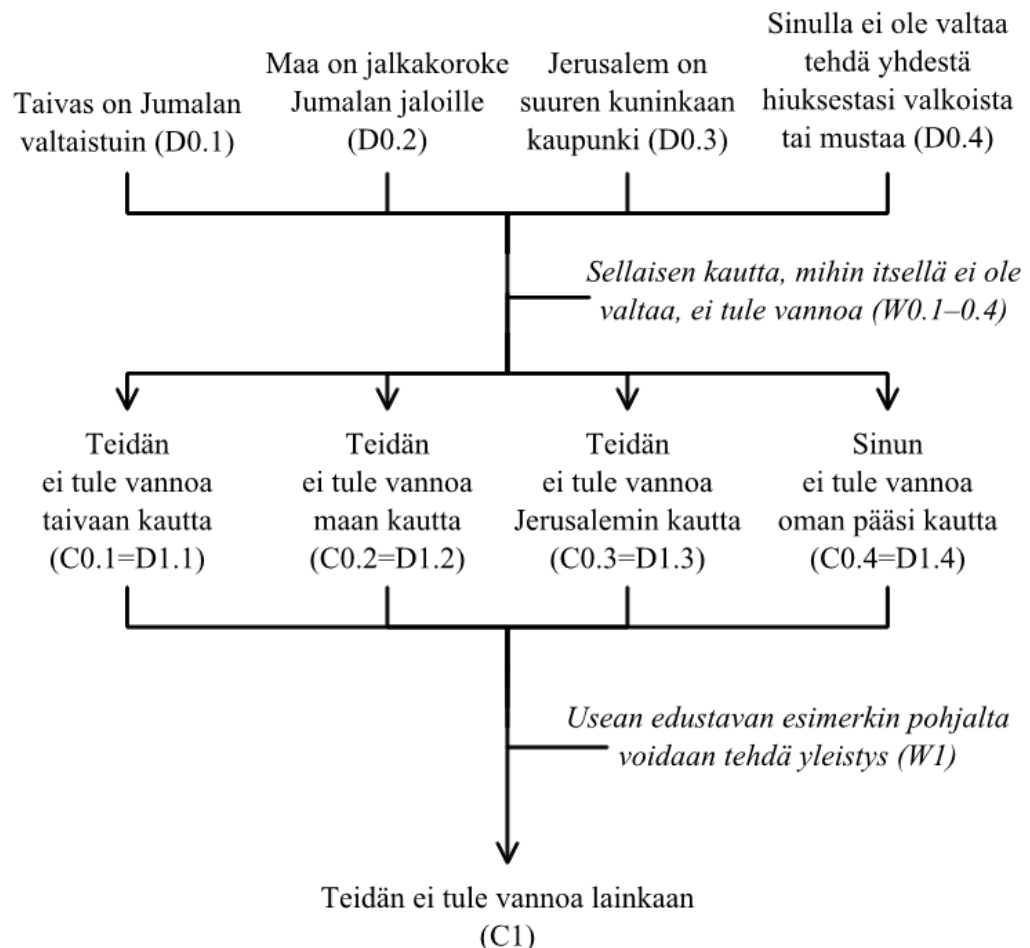
ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὄλωσ
Minä sanon teille: Älkää vannoko lainkaan.
(Matt. 5:34a)

Matteuksen Jeesus esittää jakeissa 34b–36 Datan Claimilleen ”Teidän ei tule vanhoa lainkaan”. Näissä jakeissa hän osoittaa neljän vannomisen yhteydessä käytetyn Jumalan kiertoilmaisun viittaavan lopulta sellaiseen, mikä on kuulijoiden vallan ulkopuolella. Taivas ei ole kuulijoiden vallassa, sillä se on Jumalan valtaistuin. Maa ei ole kuulijoiden vallassa, sillä se on Jumalan jalkakoroke. Jerusalemi ei ole kuulijoiden

vallassa, sillä se on suuren kuninkaan kaupunki. Kuulijoiden oma pääkään ei ole heidän vallassaan, sillä he eivät kykene muuttamaan edes hiustensa väriä. Kaikkia näitä Jeesuksen esimerkkejä yhdistää siis se, että ne vihjaavat, ettei kuulijoilla ole valtaa niissä mainittuihin asioihin. Taivasta, Maata, Jerusalemia tai edes omaa päätä ei voi näin käyttää valansa vakuutena.

Nyt voidaan palata takaisin kaavioon 11, joka kuvaa Jeesuksen argumentaatiota jaksossa Matt. 5:34–36. Neljälle väitteelle vannomiskiellon puolesta on saatu yhteinen Warrant ”Minkään kautta mihin itsellä ei ole valtaa ei tule vanna”. Kaavioon jää kuitenkin vielä avoimeksi se, mikä on Warrant, jonka perusteella näiden neljän Jeesuksen esimerkin Claimeista päästään vannomisen kokonaan kieltävään pääväitteeseen.

Koska Jeesus perustelee vannomisen kieltävää väitettä neljällä muulla väitteellä, joilla on sama Warrant, vaikuttaa siltä, että hän pyrkii riittävän monen esimerkin avulla vakuuttamaan kuulijansa tästä pääväitteestään. Taivaan, maan, Jerusalemin tai oman pään kautta ei tule vanna, joten vanna ei tule lainkaan. Jeesus yksinkertaisesti luottaa monen esimerkin voimaan ja niiden tarjoamaan tukeen hänen väitteellensä. Jotta esimerkkien pohjalta voidaan hyväksyä Jeesuksen väite, joka on niiden pohjalta tehty yleistys, täytyy näiden esimerkkien olla myös edustavia. Näin Warrantiksi (W1) saadaan ”Usean edustavan esimerkin pohjalta voidaan tehdä yleistys”. Esitän argumentaation kulun kaaviossa 19, joka on tilankäyttösyistä pystysuunnassa.

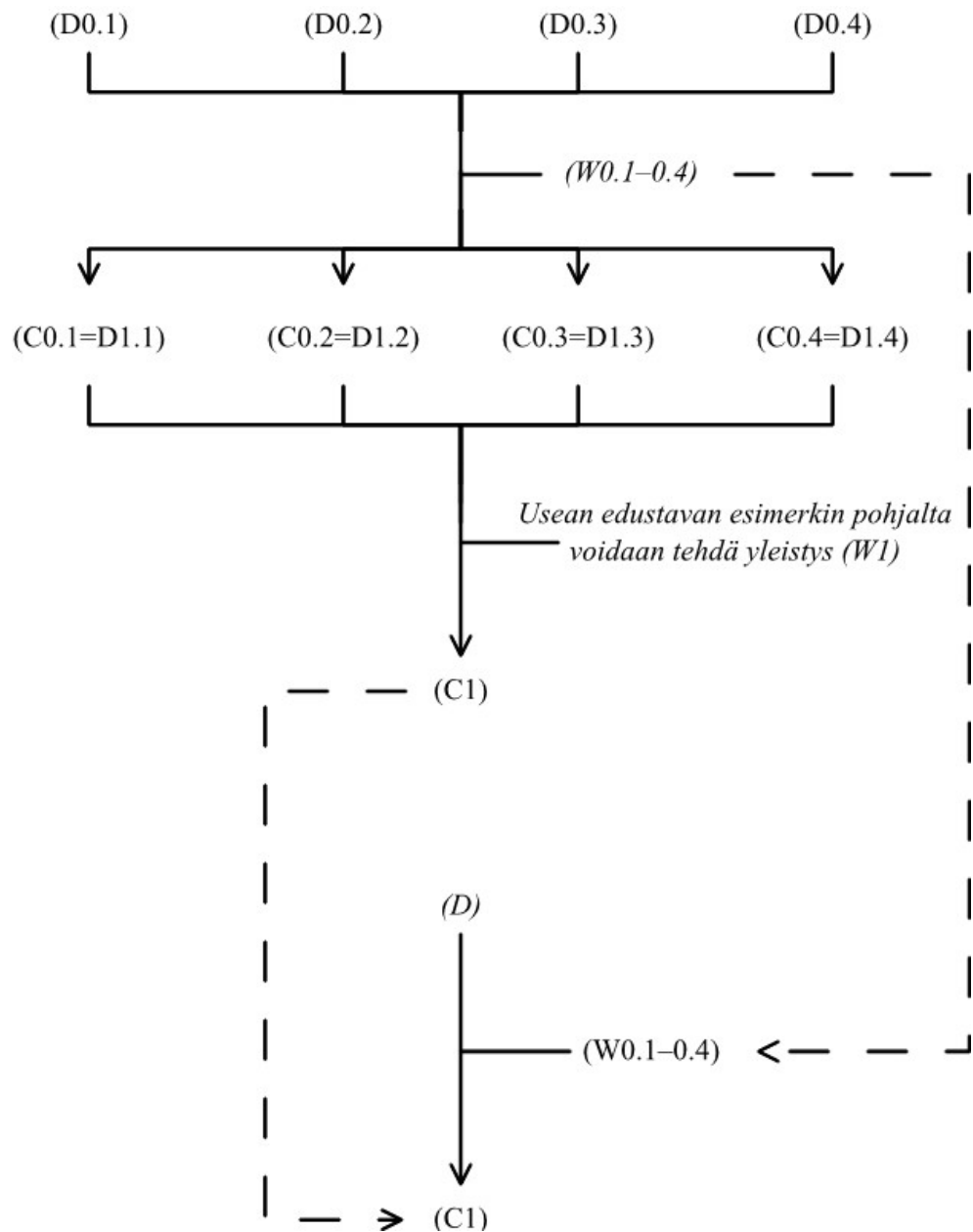
Kaavio 19

Jeesus kieltää kaavion väitteissä C0.1–C0.4 vannomisen taivaan, maan, Jerusalemin ja oman pään kautta sillä perusteella (Warrantilla), että sellaisen kautta, mihin ei ole valtaa, ei tule vanna. Nämä väitteet toimivat Jeesuksen argumentaatiossa edustavina esimerkkeinä siitä, ettei tulisi vanna lainkaan.

Edellä kuvattu johtaa siihen, että esimerkkien Warrantia täytyy voida soveltaa myös tähän vannomisen kokonaan kieltävään pääväitteeseen. Muuten nämä esimerkit eivät tukisi Jeesuksen pääväitettä. Jos edustavissa esimerkeissä käytettyä Warrantia voi soveltaa niissä, täytyy sitä voida soveltaa myös itse pääväitteessä, josta esimerkkeinä nämä edustavat esimerkit toimivat.

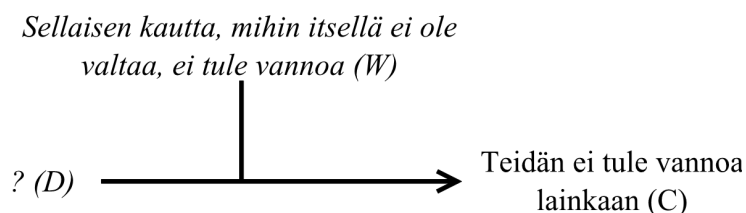
Näyttää siltä, että perustelevien väitteiden Warrant siirtyy pääväitteelle aina, kun argumentaatio rakentuu niin, että pääväitettä perustellaan useamman esimerkitapauksen avulla. Seuraavaksi perustelen tätä väitettäni esimerkin avulla: Esittelin aiemmin

Toulminin argumentaatiometodia ranskalaisiin autoihin liittyneen väitteen avulla, joten pitäydyn samassa teemassa. Otetaan esimerkiksi väite ”Ranskalaiset autot ovat usein korjaamolla”. Oletetaan, että tätä väitettä perusteltaisiin Jeesuksen tavoin usealla edustavalla esimerkillä. Nämä esimerkit kuvaavat, miten yksittäiset ranskalaiset autot ovat usein korjaamolla. Kaksi tällaista perustelua voisivat olla ”Laguna on usein korjaamolla, sillä siinä ilmenee usein pallonivelvikoja” ja ”Xantia on usein korjaamolla, sillä sen kaasunestejousitus on herkkä vikaantumaaan”. Molempiin näistä sisältyy implisiittinen Warrant ”Usein ilmenevät viat vaativat tiuhoja korjaamokäyntejä”. Kun tällaisten perusteluiden pohjalta esitetään uusi väite, jonka mukaan kaikki Ranskalaiset autot ovat usein korjaamolla, siirtyy tämä implisiittinen Warrant myös tälle uudelle väitteelle. Tämän Warrantin perusteella taas saadaan selville, että väitteen ”Ranskalaiset autot ovat usein korjaamolla” Datana on ajatus siitä, että kaikissa ranskalaisissa autoissa ilmenisi usein vikoja. Vastaavia esimerkkejä voi kehittää rajattomasti. Kuvaan tätä Warrantin siirtymistä perustelevista esimerkeistä pääväitteelle kaaviossa 20.

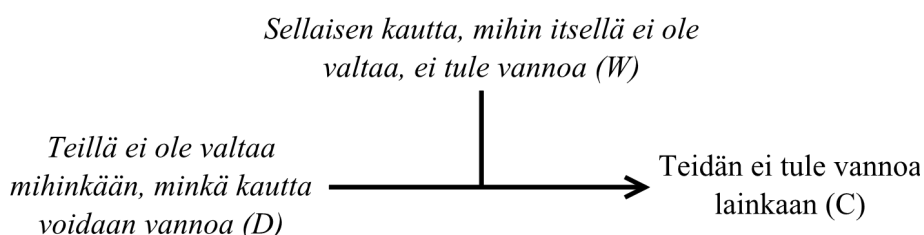
Kaavio 20

Jeesuksen argumentaatiossa esimerkkiväitteiden Warrant on ”Sellaisen kautta, mihin itsellä ei ole valtaa, ei tule vanhoa”. Tämä Warrant siirtyy edellä kuvatulla tavalla sellaisenaan ”Teidän ei tule vanhoa lainkaan” -pääväitteelle. Data jää implisiittiseksi.

Kaavio 21

Jeesus siis oikeuttaa täydellisen vannomiskiellon Warrantilla, jonka mukaan sellaisen kautta mihin itsellä ei ole valtaa, ei tule vannoa. Tällöin täytyy perustana väitteelle olla se, että Jeesuksen kuulijoilla, joille hän vannomiskieltoa perustelee, ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voisi vannoa. Näin Warrantin ja Claimin pohjalta on saatu muodostettua Data, jonka täytyy olla ”Teillä ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voidaan vannoa”.

Kaavio 22

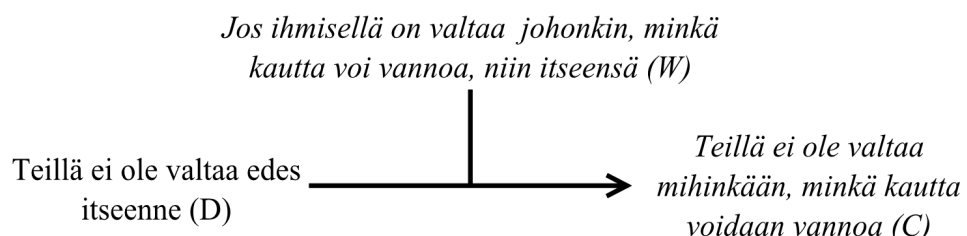
Tässä on Jeesuksen vannomiskiellon perusta: hänen kuulijoillaan ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voi vannoa. Hyväksyvätkö hänen kuulijansa kuitenkaan tällaista perustaa? Jättääkö Jeesus sen implisiittiseksi siksi, että sen hyväksyttäminen kuulijoilla olisi hankalaa, jos se ilmaistaisiin suoraan?

Neljän esimerkin käyttö Jeesuksen argumentaatiossa tähtää siis lopulta siihen, että kuulijat saadaan nielaisemaan väite, jonka mukaan näillä ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voisi vannoa. Jos Jeesuksen sanat kuuluisivat ”Älkää vannoko lainkaan, sillä teillä ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voidaan vannoa” voisi tämä väitettä heti seuraava perustelu olla hieman liian iso pala nieltäväksi. Jeesus puhuu nämä sanat opetuslapsille, joista jokainen varmasti omistaa jotakin, jota voi sanoa hallitsevansa, oli se sitten vene, kalaverkko tai vaippa. Näiden kautta ehkä voisi vannoa. Jeesus ei kuitenkaan sano suoraan, ettei hänen kuulijoillaan ole valtaa mihinkään, minkä kautta voi vannoa, vaan hän perustelee kieltoa neljällä esimerkillä. Näiden esimerk-

kien kautta annetaan kuulijoiden ymmärtää, että heillä ei ole valtaa taivaaseen, maahan, Jerusalemiin eikä omaan päähänkään. Näin Jeesus pyrkii argumentoinnillaan saamaan kuulijansa lopulta hyväksymään väittämän siitä, että heillä ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voidaan vannoa.

Jeesuksen esittämien esimerkkiväitteiden kattavuus olisi ilman neljättä esimerkkiä helppo kyseenalaistaa. Voisihan vannominen kuitenkin tapahtua vaikka perheen kautta, siihen vannotajalla ainakin on valtaa, toisin kuin taivaaseen, maahan tai Jerusalemiin. Viimeinen esimerkki, oma pää, kuitenkin näyttäisi sulkevan tämänkin vaihtoehdon pois. Jeesuksen hänen kuulijoillaan ei ole valtaa edes omaan päähänsä: edes yhden hiuksen värin muuttaminen ei heiltä onnistu. Tämä viimeinen esimerkki tekee Jeesukselle vastaan sanominen hankalaksi. Jos edes omaan päähän ei ole valtaa, niin mihin sitten?

Seuraavaksi tarkastellaan vielä ”Teillä ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voidaan vannoa” Dataa Claimina. Näin on mahdollista vielä tarkemmin selvittää, onko tälle väitteelle riittäviä perusteluita. Kuten aiemmin todettiin, vahvimmat perusteet väitteen puolesta ovat Jeesuksen neljännessä esimerkkiväitteessä, jonka mukaan kuulijoilla ei ole valtaa edes omaan päähänsä. Pää on keskeinen osa ihmistä, joten Jeesuksen sanojen voidaan ymmärtää ilmaisevan, ettei kuulijoilla ole valtaa edes omaan itseensä. ”Teillä ei ole valtaa edes itseenne” voisikin toimia Datana ja ”Teillä ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voidaan vannoa” Claimina. Tästä Datasta muodostuu Claim sillä perusteella, että jos johonkin ihmisellä on valtaa, minkä kautta voi vannoa, niin omaan itseensä. Warrant on siis ”Jos johonkin ihmisellä on valtaa, minkä kautta voi vannoa, niin itseensä”.

Kaavio 23

Väitteen ”Teillä ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voidaan vannoa” kyseenalais-

taminen edellyttää siis Warrantin ”Jos johonkin ihmisellä on valtaa, minkä kautta voi vannoa, niin itseensä” kyseenalaistamista. Mahdolliseksi Rebuttaliksi voidaan miettiä ainakin sitä, että ihmisellä voi olla valtaa omistamiinsa asioihin. Toisaalta mikä tahansa asia ei voi toimia uskottavana valan takeena. Vannominen sandaalinsa kautta ei tee valaa vielä kovin uskottavaksi. Vene tai talo voisi olla jo hieman uskottavampi valan pitämisen tae. Talo on tärkeämpi kuin sandaali: talon menettäminen kirpaisee huomattavasti enemmän kuin sandaalin menettäminen. Warrant voidaan siis mahdollisesti kyseenalaistaa Rebuttalilla ”Ihmisellä voi olla valtaa omistamiinsa asioihin”.

On kuitenkin tärkeää huomata, että vannominen ei ilmeisesti voinut tapahtua aivan minkä tahansa asian kautta. Ajanlaskun alussa Jumalan nimen sijasta vannomisessa käytetyt kiertoilmaisut eivät näytä viittaavan pelkästään aineelliseen omaisuuteen. Esimerkiksi Filon (Spec. 2:2–5) mainitsee mahdollisina kiertoilmaisuuina muun muassa vanhemmat ja heidän terveytensä, sekä vanhempien muiston jos he ovat kuolleita. Juuri nämä ilmaisut ovat hänen mukaansa sopivia, koska vanhemmat ”ovat tehneet oleviksi ihmiset, jotka eivät ole olleet olemassa”.¹⁰⁵ Muita mahdollisia ilmaisuja ovat Maa, Aurinko, taivas, tähdet ja maailmankaikkeus. Nämä ilmaisut ovat taas sopivia, koska ne ”ovat vanhempia kuin oma syntymämme, eivätkä ne koskaan vanhene”.¹⁰⁶ Jos edellä mainittuja kriteerejä pidetään ohjeellisina, ei aineellinen omaisuus voi toimia valan takeena. Arvokkaankin omaisuuden uskottavuus valan takeena on pienempi, kuin yhdenkään edellä mainitun asian. Vaikka kuulijoilla olisi valtaa johonkin omaisuuteensa, ei se tarjoaisi kenenkään silmissä tarpeeksi uskottavaa syytä sille, että he pitäisivät tämän omaisuuden kautta vannotun valan kaikissa tilanteissa. Vaikka opetuslapsella olisikin valtaa vaikkapa sandaaliinsa, tai ehkä jopa veneeseensä, ei se ole kuitenkaan asia jonka kautta voi vannoa uskottavasti.

Kaavion 23 Claim ”Teillä ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voidaan vannoa”, Jeesuksen taustaoletus vannomiskiellolle, näyttäisi siis olevan vakaalla pohjalla. Hänen kuulijoillaan voi olla valtaa johonkin aineelliseen omaisuuteen, mutta sen kautta ei voi vannoa. Jos Claim olisi pelkästään ”Teillä ei ole valtaa mihinkään”, olisi se helpompi kyseenalaistaa. Mutta koska se on ”Teillä ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voidaan vannoa”, ei sitä voida kyseenalaistaa minkä tahansa asian, johon kuu-

¹⁰⁵ Spec. 2:2.

¹⁰⁶ Spec. 2:5.

lijoilla olisi valtaa, olemassaololla.

Myös kysymys siitä, kenellä on valta niihin asioihin joiden kautta voi vannoa, on mielenkiintoinen. Jeesuksen opetus on mahdollista ymmärtää niin, että Jumalalla olisi valta siihen, mihin vannotajilla ei ole valtaa. On helppo ajatella, että siihen mihin ihmisellä ei ole valtaa, on valta Jumalalla. Hänen kuulijoillaan ei ole valtaa muuttaa edes hiustensa väriä, mutta ehkä Jumalalla, joka on laskenut näiden hiusten määränkin (Matt. 10:30), on. Rikkomalla vala, joka on vannottu sellaisen asian kautta mihin itsellä ei ole valtaa mutta Jumalalla on, vedetään lopulta Jumala mukaan petokseen. Jeesuksen esittelemät kiertoilmaisut ovat turhia, sillä ne kaikki viittaavat Jumalan vallan alaisiin asioihin ja lopulta Jumalaan. Jumalan kautta vannomista pidettiin aina vakavana asiana. Jeesuksen opetuksen mukaan vannomista tulisi siis aina pitää vakavana asiana. Jopa niin vakavana, että ei tule vannoa lainkaan.

Jaksossa Matt. 5:34–36 Jeesus esittää kuulijoilleen kiellon vannoa, ja perustelee tätä neljällä väitteellä, jotka toimivat esimerkkeinä asioista, joiden kautta ei tule vannoa. Vannominen ei ole suotavaa Taivaan, Maan, Jerusalemin tai edes oman pään kautta sillä perusteella, että kuulijoilla ei ole näihin valtaa. Lisäksi ne ovat kiertoilmaisuuksina Jumalan nimelle hyödyttömiä: nekin viittaavat Jumalaan, sillä hänellä on niihin lopullinen valta. Jeesus argumentoi, että koska näiden esimerkkien kautta ei tule vannoa, ei tule vannoa lainkaan. Hän luottaa siihen, että useampi edustava esimerkki vakuuttaa hänen kuulijansa tästä pääväitteestään.

Tällä vannomiskieltoa perustelevalla argumentaatiollaan Jeesus pyrkii saamaan kuulijansa ennen kaikkea hyväksymään kiellon perustana toimivan implisiittisen väitteen, jonka mukaan hänen kuulijoillaan ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta he voisivat vannoa. Ilman perusteluja eksplisiittisesti ilmaistuna kuulijat eivät välttämättä olisi sitä hyväksyneet. Jeesuksen perustelut ovat kuitenkin vakuuttavat: jos se, mihin ihmisellä on valtaa, ymmärretään kuten Jeesuksen argumentaatiossa, ei kuulijoilla todella ole valtaa mihinkään, minkä kautta voisi vannoa. Aineellinen omaisuus ei ole tarpeeksi pysyvää tai arvokasta, jotta se kelpaisi valan takeeksi. Lopulta kaikki kiertoilmaisut viittaavat Jumalaan. Tämän vuoksi vannomista on pidettävä aina vakavana asiana. Jeesuksen mukaan niin vakavana, ettei tule vannoa ollenkaan. Vaikuttaa siltä, että erityisesti tämä on se asia, jonka Jeesus pyrkii jakson Matt. 5:34–36 argumentaa-

tion avulla esittämään kuulijoilleen.

2.4 Jeesuksen kaksi lisäväitettä

ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναὶ οὐ οὐ τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν
Olkoon sananne vain ”Kyllä, kyllä” (tai) ”Ei, ei”; enemmän kuin tämä on pahasta.
(Matt. 5:37)

Tässä alaluvussa analysoidaan Jeesuksen argumentaation osaa, joka muodostuu jakeesta 37. Siinä Jeesus esittää aluksi kuulijoilleen, että heidän tulisi sanoa vain ”Kyllä, kyllä” tai ”Ei, ei”. Tämän jälkeen hän toteaa, että enemmän puhuminen olisi pahasta.

Ilmaisussa ἐκ τοῦ πονηροῦ (pahasta) esiintyvä πονηρός -substantiivi viittaa moraalisesti pahaan tai vahingolliseen. Yksikkömuodossa, kuten tässä jakeessa, se voi myös viitata persoonalliseen pahaan, Jumalan vastakohtaan.¹⁰⁷ Viittasi ἐκ τοῦ πονηροῦ persoonalliseen pahaan tai ei, vaikuttaa jakeen 37 merkitys melko samankaltaiselta. Jos jokin on lähtöisin persoonallisesta pahasta, niin silloin sen täytyy olla luonteeltaan pahaa ja vahingollista. Näin ollen jakeen merkitys olisi joka tapauksessa seuraava: sanoa enemmän kuin ”Kyllä, kyllä” tai ”Ei, ei” on moraalisesti pahaa ja vahingollista, sekä näin oletettavasti Jumalan tahdon vastaista. Enempää ei tule sanoa.

Jos tämä jae ymmärrettäisiin eksplisiittisesti ilmaistuiksi Claimiksi ja Dataksi, Jeesus perustelisi mielipidettään, jonka mukaan ei tulisi sanoa enempää kuin ”Kyllä, kyllä” tai ”Ei, ei”, sillä, että hänen mielestään sanoa enemmän kuin ”Kyllä, kyllä” tai ”Ei, ei” on pahasta. Tämä olisi argumentoiljalta kuitenkin kehäpäätelmä. Kumpikaan jakeen osista ei siis sovellu Dataksi, jonka täytyy olla tietoa, josta sekä kuulijat että argumentaation esittäjä ovat yhtä mieltä. Vaikuttaa siltä, että jakeessa esitetään kaksi samankaltaista Claimia: ”Olkoon sananne vain ’Kyllä, kyllä’ tai ’Ei, ei’” ja ”Sanoa enemmän kuin ’Kyllä’ tai ’Ei’ on pahasta”. Dataa näille on etsittävä muualta. Selvyyden vuoksi käsittelen ensin pelkästään edellistä Claimia.

On oletettavaa, että Claimin ”Sanokaa vain ’Kyllä, kyllä’ tai ’Ei, ei’” Data, mikäli se

¹⁰⁷ Harder 1968, 558–562.

on eksplisiittisesti ilmaistu, löytyy edellisistä jakeista 34–36. Niissä Jeesus on esittänyt, että kuulijoilla ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voisi vannoa. Itse asiassa Claim vaikuttaa varsin paljon jakeiden 34–36 pääväitteeltä ”Vannoa ei tule lainkaan”, mutta kiellon sijasta kehotuksen avulla ilmaistuna. Koska kuulijoilla ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voi vannoa, Jeesus kehottaa rajoittamaan sanansa vain myöntämiseen ja kieltämiseen. Koska vannominen edellyttää lisäämään myöntämiseen ja kieltämiseen jotakin, tällaisen kehotuksen noudattaminen tekisi siitä mahdotonta. Claimia voidaan pitää rinnasteisena jakeiden 34–36 pääväitteelle. Näin se lainaa itselleen myös tuon väitteen Datan ”Teillä ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voidaan vannoa” ja Warrantin, jonka perusteella Jeesus kieltää vannomisen. Tämä Warrant on ”Sellaisen kautta mihin itsellä ei ole valtaa ei tule vannoa”.

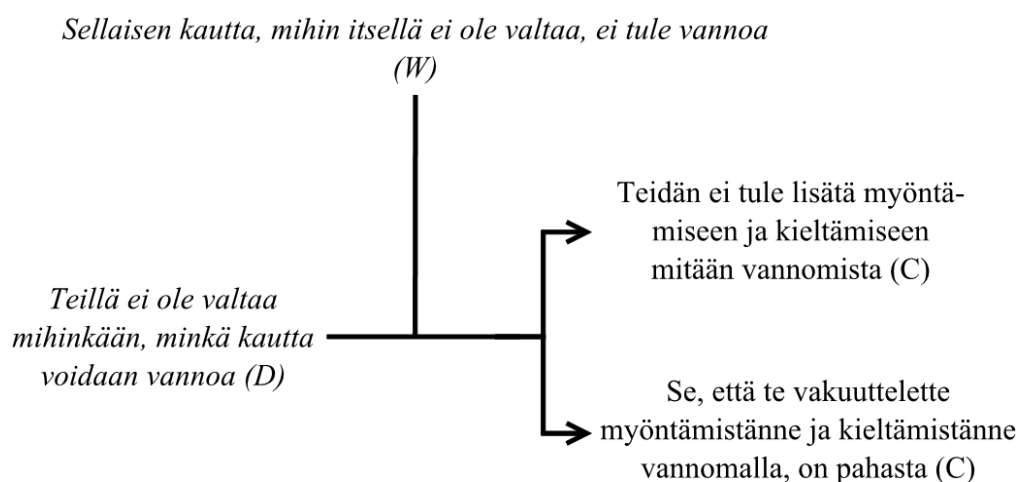
Jotta Claim ”Sanokaa vain ’Kyllä, kyllä’ tai ’Ei, ei’” voidaan asettaa argumentaatio-kaavioon edellä määritellyn Datan pohjalta Warrantin perusteella esitetyksi Claimiksi, täytyy sen sanamuotoa vielä muokata. Jos Claim muutetaan imperatiivimuodosta infinitiiviin, jossa myös Data on, saadaan lause ”Voitte sanoa vain ’Kyllä, kyllä’ tai ’Ei, ei’”. Myös kyllä ja ei -sanojen toisto voidaan poistaa. Toisto on tekniikka, jolla vahvistetaan näiden sanojen merkitystä.¹⁰⁸ Nyt lause on muodossa ”Voitte sanoa vain ’Kyllä’ tai ’Ei’”. Jos enemmän kuin ”Kyllä” tai ”Ei” ei voida sanoa, niin silloin näihin sanoihin ei tule tietenkään lisätä mitään. ”Kyllä”-ilmaisun voidaan myös ymmärtää tarkoittavan myöntämistä ja ”Ei” -ilmaisun kieltämistä. Näin tämä sama lause voidaan muuttaa muotoon ”Teidän ei tule lisätä myöntämiseen ja kieltämiseen mitään”. Claimin kontekstista voidaan kuitenkin päätellä, että se tulisi ymmärtää tarkemmin. Data ja Warrantkaan eivät oikeuta näin yleisluontoista Claimia. Claimia täytyy siis vielä rajata. Jakeissa 33–36 Jeesuksen opetuksen teemana on vannominen. Koska jae 37 kuuluu samaan jaksoon näiden jakeiden kanssa, olisi mielenvaltaista ymmärtää, että se käsittelisi yhtäkkiä ja ilman mitään mainintaa jotakin muuta teemaa. Voidaan siis hyvin perusteella olettaa, että Jeesuksen jatkavan tässä jakeessa saman teeman käsittelyä. Claim siis viittaa vannomiseen, eikä mihin tahansa kiellon tai myöntämisen päälle lisättäviin sanoihin. Vannomisessa taas määritelmänsä mukaisesti lisää myöntämiseen ja kieltämiseen jotakin, jolla vakuutellaan omien sanojen todenmukaisuutta. Vannominen on siis myöntämiseen ja kieltämiseen lisäämistä. Juuri vannomista ei tule myöntämiseen ja kieltämiseen lisätä. Näin saadaan

¹⁰⁸ Luz 2007, 265–266.

Claimiksi lause ”Teidän ei tule lisätä myöntämiseen ja kieltämiseen mitään vannomista”. Tällä lauseella on myös sama merkitys kuin vannomiskielolla. Se on vannomiskielto toisilla sanoilla sanottua. Tällainen Claim on mahdollista esittää mainitun Datan pohjalta.

Myös jakeen 37 toinen Claim ”Sanoa enemmän kuin ’Kyllä’ tai ’Ei’ on pahasta” voidaan ymmärtää sanalla tavalla jakeiden 34–36 pääväitteelle rinnasteiseksi. Se on jo valmiiksi indikatiivimuodossa, joten sen tapaluokkaa ei ole tarvetta muuttaa. Kun ymmärretään, että ”Kyllä” ja ”Ei” -ilmaisut merkitsevät myöntämistä ja kieltämistä, saadaan se muutettua muotoon: ”Enemmän kuin myöntäminen ja kieltäminen on pahasta”. Kun taas ymmärretään kontekstin perusteella tämän Claimin ottavan kantaa vannomiseen, voidaan se esittää seuraavassa muodossa: ”Myöntämisen ja kieltämisen vakuuttelu vannomalla on pahasta”. Tämä lause olisi hyvä muuttaa vielä passiivista monikon toiseen persoonaan, sillä myös Data on samassa persoonamuodossa. Näin Claim on lopulta ”Se, että te vakuuttelette myöntämistänne ja kieltämistänne vannomalla, on pahasta.” Myös tämän lauseen merkitys on sama, kuin jakeiden 34–36 pääväitteellä: se kieltää vannomisen.

Seuraavassa argumentaatiokaaviossa esitän vielä molemmat edellä muotoillut Claimit. Molemmat niistä ovat rinnasteisia jakeiden 34–36 pääväitteelle: niillä on sama merkitys ja ne tukeutuvat saman Datan perustalle käyttäen samaa Warrantia.

Kaavio 24

On siis todettu, että jakeessa 37 esitetään kaksi samankaltaista väitettä, jotka ovat rin-

nasteisia jakeiden 34–36 pääväitteelle. Koska kuulijoilla ei ole valtaa mihinkään min-kä kautta voi vannoa, on hyvä sanoa vain ”Kyllä” tai ”Ei”. Samasta syystä enemmän kuin myöntäminen tai kieltäminen on Jumalan tahdon vastaista. Tämän vuoksi Jeesus kehottaa kuulijoitaan sanomaan vain ”Kyllä” tai ”Ei”, siis vain myöntämään ja kieltämään.

Vala oli keino varmistaa sanojen totuus ja lupauksen pitäminen. Siinä lisätään pelkkään myöntämiseen ja kieltämiseen jotakin, jolla näitä sanoja vakuutellaan. Jotkut tutkijat ovatkin ajatelleet, että Jeesuksen kehotus sanoa vain ”Kyllä” tai ”Ei” viittaa totuuden puhumisen tärkeyteen.¹⁰⁹ Kuulijoiden tulee Jeesuksen mukaan puhua niin hyvin totta, että heitä uskotaan ilman valaakin. Ainoastaan kiellon tai myöntämisen tulee riittää. Näin ajattelemisen kuitenkin edellyttää kahden tekstissä mainitsemattoman asian olettamista. Ensimmäinen täytyy olettaa Jeesuksen haluavan, että ihmisten täytyy voida uskoa hänen kuulijoitaan, vaikka he eivät vannoisikaan ja sanoisivat vain ”Kyllä” tai ”Ei”. Toiseksi täytyy olettaa, että ainoastaan totta puhumalla voidaan saavuttaa uskottavuus. Ensimmäinen oletus on ongelmallinen, sillä Jeesus voi pelkän tekstin perusteella myös ajatella, että kenenkään ei edes tarvitse uskoa hänen kuulijoitaan tilanteissa, joissa normaalisti vannottaisiin vala. Toinen oletus on ongelmallinen, sillä vaikka toden puhuminen onkin tärkeää uskottavuuden kannalta, voi puhe-aidon osaava ihminen olla muutenkin uskottavan kuuloinen.

Toisaalta ajatus siitä, että toden puhuminen tekee vannomisen tarpeettomaksi, oli tuttu ajanlaskun alun maailmassa. Esimerkiksi Filon (Spec. 2:2) kirjoittaa: ”Hyveellisen miehen sana – – olkoon hänen valansa”. Filonin ensimmäinen neuvo oli puhua aina totta. Valaan tuli turvautua vasta sitten kun se oli välttämätöntä. Jeesus voisi hyvinkin viitata samanlaiseen toden puhumisen tärkeyteen. Tosin sillä erolla, että Jeesuksen mukaan valaan ei tule turvautua missään tilanteessa.

Mutta kuten todettua, tekstissä ei selkeästi sanota, että Jeesus olisi huolissaan siitä, miten hänen kuulijoitaan uskotaan. Jos kuitenkin oletetaan, että Jeesus oli huolissaan kuulijoidensa uskottavuudesta, on sen saavuttamiseen muitakin keinoja kuin toden puhuminen. Oletukset, joiden mukaan Jeesus haluaa, että ihmisten tulee voida uskoa hänen kuulijoitaan kaikissa tilanteissa ilman valaa ja että tämän saavuttamiseksi olisi

¹⁰⁹ Näin arvelevat mm. Hagner (1993, 128–129) ja Betz (1995, 274).

puhuttava aina totta, ovat kaikin puolin järkeviä ja ehkä jopa todennäköisiä. Ne on kuitenkin luettu tekstiin sen ulkopuolelta. Näin ollen pelkän tekstin perusteella ei voida varmuudella esittää, että Jeesus kehottaisi toden puhumiseen. Niin voidaan kuitenkin hyvin perustein olettaa: olisi erikoista, jos Jeesus ei ajattelisi, että hänen kuulijoidensa täytyy olla uskottavia. Totuuden puhuminen taas on ilmeinen keino tuon uskottavuuden saavuttamiseen.

Jakeessa 37 Jeesus esittää kaksi väitettä, jotka ovat rinnasteisia jakeiden 34–36 pääväitteelle. Nämä väitteet ovat kehoitus sanoa vain ”Kyllä” tai ”Ei” ja väite, jonka mukaan useampien sanojen kuin ”Kyllä” tai ”Ei” käyttäminen olisi pahasta. Nämä väitteet tulee ymmärtää kontekstinsa näkökulmasta. Näin ne ottavat kantaa nimenomaan vannomiseen, eivät mihinkään muuhun puheeseen. Puhua voi muillakin sanoilla kuin kyllä ja ei, mutta jos myönnetään tai kielletään jotakin, ei tule vanhoa ja viitata näiden sanojen lisäksi johonkin, mihin itsellä ei ole valtaa. Lisäksi Jeesuksen sanoihin ”Olkoon sananne vain ’Kyllä, kyllä’ tai ’Ei, ei’” sisältyy mahdollisesti kehoitus puhua aina totta.

2.5 Analyysin yhteenveto

Tässä luvussa on keskitytty analysoimaan jaksoa Matt. 5:33–37. Jakso alkaa Jeesuksen viittauksella kuulijoiden entuudestaan tietämään opetukseen, jonka mukaan vala tulee pitää eikä väärää valaa saa vanhoa. Tämän jälkeen Jeesus esittää oman näkökulmansa tähän opetukseen: ei tule vanhoa lainkaan. Seuraavaksi Jeesus perustelee tätä väittämäänsä. Hän siirtyy kuvailussaan taivaasta alas maan päälle Jerusalemiin ja lopulta jokaisen kuulijan omaan päähän argumentoiden, että mihinkään niistä hänen kuulijoillaan ei ole valtaa, joten niiden kautta ei tule vanhoa. Nämä neljä tapausta toimivat Jeesuksen argumentaatiossa edustavina esimerkkeinä erilaisista Jumalan kieroitelmista. Koska näiden esimerkkinä toimivien asioiden kautta ei tule vanhoa, ei Jeesuksen mukaan tule lopulta vanhoa ollenkaan.

Esimerkkien avulla Jeesus pyrki saamaan kuulijansa hyväksymään vannomiskiellon implisiittisen perustan, jonka mukaan hänen kuulijoillaan ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voisi vanhoa. Jos tämä perusta olisi ilmaistu tekstissä suoraan, se voisi

olla kuulijoille hankala hyväksyä. Jeesus pyrkii saamaan kuulijansa hyväksymään tämän perustan ilman, että sitä tarvitsee suoraan mainita. Jeesuksen argumentaation pääpaino on tämän implisiittisen perustan hyväksyttämässä kuulijoilla. Kaikki kiertoilmaisut viittaavat kuulijoiden oman vallan ulkopuolelle ja lopulta aina Jumalaan. Vala täytyy aina ottaa yhtä vakavasti. Kiertoilmaisut eivät sen vakavuutta lievennä. Vannomista tulee lopulta pitää niin vakavana asiana, että sitä ei harjoita ollenkaan.

Viimeisenä jakeessa 37 Jeesus esittää kaksi lisäväitettä. Toinen on toimintaohje kuulijoille: heidän tulee sanoa vain ”Kyllä” tai ”Ei”. Tämä on jakeiden 34–36 pääväite ”Vannoa ei tule lainkaan” kehotukseksi puettuna: sanokaa vain ”Kyllä” tai ”Ei”, älkää vannoko. Myös toinen jakeen 37 väite ”Sanoa enemmän kuin ’Kyllä’ tai ’Ei’ on pahasta” on rinnasteinen jakeiden 34–36 pääväitteelle.

Näin koko jakso Matt. 5:34–37 muodostaa argumentaatiokokonaisuuden, joka on reaktio jakeessa 33 esitettyyn opetukseen. Jakeet 34–36 muodostavat tiiviin kokonaisuuden, johon jakeen 37 väitteet toimivat hieman irrallisempina lisäyksinä. Argumentaatio olisi vakuuttava ilmankin jakeen 37 lisäväitteitä, mutta se ei toimisi ilman jakeiden 34–36 väitteitä. Jeesukselle olisi helppo väittää vastaan, että ainakin omaan päähänsä vannojalla on valtaa, jos kielto vannoa sen kautta jätettäisiin pois. Tämä tarkoittaa toisaalta sitä, että tutkimushistorialuvussa esitellyissä Meierin ja Jeesus-seminaarin jäsenten alkuperäisimmän tradition rekonstruoinneissa Jeesuksen argumentaatio ei ole yhtä vakuuttavaa. Heidän mukaansa tekstin takana olevat alkuperäiset Jeesuksen sanat voisivat olla vain ”Älkää vannoko lainkaan: älkää taivaan tai maan kautta. Olkoon sananne vain ’Kyllä’ tai ’Ei’.”¹¹⁰ Matteuksen tekstissä Jeesuksen esittämät esimerkit vannomiskielton tueksi muodostavat tiiviin kokonaisuuden. Rekonstruoinneissa erityisesti viimeisen esimerkin poistaminen heikentää argumentaation vakuuttavuutta tuntuvasti.

Vannomiskielto on osa vuorisaaanaa, useamman luvun mittaista Jeesuksen monologia. Jotta voitaisiin vielä paremmin ymmärtää, miten Matteuksen Jeesus pyrkii vaikuttamaan kuulijoihinsa, on nyt tarkasteltua jaksoa lisäksi tarpeellista analysoida osana sitä laajempaa kokonaisuutta, johon se kuuluu. Tämän vuoksi seuraavaksi vannomiskieltoa tarkastellaan vielä osana välitöntä kontekstiaan.

¹¹⁰ Funk et al., 1993, 143; Meier 2007, 198.

3 VANNOMISKIELTO VÄLITTÖMÄSSÄ KONTEKSTISSAAN

Tässä luvussa vannomiskieltoa tarkastellaan osana kontekstiaan. Vannomiskielto on osa vuorisaarnan jaksoa Matt. 5:21–47, jota on yleisimmin nimitetty antiteeseiksi. Ensiksi tätä antiteeseiksi nimettyä Jeesuksen puheen osaa tarkastellaan osana vuorisaarnaa sekä Matteuksen Jeesuksen muuta opetusta. Näin saadaan aluksi käsitys siitä, miten antiteesien muodostamaa jaksoa tulisi ymmärtää osana vuorisaarnaa. Kun tätä vannomiskieltoa ympäröivää kontekstia on analysoitu, voidaan seuraavassa alaluvussa analysoida itse vannomiskieltoa osana tätä kontekstia.

3.1 Matt. 5:21–47 osana vuorisaarnaa ja Evankeliumia Matteuksen mukaan

Jeesuksen vannomiskielto on osa Matteuksen Jeesuksen vuorisaarnaa ja sen antiteeseiksi nimitettyä osaa, jossa otetaan kantaa useaan kertaan kuulijoiden entuudestaan tuntemaan opetukseen ja esitetään tähän toinen näkökulma. Antiteesit sijoittuvat vuorisaarnassa Jeesuksen sanojen ”Minä sanon teille: ellei teidän oikeudenmukaisuutenne ole suurempi kuin lainopettajilla ja fariseuksilla, te ette pääse taivasten valtakuntaan” (Matt. 5:20) ja sanojen ”Te tulette olemaan siis täydellisiä, kuten taivaallinen Isänne on täydellinen” (Matt. 5:48) välille. Antiteesien muodostama jakso voidaan siis ymmärtää tarkennukseksi jakeelle 20, sekä sitä edeltäville jakeille 17–19, joissa Jeesus kertoo, ettei ole tullut lakia tai profeettoja kumoamaan, vaan täyttämään. Ilmeisesti fariseukset ja lainopettajat eivät myöskään toteuta lakia Jeesuksen mielestä tarpeeksi hyvin: kuulijoiden täytyisi olla heitä oikeudenmukaisempia. Näin jae 20 on mahdollista ymmärtää myös implisiittisenä kehotuksena: kun te kerran haluatte päästä taivasten valtakuntaan, teidän täytyy olla oikeudenmukaisempia kuin fariseukset ja lainopettajat. Noudattamalla Jeesuksen opetusta jaksossa Matt. 5:21–47 tämä tavoite voidaan saavuttaa.

Jeesuksen opetus jakautuu kuuteen eri osaan, joissa hän kuvailee aluksi aikansa muuta opetusta siitä, miten lakia tulisi noudattaa. Tämän jälkeen Jeesus selittää, miten tulisi toimia paremmin. Lopulta jae 48 toimii kaiken yhteenvetona: ollakseen oikeudenmukaisempi kuin lainopettajat ja fariseukset täytyy olla täydellinen, niin kuin taivaallinen Isäkin on täydellinen.

Jae 48 on aiemmassa tutkimuksessa ymmärretty joko osaksi viimeistä antiteesiä tai vaihtoehtoisesti kaikkien antiteesien yhteenvedoksi.¹¹¹ Katson, että se on luontevinta ymmärtää lauseeksi, joka tiivistää kaikki antiteesit. Konjunktio o'v vihjaa, että kyseessä olisi aiemmin kuullun yhteenvedon tai johtopäätös tästä. Mikäli jae 48 ei ymmärretä koko jakson Matt. 5:21–47 yhteenvedoksi, jää sellainen puuttumaan tältä jaksolta kokonaan. Jos Jeesuksen kuulijat, opetuslapset, noudattavat hänen opetustaan, ollen näin oikeudenmukaisempia kuin lainopettajat ja fariseukset, tulevat he lopulta olemaan ”täydellisiä, taivaallisen Isän kaltaisia” ja pääsevät Taivasten valtakuntaan. Jakso Matt. 5:21–47 sijoittuu kontekstiinsa seuraavasti:

- 5:20 Kehotus: Jos te haluatte päästä Taivasten valtakuntaan (kuten tietenkin haluatte), teidän täytyy olla oikeudenmukaisempia kuin lainopettajat ja fariseukset.
- 5:21–47 Opetus: Näin te olette oikeudenmukaisempia kuin lainopettajat ja fariseukset (ja pääsette Taivasten valtakuntaan).
- 5:48 Yhteenvedo: Teidän tulee olla täydellisiä, taivaallisen Isän kaltaisia (päästäksenne taivasten valtakuntaan).

Tämän kontekstin perusteella voidaan tehdä kaksi tärkeää huomiota. Ensinnäkin vaikuttaa siltä, että ”antiteesit” saattaa olla hieman väärä nimitys ainakin osalle Jeesuksen opetusta jaksossa Matt. 5:21–47. Jeesus ei välttämättä kumoaa opetusta johon viittaa, vaan tiukentaa sitä entisestään, jotta Mooseksen lain käskyt voitaisiin täyttää paremmin. Moni tutkija on huomionut saman asian.¹¹² Kuitenkin tätä Jeesuksen opetusta tarkemmin tarkastellessa käy ilmi, että hän näyttäisi osittain kumoavan viittaamaansa opetusta kahdessa viimeisessä kohdassa: pahalle ei tule tehdä vastarintaa sen sijaan, että vaadittaisiin silmää korvaukseksi silmästä, sekä vihamiestä tulee rakastaa sen sijaan, että häntä vihattaisiin. Myös avioero-opetuksessaan Jeesus näyttäisi kumoavan lain tarjoaman mahdollisuuden erokirjan antamiseen. Tämän hän kuitenkin tekee siksi, että Mooseksen lain käskyä olla tekemättä aviorikosta voitaisiin noudattaa paremmin.

¹¹¹ Mm. Nikolainen (1983, 51) ja Hagner (1993, 135) ymmärtävät jakeen 48 osaksi viimeistä antiteesiä. Betz (1995, 320), France (2007, 228) ja Luz (2007, 289) taas ymmärtävät sen lauseeksi, joka tiivistää kaikkien antiteesien ajatuksen.

¹¹² Ks. esim. Hagner 1993, 111; Betz 1995, 214; France 2007, 195–196.

Sitä, että Jeesus ei välttämättä kumoa sitä opetusta johon viittaa, tukee myös edellisen luvun havainto δὲ -konjunktion merkityksestä. Tämä sana liittyy tekstissä Jeesuksen vannomiskiellon, kuten viiden muunkin Jeesuksen antiteesin, aiempaan opetukseen. Kuten edellisessä luvussa todettiin, se ei välttämättä ilmaise, että Jeesus kumoaisi tätä aiempaa opetusta. Se voi merkitä myös sitä, että Jeesuksen näkökulma on lisäystä aiempaan opetukseen tai loogista seurausta siitä. Jeesus myös ilmoittaa juuri ennen jaksoa, johon vannomiskieltokin kuuluu, ettei hän ole tullut lakia tai profettaa kumoamaan, vaan toteuttamaan (Matt. 5:17). Lisäksi vannomisopetusta edeltävässä ”Älä tapa” ja ”Älä tee aviorikosta” -käskyjä koskevassa opetuksessaan Jeesus näyttää selkeästi olevan huolissaan alkuperäisten käskyjen noudattamisesta. Niiden yhteydessä hän kehottaa olemaan pitämättä vihaa sekä repimään varmuuden vuoksi silmän päästä, ettei vain tule edes katsottua naista himoiten.

Toiseksi Jeesuksen opetuksen voidaan kontekstinsa perusteella ymmärtää, kertovan jotakin Taivasten valtakunnan, toiselta nimitykseltään Jumalan valtakunnan, etiikasta.¹¹³ Taivasten valtakuntaan päästään noudattamalla Jumalan tahtoa paremmin kuin fariseukset ja lainopettajat. Tähän vaadittava etiikka vaikuttaa vaativalta. Matteuksen viidennen luvun mukaan päästäkseen Taivasten valtakuntaan on toteutettava seuraavia asioita:

- 5:20 On noudatettava lakia paremmin kuin fariseukset ja lainopettajat.
- 5:21–26 On sovittava riidat heti veljiensä kanssa, sillä jo vihoissaan oleva on ansainnut oikeuden tuomion.
- 5:27–30 On oltava katselematta naisia himoiten tai vaihtoehtoisesti kaivettava viettelevä silmä irti päästä, sillä naista himoiten katsova on jo tehnyt aviorikoksen. Myös oikeasta kädestä on luovuttava, jos se viettelee.
- 5:31–32 On ilmeisesti oltava antamatta erokirjaa muun kuin haureuden vuoksi, koska erokirjan antaminen ajaa toisen osapuolen aviorikokseen.
- 5:33–37 On oltava vannomatta.
- 5:38–42 On käännettävä toinen poski.
- 5:43–47 On rakastettava vihamiestään.

¹¹³ Matteuksella Jumalan Valtakunta ja Taivasten valtakunta ovat mitä ilmeisemmin synonyymejä. Tätä mieltä on esim. Schmidt (1964, 581–582).

Taivasten valtakuntaan ei ole helppo päästä sisälle. Tällainen ajattelu ei kuitenkaan ole mitenkään poikkeuksellista Matteuksen Jeesuksen opetuksessa. Toisaalla Matteuksen tekstissä Jeesus toteaa, että kamelinkin on helpompi mennä neulansilmästä, kuin rikkaan miehen päästä taivasten valtakuntaan. (Matt. 19:24) Taivasten Valtakuntaan pääsee vain se, joka täyttää Taivaallisen Isän tahdon (Matt. 7:21). Uskonnollisella eliitillä tai fariseuksilla ei ole sinne VIP-lippuja (Matt. 21:28–48). Se, että Taivasten valtakuntaan pääsemiseksi vaaditaan paljon, ei ole mitenkään poikkeuksellista Jeesuksen opetuksessa.

Mielenkiintoista on, että Jeesuksen opetuksen aiheet ovat samassa järjestyksessä kuin Jeremian kirjan kohdassa Jer. 7:9 olevan syntiluettelon synnit: ” – – murhaatte, teette aviorikoksia, vannotte väärin, – –.” Nämä ovat Jeremian mukaan syntejä joihin israelilaiset syyllistyvät. Edellä luetelluiden syntien lisäksi kohdassa mainitaan vielä varastaminen, Baalille uhraaminen ja muiden Jumalien perässä juokseminen, joita jaksossa Matt. 5:21–47 ei suoraan mainita. Näitä syntejä tehden he käyvät uhraamassa temppelissä ja kuvittelevat uhrinsa myötä olevansa turvassa Jumalan rangaistukselta (Jer. 7:11). He pitävät temppeliä samanlaisena turvapaikkana kuin rosvot luolaansa. Onko tällä Jeremian kirjan kohdalla ja vuorisaarnan jakson 5:21–47 opetuksella jokin yhteys, vai ovatko syntilistan synnit vain sattumalta samassa järjestyksessä Jeesuksen opetuksen kanssa? Kyseessä ei olisi ainoa Matteuksen tekstijakso, jossa Jeremian kirjan seitsemännellä luvulla on yhteys Jeesuksen opetukseen tai toimintaan. Temppelivälikohtauskertomuksessa (Matt. 21:12–17) Jeesus nimittää temppeliä rosvojen luolaksi, mikä vaikuttaa olevan viittaus Jeremian kirjaan. Mikäli jakeella Jer. 7:9 ja jaksolla Matt. 5:21–47 on jokin yhteys toisiinsa, voidaan Jeesuksen sanat ymmärtää niin, että kaikkien Israelilaisten pyrkimys täyttää Jumalan tahto on riittämätöntä, ei vain lainopettajien ja fariseusten (Matt. 5:20). Tämän vuoksi tarvitaan Jeesuksen tiukempaa lähestymistapaa. Ehkä tarvittiin myös uutta uhripaikkaa?¹¹⁴

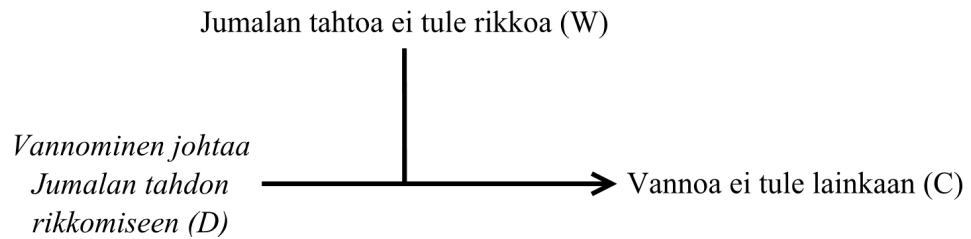
Edellä tehdyn analyysin perusteella on saatu selville kaksi vannomiskiellon analyysin

¹¹⁴ Matteuksen kertomuksessa Jeesuksen väitetään sanoneen pystyvänsä hajottamaan ja rakentamaan temppelin uudelleen kolmessa päivässä (Matt. 26:61). Myöhemmin temppelin väliverho repeää kahtia Jeesuksen kuolinhetkellä (Matt. 27:51a), minkä jälkeen Jeesuksen muistellaan sanoneen nousevansa kuolleista kolmantena päivänä (Matt. 27:63). Lopulta naiset löytävät tyhjän haudan (Matt. 28:1–8).

kannalta merkityksellistä asiaa. Kontekstinkaan perusteella ei ole tarpeellista ajatella, että Jeesus pyrki jaksossa Matt. 5:21–47 kumoamaan kaiken opetuksen, johon viitataan. Toiseksi on saatu selville, että Jeesuksen opetus jaksossa Matt. 5:21–47 käsittelee sitä, miten Jumalan tahto, jota myös ”Laki ja profeetat” edustavat, voidaan täyttää parhaiten. Jumalan tahtoa noudattamalla päästään myös Taivasten Valtakuntaan. Sinne pääseminen näyttää vaativan oikeudenmukaisuutta, joka ylittää jopa juutalaisen uskonnollisen eliitin ja fariseusten pyrkimykset noudattaa Tooraa.

3.2 Vannomiskielto osana jaksoa Matt. 5:21–47

Kuten edellisessä aluvuossa todettiin, Jeesuksen opetus pyrkii koko jaksossa Matt. 5:21–47 kuvaamaan, miten Jumalan tahtoa voisi noudattaa mahdollisimman hyvin. Vastakohta Jumalan tahdon noudattamiselle on hänen tahtonsa rikkominen. Jos Jumalan tahtoa, Mooseksen lakia, halutaan noudattaa mahdollisimman hyvin, ei sitä vastaan tule rikkoa. Kaikki Jeesuksen kiellot ja kehotukset tässä jaksossa perustuvat siis sille, että Jumalan tahtoa ei tule rikkoa. Tämä merkitys jaksolle Matt. 5:21–47 on annettu erityisen selkeästi sitä edeltävissä jakeissa 17–20: laista ei häviä yksikään ioota ja lakia noudattavaa ihmistä kutsutaan Taivasten valtakunnassa suureksi. Näin ollen voidaan ajatella, että Jeesus kieltää vannomisen sillä perusteella, ettei Mooseksen laissa ilmaistua Jumalan tahtoa vastaan rikottaisi. Tätäkin argumentaatiota voidaan kuvata ja analysoida asettamalla tunnetut tekijät argumentaatiokaavioon. Claim on Jeesuksen vannomiskielto ”Vannoa ei tule lainkaan”. Warrant on se peruste, millä vannominen kielletään. Se on siis ”Jumalan tahtoa vastaan ei tule rikkoa”. Data jää implisiittiseksi. Se saadaan kuitenkin selville Warrantista ja Claimista. Datan pitää oikeuttaa se, että vannominen voidaan kieltää kokonaan sillä perusteella, että Jumalan tahtoa ei tule rikkoa. Vannomisen itsessään täytyy siis olla jotakin sellaista, joka johtaa Jumalan tahdon rikkomiseen. Näin Data olisi ”Vannominen johtaa Jumalan tahdon rikkomiseen”.

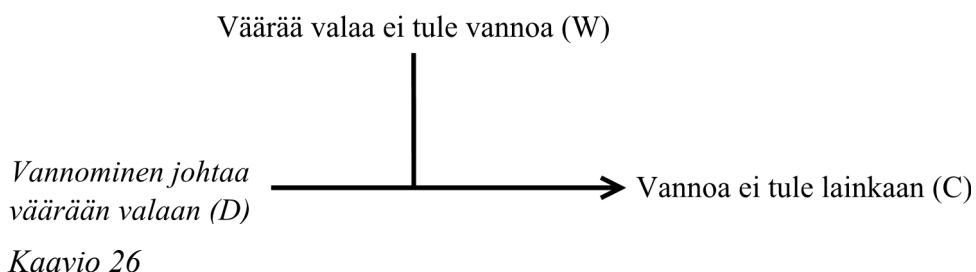
Kaavio 25

Jeesuksen perustelut vannomiskielloilleen on mahdollista ymmärtää myös hieman yksityiskohtaisemmin. Kun vannomiskielto ymmärretään osana kontekstia, jota analysoitiin edellisessä aluvuossa, vaikuttaa lisäksi siltä, ettei sen välttämättä ole tarkoitus kumota samassa yhteydessä mainittua aiempaa opetusta, jonka mukaan väärää valaa ei tule tehdä. Tätä käsitystä puoltaa Jeesuksen laintulkintoja edeltävä toteamus jakeessa 17, jonka mukaan hän ei ole tullut lakia kumoamaan vaan täyttämään. Vaikka Jeesus siteeraisikin tässä hellenistijuutalaista halakhaa, on vastaava ajatus löydettävissä myös Mooseksen laista. Myöskään Jeesuksen opetuksen aiempaan näkökulmaan liittävää δὲ -sanaa ei ole välttämätöntä ymmärtää tarkoittamaan sitä, että Jeesus kumoaisi tämän opetuksen. Tuo sana voi merkitä myös sitä, että Jeesus lisää aiempaan opetukseen jotakin. Tämä tulkinta olisi myös linjassa jakeen 17 toteamuksen kanssa. Myös vannomiskieltoa edeltävässä opetuksessa Jeesus näyttäisi ilmaisevan huolensa ”Älä tapa” ja ”Älä tee aviorikosta” -opetuksien noudattamisesta.

Moni asia viittaa siihen, että Jeesus saattaa ottaa siteeraamansa opetuksen ”Älä vanho väärää valaa; täytä valasi Herralle” tosissaan ja on samaa mieltä sen kanssa. Sanoessaan kuulijoilleen, ettei heidän tule vanho lainkaan, Jeesus on samoin huolissaan valan rikkomisesta, kuin hän on aviorikoksen kieltävän käskyn noudattamisesta. Hän siis kieltää kuulijoitaan vannomasta sillä perusteella, että väärää valaa ei tule vanho.

Jeesuksen kielto ”Vannoa ei tule lainkaan” on siis jälleen Claim. ”Älkää vannoko väärää valaa”, toisin sanoen ”Väärää valaa ei tule vanho” toimii Warrantina. Käytän termiä ”vannoa väärä vala” kattamaan sekä tietoisien väärän valan vannomisen vaikkapa oikeuskäsittelyssä, että vannotun valan rikkomisen myöhemmin. Sen, että väärää valaa ei tule vanho, täytyy olla perusteena vannomisen kieltämiselle, mikäli Jeesus on edelleen huolissaan tämän käskyn noudattamisesta. Data on implisiittinen.

Jälleen täytyy löytää perusta, joka oikeuttaa vannomisen kieltämisen kokonaan, tällä kertaa sillä perusteella, että väärää valaa ei tule vannoa. Ainoa mahdollisuus on, että vannomisessa itsessään on jotakin sellaista, joka johtaa väärään valaan. Vannomiskieltoa edeltävässä opetuksessaan Jeesus näyttää kieltävän erokirjan antamisen sen vuoksi, että erokirjan antaminen johtaa aviorikokseen (Matt. 5:31–32). Erokirjan antamisessa on aviorikoksen siemen. Vannomiskiellon logiikka näyttää muistuttavan tätä. Sopiva Data voisi siis olla ”Vannominen johtaa väärään valaan”. Tämä Data sisältää Warrantin tavoin kaksi merkitystä: vala voi olla väärä heti alusta alkaen tai vala voidaan rikkoa myöhemmin.

Näyttää siltä, että sekä kaavion 25 että kaavion 26 tulkintavaihtoehdot ovat Matteuksen tekstin perusteella mahdollisia, molemmat niistä sisältyvät tekstiin. Kun tarkastellaan laajempaa jaksoa Matt. 5:21–47 ja ymmärretään vannomiskielto osaksi Jeesuksen pyrkimystä kertoa kuulijoille, miten Jumalan tahtoa voi noudattaa paremmin, saadaan muodostettua kaavion 26 tulkintavaihtoehto. Jos taas tarkastellaan tarkkaan rajatusti jakson Matt. 5:33–37 tekstiä ja ymmärretään kontekstin perusteella, että Jeesus ei kumoakaan sitä opetusta johon kieltoa ennen viittaa, saadaan muodostettua kaaviossa 25 kuvattu tulkinta Jeesuksen argumentaatiosta. Kaavion 26 tulkintavaihtoehto voidaan ymmärtää tarkennukseksi kaaviossa 25 kuvatulle tulkinnalle. Tulkinnat eivät sulje toisiaan pois. Jälkimmäinen tulkinta tosin on hieman hatarammalla pohjalla: sen pätevyys riippuu lopulta siitä, miten Jeesuksen opetuksen esi-isien opetukseen liittävä δὲ -sana ymmärretään. Jos tämän sanan ymmärretään tarkoittavan, että Jeesus lisää aiempaan opetukseen jotakin, on kaavion 26 tulkinta mahdollinen. Jos taas δὲ kuvaa kontrastia, voidaan Jeesuksen opetuksen ymmärtää kumoavan tuon aiemman opetuksen. Tässä tulkinnassa ”Väärää valaa ei tule vannoa” -opetus on Jeesuksen mukaan turha, sillä vannominen johtaa Jumalan tahdon rikkomiseen. Tämä Jumalan

tahdon rikkominen voisi tällöin tapahtua muullakin tavalla, kuin rikkomalla vannottu vala tai vannomalla väärä vala.

Ajatus, että vannominen johtaa Jumalan tahdon rikkomiseen, tai jopa väärään valaan, ja että tämän vuoksi ei tulisi vannoa lainkaan, on jokseenkin erikoinen. Normaalisti ihminen ajattelisi, että on myös mahdollista vannoa niin, ettei riko Jumalan tahtoa vastaan. Voisi kuvitella, että on myös mahdollista vannoa valehtelematta tai pitää vannomansa vala. Jeesuksen ajattelu vuorisaarnassa ja jaksossa Matt. 5:21–47 kuitenkin näyttää olevan tavallisesta poikkeavaa: Matt. 5:27–30 Jeesus käskää kaivaa viettelevän silmän päästä sillä perusteella, että jo naista himoiten katsova on tehnyt aviorikoksen. Tämä ei näytä logiikaltaan juurikaan eroavan Jeesuksen vannomisope- tuksesta: koska se, että sinulla on viettelevä silmä, mahdollistaa aviorikoksen tekemi- sen, tulee se kaivaa pois päästä. Kuten edellä todettiin, Matt. 5:31–32 taas näyttää kieltävän erokirjan antamisen, sillä erokirjan antaminen johtaa eronneen vaimon te- kemään aviorikoksen. Jeesuksen ajatuksena koko jaksossa Matt. 5:21–47 näyttää ole- van, että riskejä ei kannata ottaa missään tilanteessa. Omistamalla viettelevän silmän, antamalla erokirjan tai vannomalla istuttaa lain rikkomisen siemenen, niinpä kaikesta tällaisesta riskialttiista toiminnasta tulee luopua. Jeesuksen mukaan on parempi me- nettää vain viettelevä ruumiinjäsen, kuin joutua sen kanssa helvettiin (Matt. 5:29– 30).

Toisaalta on hyvä huomata, että Jeesus ei varmuuden vuoksi käske heittää pois mo- lempia silmiä tai käsiä, vaan ainoastaan oikean silmän tai käden (Matt. 5:27–30). Niistäkin hän kehottaa luopumaan vain silloin, kun ne viettelevät. Näyttää siltä, että Jeesuksen mukaan on mahdollista omistaa silmä, joka ei viettele. On mahdollista pi- tää silmä kiinni päässään tai käsivarsi kiinni olkanivelessään, kunhan ne eivät viette- le. Kädellinen tai silmän omistava ihminen ei automaattisesti riko Jumalan tahtoa vastaan. Vannomisen Jeesus sen sijaan kieltää jo lähtökohtaisesti. Vannomisessa siis täytyy olla Matteuksen Jeesuksen mukaan jo lähtökohtaisesti jotakin väärää. Sen täy- tyy johtaa automaattisesti Jumalan tahdon rikkomiseen. Tämä johtopäätös on yhteen- sopiva tutkimushistorialuvussa esitellyn Brantin havainnon kanssa. Hänen mukaansa vannominen kuvataan Evankeliumissa Matteuksen mukaan vääränä, Jumalan tahdon rikkomiseen johtavana toimintana.¹¹⁵ Hänen tutkimustuloksensa ei tosin perustu van-

¹¹⁵ Brant 1996, 19–20.

nomiskiellon analyysiin osana vuorisaarnaa, vaan Matteuksen kuvaamien vannomis-tilanteiden analyysiin. Näin tämä johtopäätös täydentää Brantin havaintoa: myös vuorisaarnan laintulkintoihin sisältyy ajatus, jonka mukaan vannominen johtaa Jumalan tahdon rikkomiseen.

Vuorisaarnan kontekstista katsottuna Jeesus siis kieltää kuulijoitaan vannomasta, etteivät nämä vain missään tilanteessa rikkoisi lain käskyä vastaan. Jeesuksen mukaan on parempi pidättäytyä vannomisesta kokonaan kuin ottaa ensimmäinen askel Jumalan tahdon ja mahdollisesti valan rikkomiseen – valan tekeminen. Tämä ei ole ristiriidassa edellisessä luvussa tehdyn havainnon kanssa, jonka mukaan Jeesus kieltää vannomisen sen perusteella, ettei hänen kuulijoillaan ole valtaa mihinkään, minkä kautta voi vannoa. Näiden havaintojen voidaan ymmärtää täydentävän toisiaan. Jeesus esittää vannomiskiellon kuulijoilleen niin kuin edellisessä luvussa on analyysin myötä esitetty. Tässä luvussa tehty analyysi taas on paljastanut tekstiin sisältyviä taustaoletuksia, vannomisen ja Jumalan tahdon sekä vannomisen ja väärän valan välisiä jännitteitä, jotka ilmeisesti toimivat syynä sille, että Jeesus kieltää vannomisen edellisen tutkimusluvun kuvaamalla tavalla.

Tässä luvussa tehdyn analyysin pohjalta voidaan sanoa, että Matteuksen teksti sisältää implisiittisen Jeesuksen vannomiskiellon taustalla olevan oletuksen: vannomisessa on lähtökohtaisesti jotakin sellaista, mikä johtaa Jumalan tahdon rikkomiseen. Jos $\delta\epsilon$ -sanana ymmärretään viittaavan siihen, että Jeesus ei kumoa sitä aiempaa vannomisopetusta, jota hän siteeraa oman opetuksensa edellä, on tämä taustaoletus mahdollista ymmärtää myös hieman yksityiskohtaisemmin. Tällöin vannomiskiellon taustalla olisi oletus, jonka mukaan vannominen ei johda pelkästään yleisesti Jumalan tahdon rikkomiseen, vaan erityisesti valan rikkomiseen. Koska tämä jälkimmäinen tulkinta perustuu $\delta\epsilon$ -sanana ymmärtämiselle tietyllä tavalla, on se kuitenkin epätodennäköisempi kuin edellinen tulkinta, joka on mahdollinen siitä riippumatta, miten $\delta\epsilon$ -sana ymmärretään. Tiivistettynä voidaan kuitenkin sanoa, että Jeesuksen mukaan vannomisessa on lähtökohtaisesti jotakin väärää. Ajatus siitä, että Jeesus kieltää vannomisen, jottei kukaan rikkoisi Mooseksen laissa ilmaistua Jumalan tahtoa vastaan, vastaa myös muuta Jeesuksen opetusta jaksossa Matt. 5:21–47. Jeesus edellyttää esimerkiksi viettelevästä silmästä tai kädestä luopumista, ettei vain tekisi aviorikosta.

3.3 Analyysin yhteenveto

Kun vannomiskieltoa on tarkasteltu osana välitöntä kontekstiaan, on käynyt ilmi, että Jeesuksen opetus ei tässä jaksossa välttämättä kumoa sitä alkuperäistä opetusta, johon siinä viitataan. Jeesus vain tiukentaa alkuperäisen opetuksen ja lain toteuttamiseen käytettäviä keinoja entisestään. Jumalan tahtoa täytyy pyrkiä noudattamaan paremmin kuin uskonnollinen eliitti tai fariseukset noudattavat. Tähän kontekstiin liittyy myös vannomiskielto. Pelkkä väärän valan lausumisen ja valan rikkomisen välttäminen tai kiertoilmaisujen käyttäminen ei riitä. Tarvitaan radikaalimpia keinoja, jotta laki tulisi täytettyä viimeistä piirtoa myöten: vannomisesta täytyy luopua kokonaan.

Jeesus olettaa, että Mooseksen laissa ilmaistua Jumalan tahtoa tulee noudattaa. Hänen mukaansa vannomisesta täytyy luopua juuri tämän takia. Vannominen, vaikka se onkin lain sallimaa, johtaa Jumalan tahdon ja mahdollisesti jopa valan rikkomiseen. Vannominen siis kielletään, jotta ei rikottaisi lakia vastaan. Tämä vaikuttaa samankaltaiselta kuin olisi autolla ajon kieltäminen sen vuoksi, jotta kukaan ei ajaisi metsään ja loukkaantuisi. Voisi ajatella, että vannominen olisi onnistunut Jumalan tahtoa rikkomattakin. Vastaavaa opetusta löytyy vannomiskiellon lähistöltäkin. Jeesus käskkee myös leikata käden irti sen vuoksi, ettei se viettelisi, tai kaivaa silmän pois sen vuoksi, ettei se katsoisi himoiten.

Toisaalta Jeesuksen argumentaatio jättää tilaa sille, että on mahdollista omistaa silmä tai käsi, joka ei viettele. Silmän tai käden omistaminen ei ole lähtökohtaisesti Jumalan tahdon vastaista. Ne voivat toimia oikein ja viettelemättä. Ainoastaan viettelevää ruumiinjäsentä ei kannata omistaa. Vannominen on kuitenkin jo lähtökohdiltaan jotakin sellaista, mikä johtaa Jumalan tahdon rikkomiseen. Vannominen on aina kuin viettelevä silmä. Siitä tulee luopua, jottei rikkoisi Jumalan tahtoa vastaan.

Jeesuksen opetus koko jaksossa Matt. 5:21–47 vaikuttaa erittäin haastavalta. Jumalan tahdon noudattaminen näyttää vaativan todella radikaaleja tekoja. Vannomisesta on luovuttava aina. Tarvittaessa silmästä ja kädestäkin on luovuttava. Jeesuksen mukaan

Taivasten valtakuntaan pääsy vaatii kuitenkin tällaista omistautumista Jumalan tahdon toteuttamiselle. Jos jokin asia vaarantaa Herran tahdon toteuttamisen, täytyy tästä asiasta luopua, oli se sitten silmä, käsi, erokirjan kirjoittaminen tai vannominen. On parempi, että menetät vain mahdollisuuden vannoa, kuin että koko ruumiisi joutuu helvettiin.¹¹⁶ Tämä on linjassa sen kanssa, kuinka vaikeana Taivasten valtakuntaan pääsy esitetään muuallakin Matteuksen tekstissä. Vaikuttaa siltä, että Jeesus pyrkii vannomiskiehellolla saamaan kuulijat ennen kaikkea ymmärtämään, miten vaikeaa Taivasten valtakuntaan on päästä. Se vaatii täydellistä Jumalan tahdon täyttämistä, minkä voi saavuttaa vain luopumalla kaikesta, joka mahdollistaa Jumalaa vastaan rikkomisen. Kamelin on todella mentävä neulansilmästä.

¹¹⁶ Ks. Matt. 5:29–30.

4 YHTEENVETO

Jeesus esittää jaksossa Matt. 5:33–37 varsin selväsanaisen kiellon vanna. Hän myös perustelee tätä kieltä neljällä esimerkillä, joiden mukaan taivaan, maan, Jerusalemin tai oman pään kautta ei tulisi vanna. Tässä tutkielmassa on selvitetty, miten Matteuksen Jeesus pyrkii vaikuttamaan kuulijoihinsa tässä jaksossa.

Analyysini myötä on saatu selville, että Jeesus pyrkii saamaan kuulijat, opetuslapset, hyväksymään vannomiskiellon pohjana olevan implisiittisen väitteen, jonka mukaan hänen kuulijoillaan ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voi vanna. Jeesuksen on olennaista saada kuulijansa hyväksymään tämä väite, sillä se toimii perustana hänen vannomiskiellolleen. Jos opetuslapset eivät hyväksy tätä väitettä, on vannomiskielto-kin vailla pohjaa. Väite on varsin rohkean kuuloinen, vaikkakin tarkemmassa analyysissä se osoittautuu perustelluksi, ja se saattaisi eksplisiittisesti ilmaistuna herättää vastustusta ja johtaa siihen, että vannomiskieltoakaan ei hyväksyttäisi. Mieleen opetuslapsille voisi tulla ainakin vastaväite, jonka mukaan heillä olisi valtaa itseensä. Jos Jeesus sanoisi vain ”Älkää vannoko lainkaan, sillä teillä ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voitte vanna”, saattaisi tämä olla kuulijoille liian iso pala kerralla nieltäväksi. Väitteen tulee perustua tiedolle, josta sekä väitteen esittäjä ja kuulijat ovat samaa mieltä. Koska opetuslapsilla mitä ilmeisimmin olisi ongelmia hyväksyä vannomiskiellon perustana olevaa tietoa, Jeesuksen väitettä, hän pyrkii saamaan kuulijansa hyväksymään sen itse väitettä mainitsematta.

Jeesus pyrkii syöttämään kuulijoilleen tämän vannomiskiellon perustana toimivan väitteen neljän esimerkin avulla, joissa kuvataan miten taivaan, maan, Jerusalemin tai oman pään kautta ei tule vanna, sillä kuulijoilla ei ole niihin valtaa. Näiden esimerkkien pohjalta Jeesus esittää johtopäätöksen, ettei tulisi vanna ollenkaan. Näin yksittäisten esimerkkien oletus, ettei tietyn asian kautta tulisi vanna, koska siihen ei ole valtaa, muuttuu johtopäätöksen pohjana olevaksi implisiittiseksi oletukseksi, jonka mukaan kuulijoilla ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voisi vanna. Jos kuulijat hyväksyvät Jeesuksen johtopäätöksen esimerkkien pohjalta, tulevat he samalla hyväksyneeksi tämän oletuksen.

Jeesuksen mukaan opetuslapsilla ei ole valtaa mihinkään, minkä kautta voi vanna.

Lopulta Jumalalla on valta kaikkeen siihenkin, mihin opetuslapsilla ei ole. Tämän vuoksi he tulevat vannoessaan aina viitanneeksi vähintään epäsuorasti Jumalaan. Kiertoilmaisuja käyttämällä ei pysty hankkimaan itselleen vakuutusta mahdollisen valan rikkomisen varalta. Vannominen tulee siis ottaa aina vakavasti. Itse asiassa opetuslasten tulee ottaa se Jeesuksen mukaan niin vakavasti, että he luopuvat siitä kokonaan. Vaikuttaa siltä, että erityisesti tämän ajatuksen hyväksyttäminen kuulijoilla on se päämäärä, johon Jeesus argumentaatiollaan pyrkii.

Analyysini on osoittanut, että erityisesti jakeet 34–36 muodostavat tiiviin kokonaisuuden. Tämän jakson argumentaatiosta ei voi poistaa väitteitä heikentämättä sen vakuuttavuutta. Erityisesti viimeinen kieltäminen on olennainen. Ilman sitä Jeesukselle olisi helppo esittää vastaväite, jonka mukaan omaan päähän kautta voisi vannoa. Ainakin siihen vannotajalla olisi valtaa. Tutkimushistorialuvussa esiteltyissä Meierin ja Jeesus-seminaarin jäsenten muotoilemissa tekstin alkuperäisimmän tradition rekonstruktioissa Jeesuksen kaksi viimeistä esimerkkiväitettä on kuitenkin jätetty pois. Meierin ja Jeesus-seminaarin muotoilujen mukaisen Jeesuksen argumentaatio ei ole näin yhtä vakuuttavaa kuin Matteuksen Jeesuksen.

Kun jaksoa Matt. 5:33–37 tarkasteltiin osana kontekstiaan, saatiin myös selville, että Jeesuksen vannomiskiellon taustalla on myös implisiittinen ajatus, jonka mukaan vannominen johtaa Jumalan tahdon rikkomiseen. Koko jakson Matt. 5:21–47 taustalla on ajatus siitä, että Mooseksen laissa ilmaistua Jumalan tahtoa vastaan ei tule rikkoa. Niinpä tämä toimii syynä myös vannonemisen kieltämiselle. Koska Jeesus kieltää vannonemisen sillä perusteella, että Jumalan tahtoa vastaan ei tule rikkoa, täytyy vannonemisessa itsessään olla silloin jotakin, mikä johtaa Jumalan tahdon rikkomiseen.

Toisaalta vannonemiskiellon taustalla oleva implisiittinen ajatus voidaan ymmärtää yksityiskohtaisemminkin: vannominen ei ole hyvä asia, sillä vannominen johtaa väärään valaan. Nämä hieman toisistaan eroavat tulkinnat ovat seurausta erityisesti *δὲ*-sanan monimerkityksisyydestä. Jeesus käyttää tätä sanaa liittäessään oman vannonemisopetuksensa viittaamaansa esi-isien opetukseen, jonka mukaan väärää valaa ei tule vannoa. Tämä sana voi kontrastin sijasta kuvata myös sitä, että Jeesus on samaa mieltä tämän opetuksen kanssa ja vain lisää siihen jotakin, jotta sitä voitaisiin noudattaa paremmin. Koska Jeesus näin kieltäisi vannonemisen sillä perusteella, että vä-

rää valaa ei vannottaisi, täytyisi vannomisen silloin johtaa väärään valaan.

Molemmille edellä kuvatuille tulkinnoille on yhteistä ajatus siitä, että vannominen johtaa Jumalan tahdon rikkomiseen. Edellisessä, laajemmassa tulkinnassa, Jumalan tahdon rikkominen, johon vannominen johtaa, voi olla mitä tahansa. Jälkimmäisessä, yksityiskohtaisemmassa tulkinnassa, vannomisen synnyttämä Jumalan tahdon rikkominen on nimenomaan valan rikkomista, johon vannominen johtaa automaattisesti. Jälkimmäinen tulkinta siis tarkoittaa edellistä. Jälkimmäistä tulkintaa on myös pidettävä epätodennäköisempänä, sillä se vaatii δὲ -sanän ymmärtämistä tietyllä tavalla. Tulkinta kaatuu, jos tämä sana ymmärretään tarkoittamaan kontrastia, aiemman opetuksen kumoamista. Tulkinta, jonka mukaan vannominen johtaa Jumalan tahdon rikkomiseen, on sen sijaan pätevä δὲ -sanän merkityksestä riippumatta. Se perustuu ainoastaan havainnolle, jonka mukaan Jeesus pyrkii jaksossa Matt. 5:21–47 johdattamaan kuulijansa Jumalan tahdon parempaan noudattamiseen.

Havaintoni siitä, että Jeesuksen vannomiskiellon taustalla on implisiittinen käsitys, jonka mukaan vannominen johtaa Jumalan tahdon rikkomiseen, on myös yhteensopi-va tutkimushistorialuvussa esitellyn Brantin tutkimustuloksen kanssa. Hänen mukaansa koko Evankeliumissa Matteuksen mukaan vannomisen kuvataan johtavan aina Jumalan tahdon rikkomiseen. Hän ei kuitenkaan ole kiinnittänyt huomiota juuri-kaan vannomiskieltoon osana vuorisääntä. Hänen tutkimustuloksensa on perustunut Matteuksen kertomuksessa kuvattujen vannomistilanteiden analyysiin. Näin tämä tekemäni havainto täydentää hänen johtopäätöstään: myös vuorisäännässä esiintyy ajatus siitä, että vannominen johtaa Jumalan tahdon rikkomiseen.

Tämän kaiken argumentaation avulla Jeesus pyrkii saamaan kuulijat ymmärtämään, että Taivasten valtakuntaan pääseminen on todella vaikeaa, ellei jopa mahdotonta. Se vaatii suurempaa omistautumista Mooseksen lain toteuttamiselle kuin mitä lainopettajat ja fariseukset harjoittavat. Jumalan tahtoa tulee noudattaa paljon paremmin kuin on noudatettu. Taivasten valtakuntaan pääsemiseksi Mooseksen lain sallimasta vannomisestakin on luovuttava, koska sen harjoittaminen johtaa kyseisen lain ja Jumalan tahdon rikkomiseen.

Jeesus esittää vastaavia ajatuksia myös muualla jaksossa Matt. 5:21–47. Esimerkiksi

erokirjan antamisesta on luovuttava, ettei ajaisi toista aviorikokseen. Viettelevästä silmästä tai kädestä on luovuttava, ettei tee itse aviorikosta. Taivasten valtakuntaan pääseminen vaatii Jeesuksen mukaan Jumalan tahdon täydellistä noudattamista. Tämän voi saavuttaa vain luopumalla kaikesta, joka johtaa Mooseksen lain rikkomiseen. Jumala on vaativa ja häntä vastaan ei kannata rikkoa. Edes riskejä ei kannata ottaa. Vannomiskielto ja jakso Matt. 5:21–47 liittyvät tältä osin saumattomasti myös muuhun Matteuksen kertomukseen: läpi Evankeliumin Matteuksen mukaan Taivasten valtakuntaan pääseminen kuvataan hankalana tehtävänä.

Argumentaatioanalyysi on osoittautunut toimivaksi malliksi tämän tekstikohdan tarkastelussa. Sen avulla on saatu paljastettua sekä argumentaatioon sisältyviä implisiittisiä tekijöitä että argumentaation rakennetta. Samaan aikaan on kuitenkin ollut tärkeää ottaa huomioon myös konteksti, jossa analysoidtavat väitteet on esitetty. Argumentaatioanalyysi vaikuttaisi soveltuvalta mallilta myös muiden jaksos Matt. 5:21–47 antiteeseiksi nimettyjen opetusten analysointiin. Nämä kuusi opetusta liittyvätkin kiinteästi toisiinsa, joten tämän koko jaksos argumentaation analysoiminen voisi tarjota aiheen laajemmalle tutkimukselle.

Toinen mielenkiintoinen tutkimusaihe voisi olla sen tarkasteleminen, miten Matteus viittaa evankeliumitekstissään Jeremian kirjaan. Antiteesien aiheet, vannominen mukaanlukien, saattavat viitata Jeremian esittämään syntiluetteloon kohdassa Jer. 7:9. Tämän lisäksi Jeremian kirjaan (Jer 7:11) viitataan mahdollisesti temppelivälirikohauskertomuksessa, kun Jeesus nimittää temppeliä rosvojen luolaksi. Juuri antiteesien aiheina toimivat asiat ovat Jeremian kirjassa israelilaisten syntejä, jotka saavat Jeremian nimittämään temppeliä rosvojen luolaksi.

KIRJALLISUUSLUETTELO

Lähteet ja apuneuvot

Aejmelaeus, Lars

2008 Uuden testamentin kreikan kielioppi. 2. painos. Helsinki: Kirjapaja.

Bible Suite by Biblos

- <http://biblesuite.com/>. 16.5.2013.

Biblia Hebraica Stuttgartensia

- Biblia Hebraica Stuttgartensia. Quae antae cooperantibus A. Alt, O. Eißfeldt, P. Kahle ediderat R. Kittel. Editio funditus renovata. Ediderunt K. Elliger et W. Rudolph. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft 1997.

Filon Aleksandrialainen

- Philo VII. With an English Translation by F.H. Colson. Loeb Classical Library. Cambridge: Harvard University Press 1937.

Josefos

- Bellum Judaicum. Books I–II. With an English Translation by H. ST. J. Theckeray. Loeb Classical Library. Cambridge: Harvard University Press 1927.

Justinos Marttyyri

- Apologies. Ed. by Denis Mills et al. Oxford Early Christian Texts. New York: Oxford University Press 2009.

Kirkkojärjestys (1055/1991)

Kirkkolaki 1964

Koko Pyhä Raamattu

- Vanha ja Uusi testamentti: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkollis-

kokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Vanhan testamentin apokryfikirjat: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 2007 hyväksymä suomennos. Helsinki: Kirjapaja 2009.

Kuolleenmeren käärot

- The Dead Sea Scrolls Study Edition. Ed. by Florentino G. Martinez et al. Leiden: Brill 1999.

Liljeqvist, Matti

2001 UT:n Kreikka-suomi sanasto. 2.p. Keuruu: Aika Oy.

Novum Testamentum Graece

- Novum Testamentum Graece post Eberhard et Erwin Nestle editione vicesima septima revisa communiter ediderunt Kurt Aland et al. 27. revidierte Aufl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft 1993.

Perseus Digital Library

- <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>. 2.5.2013.

Pseudo-Phocylides

- The sentences of Pseudo-Phocylides. With introduction and commentary by Pieter Willem van der Horst. Leiden: Brill 1978.

Septuaginta

- Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Rahlfs. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft 2006.

Kirjallisuus

Betz, Hans D.

1995 The Sermon on the Mount. Including the Sermon on the Plain. Hermeneia – A Critical and Historical Commentary on the Bible. Minneapolis: Fortress Press.

Brant, Jo-Ann A.

1996 Infelicitous Oaths in the Gospel of Matthew. – JSNT 63. 3–20.

Dautzenberg, Gerhard

1981 Ist das Schwurverbot Mt 5,33-37, Jak 5,12 ein Beispiel für die Torakritik Jesu. – BZ 25. 47–66.

Davies, William D. & Allison, Dale C.

2000 A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel According to Saint Matthew. The International Critical Commentary. Vol. 1. London: T & T Clark.

Duling, Dennis C.

1991 "[Do not Swear...] by Jerusalem Because It Is the City of the Great King" (Matt 5:35). – JBL 110. 291–309.

Eemeren, Frans H. van, Grootendorst, Rob & Snoeck Henkemans, Francisca

1996 Fundamentals of Argumentation Theory. A Handbook of Historical Backgrounds and Contemporary Developments. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

Fabry, H.-J.

1995 נִשְׁבַּע. – Theological Dictionary of the Old Testament. Vol. VII. Ed by G. Johannes Botterweck et al. Transl. By David E. Green. Grand Rapids: William. B. Eerdmans Publishing Company. 232–259.

Fitzgerald, John T.

1995 The Problem of Perjury in Greek Context: Prolegomena to an exegesis of Matthew 5:33; 1 Timothy 1:10; and Didache 2.3. – The Social World of the First Christians. Ed. by L. M. White et al. Minneapolis: Fortress Press. 156–177.

France, Richard T.

2007 Gospel of Matthew. The New International Commentary on the New

Testament. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company.

Funk, Robert W., Hoover, Roy W. & The Jesus Seminar

1993 *The Five Gospels. The Search for the Authentic Words of Jesus.* New York: HarperCollins.

Garlington, Don

1995 Oath-taking in the Community of the New Age (Matthew 5:33–37). – TRINJ 16. 139–170.

Hagner, Donald A.

1993 *Matthew 1–13. Word Biblical Commentary. Vol. 33A.* Dallas: Word Books.

Harder, Günther

1968 *πονηρός.* – *Theological Dictionary of the New Testament. Vol. VI.* Ed. by Gerhard Kittel et al. Transl. by Geoffrey W. Bromiley. Grand Rapids: WM. B. Eerdmans Publishing Company. 546–566.

Holmén, Tom

2001 *Jesus and Jewish Covenant Thinking. Biblical Interpretation Series. Vol. 55.* Leiden: Brill.

Ito, Akio

1991 *The Question of the Authenticity of Ban on Swearing.* – JSNT 43. 5–13.

Klawans, Jonathan

2008 *The Prohibition of Oaths and Contra-scriptural Halakhot: A Response to John P. Meier.* – JSHJ 6. 33–48.

Louw, Johannes P. & Nida, Eugene A.

1993 *Greek-English lexicon of the New Testament based on semantic domains. Vol 1.* Cape Town: Bible Society of South Africa.

Luz, Ulrich

2007 Matthew 1–7. Transl. by James E. Crouch. *Hermeneia – A Critical and Historical Commentary on the Bible*. Minneapolis: Fortress Press.

Meier, John P.

2007 Did the Historical Jesus Prohibit All Oaths?: Part 1. – *JSHJ* 5. 175–204.

2008 Did the Historical Jesus Prohibit All Oaths?: Part 2. – *JSHJ* 6. 3–24.

2009 *A Marginal Jew. Rethinking the Historical Jesus*. Vol. 4. The Anchor Yale Bible Reference Library. New Haven: Yale University Press.

Minear, Paul S.

1971 Yes or no: the demand for honesty in the early church. – *Novum Testamentum* 13. 1–13.

Mosis, Rudolf

1977 חָזַן. – *Theological Dictionary of the Old Testament*. Vol. II. Ed. by G. Johannes Botterweck et al. Transl. By John T. Willis. Grand Rapids: William. B. Eerdmans Publishing Company. 391–416.

Nikolainen, Aimo T.

1983 *Matteuksen evankeliumi. Aava Uusi testamenttisi 1*. Helsinki: Kirjapaja.

Schmidh, Karl L.

1964 βασιλεία. – *Theological Dictionary of the New Testament*. Vol. I. Ed. by Gerhard Kittel. Transl. by Geoffrey W. Bromiley. Grand Rapids: WM. B. Eerdmans Publishing Company. 574–593.

Schmitz, Otto

1965 θρόνος. – *Theological Dictionary of the New Testament*. Vol. III. Ed. by Gerhard Kittel. Transl. by Geoffrey W. Bromiley. Grand Rapids: WM. B. Eerdmans Publishing Company. 160–167.

Schneider, Johannes

1967 ὄρκος. – Theological Dictionary of the New Testament. Vol. V. Ed. by Gerhard Friedrich. Transl. by Geoffrey W. Bromiley. Grand Rapids: WM. B. Eerdmans Publishing Company. 457–462.

Thurén, Jukka

2005 Matteuksen evankeliumi. Helsinki: Kustannus Oy Arkki.

Thurén, Lauri

1995 Argument and Theology in 1 Peter. The Origins of Christian Paraenesis. Journal of the Study of the New Testament Supplement Series 114. Sheffield: Sheffield Academic Press.

2002 Is There Biblical Argumentation?. – Rhetorical Argumentation in Biblical Texts. Essays from the Lund 2000 Conference. Ed. by Anders Eriksson et al. Harrisburg: Trinity Press International. 77–92.

Toulmin, Stephen E.

1958 The Uses of Argument. Cambridge: University Press.

Toulmin, Stephen E., Rieke, Richard & Janik, Allan

1984 An introduction to reasoning. 2nd ed. New York: Macmillan Publishing Co., Inc.

Turner, David L.

2008 Matthew. Baker exegetical commentary on the New Testament. Grand Rapids: Baker Academic.

Vahrenhorst, Martin

2008 The Presence and Absence of a Prohibition of Oath in James, Matthew and the Didache and its Significance for Contextualization. – Matthew, James and Didache: three related documents in their Jewish and Christian settings. Ed. By H. Van de Sandt et al. SYM 45. Atlanta: SBL. 361–377.

Veijola, Timo

1988 Dekalogi. Raamatullisen etiikan perusteita. SESJ 49. Helsinki: Suomen Eksegeettinen Seura.